

Harcault

LAVRENTII LE BRVN NANNETENSIS E SOCIET. IESV

ECCLESIASTES SALOMONIS

Paraphrasi poëticâ explicatus.

EDITIO VLTIMA.

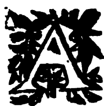
PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY,
Regis & Reginæ Architypographum:
Et GABRIELEM CRAMOISY, viâ Iacobæâ sub Ciconiis.

M. DC. LIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO AC LAVDATISSIMO VIRO PETRO SEGVIERO GALLIARVM CANCELLARIO.

*D quem de cunctis orbis partibus populi confluebant, (*VIR ILLVSTRISSIME*) nunc ipse ad te properat Salomon recentibus sapientiæ tuæ miraculis excitus: immo & eius sapientia præsidium ambit tuæ, quæ regno nuperis in conuentibus præsidio fuit. Quod si audet coram te concionari, piæ cuidam ambitioni tribuendum est, quæ eruditissimarum aurium iudicium quærit, cupitque te auditore vno maximè gloriari, in quo collectos omnium sæculorum attentósque sapientes habet. Ne-*

que hîc poëticè loquar, si affirmauero mancam esse veluti Salomonis sapientiam, nisi sigillum apposueris, absolutámque tuo iudicio reddideris. Sed dum de vtriusque sapientia sermo mihi est, vix insipientiæ notam effugio; si enim hanc opellam fœtúmque literarium tibi vouero; non deerunt, qui temeritatem accusent meam prudentiámque desiderent, quòd te in grauissimis regni negotiis gerendis occupatissimum interpellem; at contrà quæ erit mihi ratio iustæ defensionis, si sapientissimum æui superioris, sapientissimo nostræ ætatis omittam consecrare? Accipe igitur hunc libellum (Rediuiue Salomon) si arriserit, satis grandem & amplum; sin minùs, placendi voluntate, & nisu saltem laudabilem, quem offert multis tum religiosæ, tum priuatæ familiæ nominibus

AMPLIT. T.

Addictissimus
LAVRENTIVS LE BRVN
è Societ. IESV.

ECCLESIASTES
SIVE
SALOMON
CONCIONATOR.

ECCLESIASTES QVI AB HEBRÆIS COHELETH appellatur.

CAPVT PRIMVM.

Argumentum.

Ostendit sapiens humanum studium, quod rebus sublunaribus vel comparandis, vel cognoscendis impenditur, vanum esse, ex quo scilicet minimum fructus, molestiæ plurimum percipiatur.

1. *Verba Ecclesiastæ filij Dauid, Regis Ierusalem.*

2. *Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

Arab. Interpr. *uniuersitas rerum vana.*

ECCLESIASTES SIVE SALOMONIS DE RERVM HVMANARVM VANITATE ET CONTEMPTV CONCIO

Paraphrasi poëticâ explicata.

CAPVT PRIMVM.

1. QVAE Salomon Dauide satus, rectórque Sionis
Proximus à primo, diuinâ oracula mente
Fuderit, huc dictis aures aduerte, docebo.
2. Omnia mentitis illudunt vana figuris,
(Ingeminat sapiens) nihil est, nisi futilis vmbra
Quidquid grande sonat, vultúque tumescit inani:
Non ea sunt tanti, mendaci splendida fuco
Perstringunt hebetes oculos, & imagine pulcrâ
Sensibus imponunt, solo pretiosa colore.

3. *Quid habet amplius homo de vniuer-
ſo labore ſuo, quo laborat ſub ſole?*

4. *Generatio præterit, & generatio ad-
uenit, terra autem in æternum ſtat.*
Arab. Interpr. *Generatio diſcedit, & genera-
tio venit, & terra in æternum eſt.*

5. *Oritur ſol, & occidit, & ad locum
ſuum reuertitur: ibique renaſcens,*

3. Quis tibi tum fructus, cùm mille per obuia vitæ
Tædia, per casus, variæque pericula sortis,
Anxius ingratos in luctibus egeris annos?
Quippe laboris erit tanti, labor, vnica merces.
4. Mortibus alternis soboles humana perennat,
Atque per æternos ortus, æternáque passim
Funera státq; cadítq;, nec vnquã intercidit orbis;
Fit natus patri, matri fit nata superstes,
Ille perit nascente alio, gnatúsque parentes
Excipit, huic proles succedit, & ista vicissim
Casuram sobolem reparanda in damna propagat:
Sic atauis, proauísque superuenisse parentes
Aspicis, his natos esse, & sperare nepotum
Agmina, sicque aliam ex aliâ succrescere gentem;
Vsque adeo humanæ nil stat durabile sorti,
Sed cadit, atque sua sobolescit clade propago.
Sustinet hanc scenam tellus stabilita polari
Axe super, quanquam & similis iam iámq; ruenti,
Penduláque expectat casum, radicibus hæret
Ipsa suis, atque indefesso vertice montes
Inconcussa gerit, fundatáque mole suâ stat
Haud virtutis egens alienæ, haud indiga fulcri;
Ast oneris super ipsa sui libramine nitens,
Ardua ponderibus superaddita pondera ridet,
Et stans perpetui sternit fundamina motûs.
5. Sol contrà in gyros agitur, dum terra quiescit,
Et modò nocturnis purum caput erigit vndis,
Mox idem occiduum pronus descendit in æquor;
Tum redit ad primos sua per vestigia calles,
Séque remetitur, reuoluto ex orbe renascens:
Hinc Austrum petit, inde Arcton; sic flexibus errãs
Oppositis, varium trahit in discrimina tempus;
Annorum sic longa facit, sic parua dierum

6. *Gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans vniuersa in circuitu pergit Spiritus, & in circulos suos reuertitur.*

Syriac. Interpr. *Et oritur sol, & occidit sol, & ad locum, quo oritur ipse reuertitur, vt inde etiam oriatur, & circumiens circuit, & alit spiritus, & ad circulos suos reuertitur spiritus.*

7. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant.*

Shirin. *Omnia flumina vadunt ad mare, & mare illud non est impletum, ad locum quo flumina exeunt, illuc illa reuertunt vt egrediantur.*

8. *Cuncta res difficiles, non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.*

Olympiad. *Laborat oratio atque hebescit in exacta certáque rerum notione nuncianda: hanc enim nullus erit qui possit aquè scrutari.*

Gloss. Tota rerum natura maximè vana.

Chald. Neque potest oculus videre omnia, ne-

icula, & radiis lucem dispensat iniquis.
m vario venti ludunt per inania cursu,
ox opposito repetunt sua tecta recursu
ndi dociles: iam fulmine cuncta videbis
ere, & irato syluas aquilone moueri,
ıtibus audiri, ponto increbrescere murmur;
: contrà posito mitescere flamina fastu
ris, & fractas in claustra redire procellas.
l quid ego non digna loquor vertigine tanta?
are tot passim decliui vortice currunt,
ereo pendunt æterna tributa parenti
ique flumina vasta, diúque exercita longo
ete, perpetuâ nec aquarum exuberat æquor
uie exundans, nec iniquâ mole tumescit
circumfusis hinc inde accessibus auctum:
ı rapido euincit disrupta repagula fluctu,
ıensumve furens vndante supernatat alueo
us, aut tumido circumfremit impete cautes
ius incursans, nec fundamenta procellis
rit, aut ripæ victrix insultat adesæ;
ce sed tenui iacet inuiolatus arenâ
ninus, vnde redit fluctus, suáq; ipse resorbet
vestigia sese, & mole repressus amicâ
ori inoffenso tantùm oscula mollia figit.
actenus humanis quæcunque obtutibus astát;
ıc animos intra, & penitus scrutare; quietum
peries nihil, & nullo sudore paratum.
Quo res fonte fluant, vel quo se fine resoluant,
penetrare labor; neque quis, si prodere tentes
e, recensendis modus est, cùm copia sese
dat inexhausta, & cunctis sermonibus impar,
nec habent numerũ, nec rerũ pondera nomen.
vice quà cęlúmq; patet, tellúsq;, profũdúmq;

que poteſt auris impleri auditu verborum omnium habitatorum terræ.

9. *Quid eſt quod fuit? ipſum, quod futurum eſt. Quid eſt, quod factum eſt? ipſum quod faciendum eſt.*

10. *Nihil ſub ſole nouum. Nec valet quiſquam dicere: ecce hoc recens eſt: iam enim præceſſit in ſæculis, quæ fuerunt ante nos.*

Chald. Coſt. *Detur enim res de qua facilè quiſquam prædicet: vide nouum inuentum eſt: veruntamen veterum memoriâ id aliquando contigit.*

11. *Non eſt priorum memoria, ſed nec eorum quidem, quæ poſtea futura ſunt, erit recordatio, apud eos, qui futuri ſunt in nouiſſimo.*

Et totus ſpatio immenſo diffunditur orbis,
Fontéſque, & fluuios, terræ iuga,& infima terræ,
Arboreúmque genus; tũ quidquid reptile arenam
Ventre terit, liquidúmve citis ſecat aëra pennis,
Tot vultus vſque abſimiles, tot regna, tot vrbes,
Sparſáque diuerſo populorum examina tractu,
Tot variis genera inter ſe diſtantia formis;
Auſcultà tacitus quod muſſat amicus amico,
Clámque auidam tecto interiore ſuſurrat in aurẽ
Et ferè inauditus: vel quod contrà intonat altùm
Voce theatrali, & diſrupto gutture præco;
Non oculum viſu hoc ſatias, non vocibus aurem
Sæuit inexpletùm rabies, gliſcítque medendo
Acriùs in venas, exardeſcitque fruendo:
Semper anhelantes ſinuoſo fornice conchas
Auris habet, noua ſemper amat ſpectacula viſus.
9. Quę ſunt facta,& quę facimus,faciẽda recurrẽt:
Quæ vidêre patres, eadem ventura videbit
Poſteritas: & iam, quidquid fuit antè, videre eſt.
10. Nil oritur ſub ſole nouum, nec ſæpe recurſans
Phœbus præteriti teſtis, teſtíſque futuri,
Orbe pererrato noua iam ſpectacula cernit:
Quæ capiunt auditu aures, quæ lumina viſu,
Omnia ſunt primis auditáque, viſáque ſæclis:
An ſcire eſt animus, quam rerũ poſthuma meſſem
Sæcla dabunt,quam lapſa retro iam protulit ætas?
11. Geſta patrum ignorat, facit ignoranda futuris
Cæcus homo,æternas nãq; intercepta ſub vmbras
Fama ſubit mutũ indecori cum mole ſepulchrum;
Et nimis ante loquax, ſubitò poſt fata tacere
Edidicit, legéſque ſacras ſeruare ſilentum:
Quære opibus laudes, & inanis nomina famæ,
Immemor hæc condet ſub inerti nocte vetuſtas:

Nyssen. *Quemadmodum rerum priorum obliuio inualuit ac viguit in iis, quæ ab vnoquoque sunt facta, ita quæ modò sunt, posteri obliuioni mandabunt.*

12. *Ego Ecclesiastes fui Rex Israël in Ierusalem: & proposui in animo meo quærere, & inuestigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole.*

13. *Hanc occupationem pessimam Deus dedit filiis hominum, vt occuparentur in ea.*

Septuag. *Quoniam distentionem malam dedit Deus filiis hominum vt distendantur in ea.*

Chald. Cost. *Animaduertique facinorosa illa hominum opera, malum quiddam hominibus à Deo datum, vt in eo seipsos conficerent.*

14. *Vidi cuncta quæ fiunt sub sole; & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spiritus.*

Interpr. Venet. *Omnia sunt vanitas, & irritamentum spiritus. Defatigatio spiritus. Aquæ vapor, pastio venti.*

Syria. *Sollicitudo spiritus.* Arab. *angustia spiritus.*

15. *Peruersi difficilè corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.*

Insere corticibus titulos, vt in arbore viuant
Accrescántque simul, duris incide metallis
Marmoribúsque; metet plantas inimica securis
Artificum, vel lenta pigro, falx temporis, ictu;
Mors veniet saxis, monumenta exesa fatiscent.
12. Sũmus ego Solymæ Princeps, atq; Isacidũ Rex
Obtutu tacito mecum vndique circumspexi,
Quod sensu solo, aut vna lustrabile mente est;
13. Sic placitũ est superis, ista dum mole grauamur,
Quisque habet immensi fastidia ferre laboris,
Nec potis est vnquam extremo discrimine fungi.
Quo ruit implexus studiis certantibus orbis,
Infidúsque sibi, & vota in contraria pugnax?
Quid vigiles curæ, desudatíque labores?
Scilicet impellunt saxum reuolubile nisu
Sisyphio, & summis fugientia flumina labris
Prensant frustrati, delusáque vota fatigant:
Omnibus hunc toto Deus arbiter orbe laborem
Imperat, aut æquâ vel iniquâ mente ferendum.
14. Quà tellus porrecta patet, quà liquitur aër
Fusus in immensum, quà latè extenditur æquor,
Aspexi, solémque oculis, ac mente secutus
Lustraui quæcumque videt; sed cuncta tuenti
Visa molesta mihi, grauiora & pondere terræ,
Mobiliora salo, leuiora fugacibus euris.
Aspice quicquid inest circũque infráque, supráq;
Nil nisi spectra vides, quæ ludificantia mentes
Obtusas hominum, dulci perstringere norunt
Illicio, fictâque boni fulgere sub vmbra;
Omnia sunt vani mendacia splendida fuci.
15. Quæ distorta semel nodo riguêre tenaci,
Luctatus contrà nequicquam inflectere tentes;
Sic rectâ semel abreptus regione viarum,

Interpr. Venet. *Quod incuruatum est, non potest rectificari. Curuitas non potest dirigi.*

16. *Locutus sum in corde meo dicens; ecce magnus effectus sum; & præcessi omnes sapientiâ, qui fuerunt ante me in Ierusalem; & mens mea contemplata est multa sapienter & didici.*

17. *Dedíque cor meum vt scirem prudentiam atque doctrinam erroréſque, & stultitiam, & cognoui quòd in his quoque esset labor, & afflictio spiritus.*

Venet. ex Hebr. *Cognoui hoc etiam esse passionem spiritus, irritamentum spiritus, cognitionem vesaniæ, stoliditatis, vanitatis.*

Vix redit, & gressum in vestigia prima retorquet:
Stultorum numerũ innumerum quicũq; negabit,
Stultorum augebit numerum stultissimus ipse.
16. Sic tacitus: quis me regum felicior alter?
Quin animus sophiæ cupidus, tellure relictâ
Exuere infernæ cœpit contagia labis,
Calcatas per opes, & per fastidia terræ
Sidera rimari, patriísque assurgere regnis:
Dúmque polum subij, titulos exosus inanes,
Emeritæ virtutis opes, humiléſque triumphos
Antetuli regnis, didici mage flore caduco
Deciduam pompam; regnum mutabile sortis
Incertæ spolium; vitam ceu fluminis vndas,
Aut volucres euros, ceu denique missile telum
Effluere, & lapsis discedere promptius vmbris:
Cuncta rapi foliorum instar, vanescere cuncta.
17. Quidquid & humanæ solers industria mentis
Audet, & assequitur; sum solus adeptus, & ausus;
Dum visu per cuncta feror, nil suggerit orbis
Vndique non vanum: rosei vanissima vultûs
Purpura, quam canis infuscat decolor ætas;
Quidquid & è spoliis superest, hoc esca secundis
Hostibus in tumulo cedit: vanissima fama est,
Quæ busto caput exertat, sed labilis æui
Mox restat spolium: vana est Cytherea, per ipsos
Si fatum ruat amplexus, & tæda iugalis
Acceleret mortis tenebras: est vana iuuentus,
Atque ætatis honos, si dulcibus Atropos annis
Infert se mediam: cupidi vanissima Ditis
Munera, si naulum nequeunt exanguibus vmbris
Soluere: vanus honos regni, si fata ligones
Exæquant *sceptris*: vana est doctrina, diurnum
Quam studium, & vigili, curæ, de nocte laborant,

18. *Eo quòd in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiam, addit & dolorem.*

Arab. *Qui augetur doctrinâ, augetur dolore.*

CAPVT SECVNDVM.

Argumentum.

Exponit vanitatem, atque inconstantiam humanæ mentis, necnon leuitatem immoderatæ concupiscentiæ, quæ sapientiæ studio propter difficultatem dimisso, auidissimè se transtulerit ad corporis voluptates consectandas; ac rursus frustra redierit ad sapientiam cum voluptatibus conciliandam: atque vtroque tandem illo fastidito, vanissimè se tradiderit sollicitudini colligendarum opum, non tam sibi, quàm suis, quos nescit, hæredibus profuturarum.

1. *Dixi ego in corde meo: vadam, & affluam deliciis, & fruar bonis, & vidi quòd hoc quoque esset vanitas.*

2. *Risum reputaui errorem; & gaudio dixi: quid frustra deciperis?*

Venet. *Risui assuetum vocaui amentem.*

3. *Cogitaui in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum trans-*

Doctrinâ ſed enim creſcente, moleſtia creſcit,
velut ad radios fumoſæ eſt nata lucernæ,
ſapit auctorem vigilata ſcientia fumum.

CAPVT SECVNDVM.

Ic igitur mecum tacitus: iuuat ire per omnes
Delicias, curáſq; omnes immergere baccho:
nſa coronetur dapibus, quas pontus, & aër,
as melior dat terra ſinu, luxúſque ſuperbâ
ıbitione tumens, elementa per omnia quærit.
c ades, ô domitrix curæque famíſque voluptas,
ıde merum pateris; aliò deferre dolorem,
uctum, & gemitus, & ſingultantia verba
ıtorum officioſa cohors; per inane faceſſat,
ua meis poſthac ſe cura penatibus infert:
vbi diſcuſſus ſopor, & mens reddita luci eſt;
c mecum: ô fallax Siren! ô lena voluptas,
æ blando argutæ captum modulamine vocis
cos in ſcopulos, & proxima funera ducis:
vbi feſta ſtrepunt, genióque cutíque litatur,
biſcum paribus cyathis mors ebria ludit:
icet has inter pateras, libatáque menſæ
cula, de tenui filo tibi pendulus aſtat,
apitis lambit faſtigia deſuper enſis:
Turpiter informi qui riſum effuſus hiatu
cipitat, nimio diſtendit & ilia motu,
inum hunc dixi: & vultu dum gaudia prodit,
ego, quid vecors felici ſorte triumphas
ltiùs, elatâque tumens ceruice ſuperbis?
otinus hęc *animo*: pudet heu quod ſola fruēdę
a fuit lucis, proníque in fercula ventris:

ferrem ad sapientiam, deuitarémque stultitiam: donec viderem, quid esset vtile filiis hominum, quo facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ.

Chald. Cost. *Animum autem conuerti vt ducem sapientiam sequerer.* Catena Græcor. *Cogitaui qua ratione rerum intelligibilium studium superius, carnis sensum intelligibili animæ parti obedire cogat, quasi tracto, & cedente deteriori præstantiori.*

4. *Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas.*

5. *Feci hortos, & pomaria, & conseui ea cuncti generis arboribus.*

Syriac. *Feci mihi hortos, & paradisos, & plantaui in illis omnes arbores omnium fructuum.*

6. *Et extruxi mihi piscinas aquarum, vt irrigarem siluam lignorum germinantium.*

Tum ſubitò auerſatus opes, & commoda vitæ,
Sublimem erexi propria ad penetralia mentem,
Rimantem diuina, abſentem & pectore toto,
(Corpore nam quantò tardanti longiùs illa
Exierit, tantò volat altiùs ardua, terras
Supra omnes, victrix & ſenſus ſub iuga mittit,)
Vt ſemota cibis, cælo & vicina capeſſens,
Séque ſupra aſſurgens, & inani parte relictâ
Corporis, exciperet purgata per organa lumen,
Et ſupra populorum vndas, & inertia vota,
Diſceret ire viam ignotam mortalibus ægris,
Inſpectura, omni ſi quid ſit amabile vitâ:
Exemplis, non iudiciis humana reguntur
Conſilia;& numerus,non pondus quęritur; at quò
Vulgus iners ruit in præceps, huc vota feruntur.
4. Regifico ſtruxi non vna palatia luxu
Marmore conſpicienda, & barbarico elephanto:
Exundans iuxtà turgentibus vua racemis
Purpurat, & largo pubeſcit vinea fructu.
5. Nec fuit arborei fœtus ſtudioſior alter,
Namque ſubeſt multę cultiſſimus arboris hortus,
Vix & opes fert planta ſuas, ſed pondere multo
Indigáque auxilij terræ incuruata recumbit:
Nec minus & multum cælo nemus arbore densâ
Surgit, vbi ſpirant argutæ in frondibus auræ:
Sunt loca congreſſu celebrata, acceptáque feſſis,
Seu iuga, ſeu ripæ virides, muſcoſáque ſaxa:
6. Non longè irriguis piſcinas nutrit ab vndis
Riuus, & vmbriferas vaga per ſinuamina currens
Irrorat plantas, prætérque innoxia rura
Labitur, erranti ſimilis, floréſque comantes
Parturit, *aut* genitis fœcundum ſufficit imbrem,
Et modò meſſe agros, modò pingit florib. hortos.

bores, in quibus frustra sudaueram, vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.

Syriac. *Ecce enim omnis res est vanitas, & perturbatio spiritus, & non est lucrum sub sole.*

12. *Transiui ad contemplandam sapientiam, erroresque, & stultitiam (quid est, inquam, homo, vt sequi possit regem factorem suum?)*

Hieronym. *Quis est hominum qui possit ire post regem autefactorem suum*

13. *Et vidi quòd tantùm præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris.*

14. *Sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat: & didici, quòd vnus vtriúsque esset interitus.*

Hæc vulgus miretur iners, cuique æris habendi
Dira sitis crassâ oblimat præcordia tabe;
Fascinat argenti fallax nitor, & nitor auri.
Cui venâ saliente sitim sub valle recuruâ
Sistere, frondentíq; datum est dormire sub vlmo,
Felix, ô nimiùm felix, non toxica gemmis
Excipit, aut pleno mortem miser ebibit auro.
Quoquò oculos verto, quoquò vestigia flecto,
Stultitiâ pars nulla vacat, locus exhibet omnis
Pro rebus simulacra, leues pro fructibus vmbras;
Queis nimium addictus segni torpore fatiscit
Spiritus, occultas quia non cœlestia vires
Pabula sufficiunt, languórque inuadit inertem:
12. Proinde vigil cuncta explorãs, mẽtisq; pererrãs
Luminibus tacitis, requiescere pectore sensus
Incipio, & propriâ mentem statione locare
Se supra sortísque vices, vbi tota penetrat
Se totam, ingens ingentem, & defixa recedit
In sese, fœcundum exercens pectore numen,
Orbe procul nostro, mũdi pręuecta quod vsquã est:
Dúmque hoc hospitio potitur, séque ipsa fatigat
Acriùs, & vires intra se colligit omnes,
Solerti studio vigilíque expendere curâ
Et volui & cœpi, valeat sapientia quantùm
Rebus in humanis, quantùm dementia possit:
(Nam nec ego æquandus, nedum superabilis vlli
Consilio, Isacidûm princeps, quo nulla priorem
Secula, nulla dabunt animo & virtute secundum)
13. His ita collatis tantùm sapientia præstat
Stultitiæ, quantùm superat lux aurea noctem:
14. Nã sapiens, tanquã excubiis speculator ab altis
Erectus mentem, summáque in sede locatis
Luminibus, velut arce super; latè omnia visu

15. *Et dixi in corde meo, si vnus & stulti &
meus occasus erit, quid mihi prodest quòd maio-
rem sapientiæ dedi operam? locutúsque cum men-
te mea, animaduerti, quòd hoc quoque esset vanitas.*

16. *Non enim erit memoria sapientis similiter
vt stulti in perpetuum: & futura tempora obli-
uione cuncta pariter operient, moritur doctus si-
militer vt indoctus.*
17. *Et idcirco tæduit me vitæ meæ videntem ma-
la vniuersa esse sub sole, & cuncta vanitatem,
& afflictionem spiritus.*
18. *Rursus detestatus sum omnem industriam
meam, qua sub sole studiosissimè laboraui habi-
turus heredem post me.*
19. *Quem ignoro vtrum sapiens, an stultus fu-
turus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus
desudaui, & sollicitus fui: & est quidquam tam
vanum?*
20. *Vnde cessaui, renunciauítque cor meum vl-
tra laborare sub sole.*
21. *Nam cùm alius laboret in sapientia, & do-
ctrina, & sollicitudine, homini otioso quæsita di-
mittit, & hoc ergo vanitas, & magnum malum.*
22. *Quid enim proderit homini de vniuerso la-
bore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cru-
ciatus est?*
23. *Cuncti dies eius doloribus, & ærumnis pleni
sunt: nec per noctem mente requiescit. Et hoc
nónne vanitas est?*

umſpectat agẽs, animũque per omnia voluit;
us inerte gradu per compita deuius errat.
tamen vſque ſuis fidat ſapientia rebus,
lentem ſtultúmque eadem fortuna ſequetur,
ſimilis necis, vt vitæ communis origo;
nde alto mecum tacitus ſub pectore dixi,
ultus prudénſque pari conduntur in vrnâ,
miles vitâ, ſi fato æquantur eodem,
num, Pimplæa, decus! quid tempora cingit
beus decor, & bene deſudata lucernâ
nti laurus, ſi meta nouiſſima cunctos
que manet ſimilis, potare obliuia lethes?
eſtarum fugitiua dies obliuia rerum
icit, nequeunt magni cultíve labores
nij, doctum communi à lege ſepulchri
iere, & æternæ ſpirantem oſtendere famæ.
Hinc oneroſa grauis ſurgunt mihi tædia vitæ
tanti, quàm ſæua viros fortuna fatiget,
uibus ærumnis, quot tempeſtatibus acti
cipites diram in mortem, & ſuprema feramur
tia, oppreſſi, nec opis nullius egentes.
)ãno operam, dubius quis ſumat inẽpta laborũ
Præmia, num compos animi, nũ mẽtis egenus:
Quo quid inane magis? iã cùm ſudore perẽni
Veſtiges altè, & magno rimeris amore
ladias artes; tanto ſudore paratas
redi deceptus opes tranſmittis inerti,
as ſtertens gratis recipit molimine nullo.
Poſt matutinos veſpertinóſque dolores
Quis tibi tum fructus? duro ſol igne labores
cendit, velut imbre pluit nox anxia curis,
m ſine nube dies, neque nox ſine turbine trãſit,
is *neget hoc vanum*, magnũq; in rebus inane?

24. *Nónne melius est comedere, & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est.*

25. *Quis ita deuorabit, & delicijs affluet, vt ego?*

26. *Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, vt addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa sollicitudo mentis.*

CAPVT TERTIVM.

Argumentum.

Ex viciſſitudine, & mutatione rerum omnium ſublunarium cum tempore fluentium, & ſuas etiã cum tempore habentium durationis periodos, colligit cupiditatem humani cordis, atq; humanæ ſollicitudinis viciſſitudinem, varietatẽ, inconſtantiam, ſtatum, intereundi terminum; ex ſtabilitate verò diuinorum operum, & diuinæ prouidentiæ curſu cognito hortatur ad tranquillam vitam, & multiplices curas tã præpoſteras, quã præpropera & immaturas abiiciendas, prout tempus tulerit

1. *Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt vniuersa sub cælo.*

2. *Tempus nascendi, & tempus moriendi: tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatũ est.*

3. *Tempus occidendi, & tempus sanandi. Tempus destruendi, & tempus ædificandi.*

4. *Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus saltandi.*

24. Temnere amat bene cautus opes mage quisque, potiri
Quàm studeat: quantum ipsa sinit natura, diurno
Pane famem, vinóque sitim compescere præstat.
Grande Dei donum est, & nulli æquāda voluptas,
Delicias inter placidæ transmittere vitæ
Quodcumq; est super, & pungentes fallere curas.
25. Libarunt alij, plenis quas sensibus hausi
Delicias, quis enim vixit me lautiùs alter,
Séque voluptatum maiori gurgite mersit?
26. Hostiles vitare manus, aperire sagaci
Corde dolos, iustis Deus, & sua signa secutis
Munificus præbet; sed luctifico comitatu
Exercet sceleratum, & edacibus aspera curis
Pectora, vt assidui sibi nutrimenta doloris
Diuitias cogat, quas mox sibi vindicet alter,
(Vt visum est superis) verus non occupet hæres;
Hoc quoq; grande malū, & stolidæ vesania mētis.

CAPVT TERTIVM.

1. OMNIA secū affert, secū aufert omnia tēpus:
Alternas Cytherea vices, Libitináq; seruāt:
2. Cuique suæ data meta viæ; primordia vitæ
Parca trahit, rumpit signato tempore fila;
Ordo suus stat cuique? suóque arbusta seruntur
Tempore, & ex patriâ radicitus eruta sede
In melius virgulta solum geniúmque mouentur.
3. Tēpus habet medicina suum, sua tēpora vulnus.
Nunc terræ, nunc cœlo æquare palatia tempus.
4. Est cùm *flere iuuat*, fletúmque expellere risu,
Et variare vices; oculos iam lachryma fœdat,

5. Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi: tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

6. Tempus acquirendi, & tempus perdendi: tempus custodiendi, & tempus abiiciendi.

7. Tempus scindendi, & tempus consuendi. Tempus tacendi, & tempus loquendi.

8. Tempus dilectionis, & tempus odij. Tempus belli, & tempus pacis.

9. Quid habet amplius homo de labore suo?

10. Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, vt distendantur in eâ.

11. Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio vsque ad finem.

Shiruuod. *Omne fecit pulchrum pro tempore suo, & quidem saculum* dedit in corde eorum: *propterquod non* induet homo opus.

Móxque serenati vultus, & amica reductis
Gratia deliciis planctu fugiente resurgit.
5. Marmoreæ disiecta domus iã culmina princeps
Ima sede ruit, fundamentúmque reuellit;
Iámque superbificam, damnatâ clade, ruinam
Ruderibus decorat lectis, atque arcibus arces,
Marmora marmoribus superextruit, ædibus ędes:
Cogere iam tempus lapides, iam spargere tēpus.
Tempus in amplexum ruere accedentis amici;
Tempus ab amplexu procul esse abeuntis amici:
6. Quærere tempus opes, quæsitas perdere tempus.
Seruare est tempus, partas effundere tempus.
7. Texere iam tempus, iam texta retexere tempus.
Audire est tempus, tempúsque audita referre.
8. Dulcis amor, crudele odium sua tēpora norunt,
Et sua habet Mauors, & habet sua tēpora Pallas.
9. Quando ergo æterno voluuntur cuncta rotatu,
Quæ merces sudoris erit? 10. mortalibus ægris
Quippe molam Deus æterno dedit orbe mouendã.
Quisque suas patimur pœnas, vt iniqua tulit sors.
11. Nec nulla interea est gestarum gloria rerum:
Nil operante Deo factum malè; quæque suo res
Tempore gesta fuit; cœli connexa supernè
Machina, subter humus statione resedit in imâ,
Tempore quæque suo; tenebris lux clara fugatis
Emicuit, tellúsque, salo cedente, retecta est,
Ordine quippe suo noctes partita diésque
Astra gradu certo currunt; elementa diremptis
Litibus inter se, præscripto ex fœdere viuunt:
Sed quo gesta modo, vel quã ratione gerentur,
Quæ facienda manent, mentem hæc caligo futuri
Occupat, & dubio pendent examine lances.
Hoc homines studium ductúque & luce carentes

12. *Et cognoui, quòd non eſſet melius niſi*
lætari, & facere bene in vita ſua.
13. *Omnis enim homo, qui comedit, &*
bibit, & videt bonum de labore ſuo, hoc
donum eſt Dei.
14. *Didici quòd omnia opera, quæ fecit*
Deus, perſeuerent in perpetuum: non poſ-
ſumus eis quicquam addere, nec auferre,
quæ fecit Deus vt timeatur.

15. *Quod factum eſt, ipſum permanet:*
quæ futura ſunt, iam fuerunt: & Deus
inſtaurat, quod abiit.

16. *Vidi ſub ſole in loco iudicij impieta-*
tem, & in loco iuſtitiæ iniquitatem.

Præcipitat, cúmque à veri vel tramite paulùm
Deflexere, diu longis ambagibus errant.
Est homini nescire pudor, causásque latentes
Rimatur, stimulátque animos sitis vna sciendi.
Vnum hoc humanas vocat in certamina mentes
Dissidium, curis acuens mortalia corda.
Desinat humanæ quisquam confidere sorti.
12. Nil didici melius, quàm gaudia mente potirī,
Atque aliis potienda dare, & certare priorem
Officiis; 13. Grāde hoc cōcessū à numine donū est,
Si quis edat, lautúsque bibat, vitámque beatus,
Quantū aduersa sinunt, tranquilla per otia ducat
Terrore haud vllo, haud vllo intercepta dolore.
14. Ast didici, quæcumque facit diuina potestas,
Supra stare vices, sortem & mutabilis æui,
Humanum vt supra captúmq; modúmq; gerūtur,
Nulláque diuinis speranda obliuia factis;
Grande nefas his quicquam auferre, his addere quicquam:
Ordinat ista Deus, quò maiestate verendus
Deprimat audaces animos, aciéque retusâ
Attonitum incutiat tremefacta in corda pauorem.
15. Quæ sunt gesta priùs, rursus facienda redibunt
Singula; fit, quod iam factum est; & calle remenso
Omnia sol spectans spectabilis omnibus idem
Nil videt, in primis quod non conspexerit annis:
Ille peragrato sua per vestigia cœlo
Sæcla redorditur, spatióque recurrit eodem.
Nulla noua est, fuit antè dies, quæcūq; futura est.
16. Grande malum; viget impietas pietate iacente,
Et violata dolus Themidis prætoria scandit:
Exulat ille animus solers lustrare recessus
Implicitæ litis, momentáque pendere rerum.

17. *Et dixi in corde meo iustum, & impium iudicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.*

18. *Dixi in corde meo de filiis hominum, vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis.*

19. *Idcirco vnus interitus est hominis & iumentorum, & aequa vtriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius: cuncta subiacent vanitati.*

20. *Et omnia pergunt ad vnum locum; de terra facta sunt, & in terram pariter reuertentur.*

Nequicquam læsi, malesani iudicis vrnam
Implorant inopes; potior qui munere, iure
Is potior vincit, causas & dona perorant;
Gratia ius omne est, iustos in iniqua retrudit
Vincula, dum merito sontes è carcere soluit.
17. Protinus hæc mecum: idem oculus spectator ab astris,
Idem aderit vindex: iustósque reósque tribunal
Ante suum sistet, trutinâ bonus exiget æquâ
Seu bene, siue secus facias: si tempora nouit
Quodcumque est, sua dicundũ ius tẽpora poscit:
At veniet funesta dies, cùm Phœbus opacâ
Nube caput condet, concusso & cardine mundi
Mugiet horrendum latè fragor; ira supremi
Iudicis expendet iusto libramine crimen.
18. Addebam quoque: dissimulat delicta nocentũ
Quæsitor rigidus, sed fraus & aperta patebunt
Facta: manus vindex mox improbitate retectâ;
Non dominos orbis regnatorésque superbos,
Non capita imperiosa, feris distare probabit.
19. Sub leges Libitina suas iumenta virósque
Vna vocat; prudens si iusto examine penses,
Nulla virûm inuenies discrimina, nulla ferarum;
Est homini pecoríque eadem lex dicta sepulchri:
Vsque adeò simili cernuntur quæque ruinâ
Ferri, & eò, fuerant prius vnde auulsa, reuerti;
Nam semper cadit atque suâ stat morte propago.
20. Vndiq; volue oculos circũq; infráque, supráq;,
Quidquid luna suo mutabilis orbe coërcet,
Corruit in sese, & per mutua vulnera semper
Dat vel habet casus, alióque renascitur ortu.
Sic perit atque vices variat, dubióque tumultu
Fluctuat incertùm, nec habet sors vlla quietem.

21. *Quis nouit si spiritus filior*
dam ascendat sursum : & si spir
mentorum descendat deorsum?

Chald. Cost. *Quis quaeso tantùm sapi*
cellit, vt ei exploratum esse possit, nu
hominum in cœlum peruolent, spiritus
terum animantium defixus humi iacea

Chald. Complet. *Quis sciat si spirit*
filiorum hominis ascendit supra firman
& spiritus omnis iumenti descendat
ram?

21. At quota pars quæq; ex illis, qui turgida fastu
Corda gerunt, collóque iugū obluctante recusant
Parere indociles, & iter commune relinquunt
Doctrinâ elati, quota pars agnouit in astra
Humanas animas, solóque authore creatas
Numine, deposito tardanti corpore, sursum
Tendere inextinctas, quas mox compage solutas
Excipiunt loca pura, & formosissimus æther:
At pecudum contrà, euanescere in ima, caducas
Extenuatæ animæ partes? hi mentis egentes
Et pecorum ritu, nil massam præter, humóque
Concretam molem, quæ morte occūbit, & annis
Carpitur, humanum ducunt: bruto æqua, viróq;
Fata manere; eadem lucis data iura fruendæ:
Sunt curuæ in terris animæ, & sublimium inanes,
Queis, hominum, forma vna potest defendere nomen.
Proh cæcas cordis tenebras! furor impius egit
Mortales, animis compage carentibus omni,
Ortis patre Deo, brutorum affingere tardam
Pigritiem: pars si hæc ingens, quâ viuimus vnâ,
Corporea cum mole perit, iacet ilicet omnis
Victa fides, cœlôque olim promissa voluptas:
Intuitor, victrix vt molis, obambulat astra
Terram extra corpúsque, suísque enititur alis;
Illa notos superat, longéque in sæcula vibrat
Ardentes transuecta oculos, venturáque lustrat;
Illa solo & membris terrenâ mole grauatis
Altior, infernæ fugiens contagia labis
Extra se rapitur, mirúmque volubilis orbem
Assiduè rotat, & gyrum metatur eundem:
Vna hæc corporeas pestes, turbásque cientem
Immunem ratione animum, ditione coërcet.

22. *Et deprehendi nihil esse melius, quàm lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, vt post se futura cognoscat?*

Et tamen hanc (ne falsa adeò consuesce doceri)
Dixeris exscindi! flammâ licèt & licèt ictu
Incoctum chalybem duraueris, illa securim
Tundentísque manum violari nescia ridet:
Scilicet obscena hæc tellus, & mobilis aër,
Et flammæ leuitas, & aquarum debilis humor
Materiam vt lethi moribũda in corpora versant,
Sic quoque cognatam, necis in consortia, mentem
Coniiciant? quasi multiplici mens parte cohærens
Deficiat sensim, timeátque caduca ruinam?
Maxima pars nostri æterna est, neq; cernitur vlli!
22.Haud cœli exiguum donum est, defessa paratis
Membra leuare bonis, & amicâ pascere mentem
Lætitiâ, neque te quidquam præstare beatum
Posse putem, nisi lætus edas partísque fruaris,
Præsentique studens venturum tempus omittas.
Hæc mentem vna iuuat merces in corpore clusam,
Ignauósque habitantem artus, & membra trahentem:
Ex rigido neque enim tellus adaperta recessu
Excitos reuomet supera ad conuexa silentes,
Vt videant, quæ functa semel post fata gerantur.

CAPVT QVARTVM.

Argumentum.

Pergit in demonſtranda rerum humanarum vanitate, & afflictione ſpiritus: oſtendens multa eſſe præſertim in illa honorum cupiditate, & primatus occupandi ambitione, quæ tranquillitatem impediant, & vitam perturbent; videlicet calumnias egenorum, tyrannidem potentiorum aliorum inuidiam, infidam amicitiam, maiorum inſolentiam; & id genus alia; quibus medetur diuinæ prouidentiæ timor & cultus, fuſis interim piis, & ſupplicibus ad Deum precibus.

1. *Verti me ad alia, & vidi calumnias, quæ ſub ſole geruntur: & lacrymas innocentium, & neminem conſolatorem: nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos.*

Chald. Complet. *Conuerſus ſum ego, & vidi omnes violentias, quæ facta ſunt iuſtis, qui anguſtiati ſunt in hoc ſæculo ſub ſole de manu tribulantium eos: & non eſt qui loquatur eis conſolationes, neque qui redimat eos de manu illorum qui vim eis faciunt in fortitudine manus.*

2. *Et laudaui magis mortuos quàm viuentes.*

3. *Et feliciorem vtroque iudicaui, qui necdum natus eſt, nec vidit mala quæ ſub ſole fiunt.*

4. *Rurſum contẽplatus ſum omnes labores hominum, & induſtrias animaduerti patere inuidiæ proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura ſuperflua eſt.*

CAPVT QVARTVM.

1. HInc mentẽ auerſus, quantũ vexetur iniquo
Sub capite, iniuſto quãtũ ſub præſide iuſt',
Aſpexi, & gemui; & ſortem nil tale merentis
Indolui: vnus enim gemitus ſolamen egenis.
Iámque adeo fractis, & rerum mole grauatis
Nil præter cœli conſpectum & vota relictum eſt.
Quippe gemit virtus, iuſtúmque licentia contra
Inſurgit, durâque deeſt in ſorte leuamen:
Aſt animi pendet, qua ſe ratione, quibúſve
Protegat auxiliis, qua ſiſtat & arte ruentis
Fortunæ caſum, propioráque fata moretur.
2. Sors potior viſa illorum, qui ſine dolores
Præuertunt ſubito, quibus & properata ruit mors,
Nec libare ſinit, niſi primos luminis vſus;
Quã quibus opportuna quies, & mortis adépta eſt
Conditio, longorum & meta negata laborum.
3. Tantum illos terris oſtendunt fata, neque vltra
Eſſe ſinunt, properãtque citã accelerata quietem,
Surgentem & primo vitam cum lumine claudunt;
Aſt hi ſeruitio dirâque tyrannide rerum,
Fatalem ducunt aduerſa per omnia vitam,
Et moribundi animam ſoluendâ mole coërcent.
Quid iuuat in tantos vitam exoptare labores?
Vel qua ſpe illectus procedere longiùs optes
Vitæ huius ſpatium nullo impellente ruentis?
4. Liuorem & rixas diſſeminat æmulus ardor
Æquales inter, ſimili quos arte labores
Perpetui exercent; comitem comes inuidus odit.
Vt ſocius rebus ſocij pingueſcit adeſis,

5. *Stultus complicat manus suas, & co-*
medit carnes suas dicens.

Chald. Cost. *Stultus aestate manibus blanditu*
suis, & veluti eas oculis complectitur, neque j
labori vult addicere, ex quo efficitur, vt hyem
sua omnia concoquat.

6. *Melior est pugillus cum requie, quā*
plena vtraque manus cum labore, & affli-
ctione animi.
7. *Considerans reperi & aliam vanita-*
tem sub sole.
8. *Vnus est, & secundum non habet, no*
filium, non fratrem, & tamen laborar
non cessat, nec satiantur oculi eius diuitii.
nec recogitat dicens: cui laboro, & frauc
animam meam bonis? in hoc quoque vani-
tas est, & afflictio pessima.

Chald. Compl. *Est vir solus & non est ei secu*
dus: filium quoque & fratrem non habet, vt sit h
res substantiae suae, & non est finis vniuerso lab
ri suo, oculus quoque eius non potest satiari diu
tiis: & non dicit in corde suo, cui ego laboro, &
fraudo animam meam bonis?

cro socij, socius macrescit, adaucto.
uid inane magis quàm rebus flere secundis,
tare malis, vitâ & proscribere risum,
essi nisi quem comitis fecere dolores?
le fit, vt studiis piger in contraria versis
neret, parcúsque operæ fugiénsque laboris:
re languenti, & contractis segniter vlnis,
ies torpere manus, residésque lacertos
ere, & sese permittere malit inerti.
iæ, donec rerum penuria pigrum
mpat somnum, atque oculis furiosus apertis
e sua ventrem pascat conuiuia cibísque,
nsanguineo tumulet sua membra sepulchro.
ua desidiæ velamina pulchra tegendæ
etint: 6. sæpe est audire, vel vna quiete
manus præstat; quàm bina referta labore
geminet curas, & amaræ incommoda vitæ:
: solet errorem turpi prætexere culpæ.
e minus id vanum: 8. Vir cui natura negauit
olem & fratrem, nullis hæredibus auctus
m auro cumulat, duróque labore labores,
tus, opes si fortè leui decerpserit vsu,
crustas rodit, cæpas atque allia frustis
it, & sola fauces attemperat vnda:
illū sopor vllus habet, noctémque diémque
inuat studia, & curâ desudat inani,
eríque nequit mentem, ardescítque fruendo:
culo dextræque satis; nec corde volutat,
l iuuat in tantos vitam exercere labores?
lve sequor curis? medio quid egenus in auro
do bonis genium, latices & Tantalus inter
sitim, dotem decies ceu quinque pararem
idum sponsis, generis quę stēma propagent.

9. *Melius est ergo duos esse simul quàm vnum : habent enim emolumentum societatis suæ.*

Syriac. *Meliores sunt duo vno, quibus est merces bona in labore sua.*

10. *Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur: væ soli, quia cùm ceciderit, non habet sublevantem se.*

11. *Et si dormierint duo, fouebuntur mutuò: vnus quomodo calefiet?*

12. *Et si quispiam praualuerit contra vnum, duo resistunt ei, funiculus triplex difficilè rumpitur.*

13. *Melior est puer pauper, & sapiens*

Non mihi mater anus superat, non restat alendus
Longæuus pater, & mutis tacet ædibus hæres,
Nulla super fibra est stirpis, quæcunque laboro
Improbus, hæc vitæ non proficientia perdo:
Tam malè quid de te vesane mereris, vt vltro
Exitium iuuet extremámque accersere pestem?
9. Vis vni duplex præstat, maiórque resurgit
Cuique artis merces, duo cùm iunxere laborem
Concordes: paribúsque operas si viribus ambo
In commune ferant, melioribus orsa capessunt
Plerumque auspiciis, meliori & fine coronant,
Res vbi consensu, & curis communibus acta est:
Vnius irriguo sudor non pinguis ab ore
Diffluit; át comitem si se coniunxerit alter
Succollétque iugo, gemini sociale laboris
Munus in immensum triplicato fœnore crescet:
10. Væ tibi, si titubante pedum molimine solus
Ingrederis, vel crura solo labentia ponas,
Sistere nutantem nemo, aut releuare iacentem
Præsto aderit, qui prõpta habilis vestigia firmet.
11. Est comes auxilio comiti: si fessa sub vno
Componant duo mẽbra thoro, calet igne vicissim
Alter ab alterius, geminóque ardore fouetur:
Alteruter celebs deserti incommoda lecti
Incomitatus habet. 12. Si fortior vnus in vnum
Inualidum steterit, iuncto duo robore robur
Vnanimes hostile prement, vis tanta duorum est!
Exere conatum, nodosáque brachia stringe
Duratósque artus, luctare & corpore toto
Enitens, tanto nusquam molimine funem,
Qui triplici intortus replicatur cannabe, solues.
13. Præstat egẽs sapiẽsq; puer, quàm grãdior annis,
Sed virtute minor princeps, & mentis egenus,

rege sene & stulto, qui nescit praeuidere in posterum.

Septuag. *Bonus est puer pauper, & sapiens super regem seniorem, qui nescit prouidere in posterum.*

14. *Quòd de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia consumatur.*

15. *Vidi cunctos viuentes qui ambulant sub sole cum adolescente secundo, qui consurget pro eo.*

16. *Infinitus numerus est populi omnium qui fuerunt ante eum, & qui postea futuri sunt, non laetabuntur in eo: sed & hoc vanitas, & afflictio spiritus.*

17. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua, vt audias: multo enim melior est obedientia, quàm stultorum victima, qui nesciunt quid faciunt mali.*

Chald. Cost. *Tu igitur homo cùm oraturus in templum pergis, obserua pedem tuum, neque eò peccatis scatens & plenus venias, nisi priùs ad te rediens patientem aurem accommodaueris susci-*

Ignarus venturum olim præuertere tempus,
Exemplis conferre exempla nouissima primis
Nescius, aut aliis alios expendere casus
Casibus, & lapsis currentia sæcula sæclis.
Sæpe fit, vt fœlix altâ puer indole cursum
Annorum superante, per ardua culmina celsæ
Præcurrat virtutis, & in sublime citato
Mentis eat gressu, neque tunc puerilia curet
Otia, sed lusus noscat tractare viriles,
Ardua moliri, & puero maiora profari.
14. Namque catenatum durâ de compede seruum
Excepit solij non expectata potestas;
Aurato contrà iacuit qui molliter ostro,
Turpiter è solio sceptrísque exclusus auitis;
Huc illuc panem per compita quæritat erro,
Regalésque manus ad sceptra domestica natas
Demittens, quæ olim dederat, stipis æra reposcit,
Largitor priùs, & versa nunc sorte rogator:
Vsque adeo variata leui fortuna rotatu
Voluitur incertùm, mutátque aduersa secundis,
Vel secus, infidósque obuertit nubila vultus.
15. Vidi ego turmatim proceres coluisse futurum
Imperij hæredem, spretóque parente frequentes
Nato blanditos, surgenti assurgere soli:
16. Sed desertores non longùm ambita manebunt
Gaudia, succedent fallaci tædia menti,
Pœnáque perfidiæ vindex: Sed & illud inane est.
17. Dum templum ingrederis, templi hospite numine dignas
Funde preces, memor ante sacros cõsistere vultus:
Nec tam multiplicis perfuso sanguine tauri,
Flexibili quàm mente lita; vouet ille bidentes,
Qui nequit indomiti cordis mactare furores.

tia; ne fortè iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.

Chald. Cost. *Ne sermones tuos peruertas, vnde corpus tuum in iudicium gehennæ deposcatur. Neque enim potes prætexere, imprudens feci, tunc enim Dominus verbis, quæ per contumeliam dixeris, offensior factus, opera manuum tuarum labefactabit.*

6. *Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri: tu verò Deum time.*

Syriac. *Quoniam in multitudine somniorum & vanitatum, & sermonum multi errores.*

7. *Si videris calumnias egenorum, & violenta iudicia, & subuerti iustitiam in prouincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius; & super hos quoque eminentiores sunt alij.*

8. *Et insuper vniuersæ terræ Rex imperat seruienti.*

9. *Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas.*

10. *Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas: & quid prodest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis?*

ia vel vna trahit vitiorum in lubrica totum
muni exitio corpus, cœlúmque laceßit
bus his; dubiis mortalia casibus errant,
l secus ac superos si numen obambulet orbes
um quam nostra viam vestigia signent;
mam frustra increpitas, sortíque ruenti
icussum animum mactas, pectúsque resoluis;
contra mentem obfirma, tantíque doloris
ie, ne tacito, quæ corde reuoluis agenda,
ve facis, præuertat ineluctabile numen.
m veluti mentem turbatæ insomnia noctis
uciant, dum continuimur volitare figuras,
: fratris stare effigiem, nunc ora parentis;
a garrulitas patiens deliria, vanas
git species, mentitur mille figuras,
ina mille, modis & ludificantia miris
nij figmenta loquax dementia garrit.
etus ante oculos diuinus oberret vbique,
nentē dextrámque regat. 7. Si fraude nocētū
ctos videas inopes, violentáque ferri
ia, & totum turbari legibus orbem,
l temerè id factum tamen est, haud numine
llo:
que potente potentior eminet alter, & iste
quitur, seruúsque alij famulatur vterque:
magno maior, maiori maximus, vnus
ummus latè imperitat regnator in omnes,
ous vbi lucet veniens, mediúsque, cadénsque,
illus stat finis cupiendi, nullus habendi:
vesana fames crebris accessibus aucta
: inexpletùm, solitóque potentior ardet,
a nec potis est rabiem sedare fruendo.
ongeries vbi vasta tumet pondúsque metallis

11. *Dulcis est somnus operanti, siue pa*
rum, siue multum comedat. Saturitas auten
diuitis non sinit eum dormire.

Shiruuod. *Dulcis est somnus negotianti: Satu*
ratio diuitis, illa non est sibi requies vt dormia

12. *Est & alia infirmitas pessima, quan*
vidi sub sole: diuitiæ conseruata in malun
domini sui.

13. *Pereunt enim in afflictione pessima*
generauit filium, qui in summa egesta
erit.

14. *Sicut egressus est nudus de vtero ma*
tris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet s
cum de labore suo.

15. *Miserabilis prorsus infirmitas; qu*
modo venit, sic reuertetur. quid ergo prode
ei, quòd laborauit in ventum?

16. *Cunctis diebus vitæ suæ comedit in te*
nebris, & iniuriis multis, & in ærumna
atque tristitia.

Arab. Interpr. *Propterea omnes dies eius in te*
nebras, & lamentationem, & in iram multan
& in infirmitatem, & amaritudinem vergun

Ingluuies ibi multa viget, numerúsque vorantũ:
Quid domino prodest graue pondus diuitis auri,
Prædáque Pactoli? Quid multa lætus opum vi
Incumbit gazæ virtute, aut fraude parandæ,
Quæ vel cana situ multo, latebrísque reposta
Clam colitur tecto interiore, serísque reclusa,
Aspectu nisi forte oculos vt pascat inani?
Namque manu attrectare nefas, aut prodere luci.
11. Aspice vt incōptus, multóque ex sole perustus,
Callosúsque manus, & longo lassa labore
Membra fatigatus pastor, multúm ve, parúm ve
Ederit, aduerso resupinus ventre recumbit,
Sopitóque graues perflat de pectore somnos;
At locuples lautâ ventrem dape fartus obesum,
Iliáque extensus, quascumque liguriit, escas
Aggerit, indulgens genio, pinguíque polentæ,
Dum cibus oppletâ fugiens ex fauce redundet:
Irrequieta ferens hic longæ tædia noctis
Æstuat, alternámque vigil se versat in aurem,
Quanquam illum stratis recubantē mollibus, altâ
Suffultum pluma, solitâ dulcedine somnus
Prouocet, insomnes non secius exigit horas.
12. Nec minùs id durum, quod possessoribus ægris
Deliciosus opum, fit & exitiosus aceruus:
13. Diuitiásque patris, luctu lachrimísque requiret
14. Natus inops rerum, nudúsque redibit in aluum
15. Funereæ matris, vitali nudus ab aluo
Qui venit; vitâque idem, qui prodit, abibit
Vsq; miser, nec enim merces super vlla laborũ est.
16. Insipidas, dũ spirat homo, mala vescitur escas
In tenebris, veluti nigris tellure sub ima
Talpa suis infossa cauis, imperuia luci
Tecta amat, & patrios sibi condere docta penates

17. *Hoc itaque visum est mihi bonum, vt comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laborauit ipse sub sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus, & hæc pars est illius.*

18. *Et omni homini, cui dedit Deus diuitias, atque substantiã, potestatémque ei tribuit, vt comedat ex iis, & fruatur parte sua. & lætetur de labore suo; hoc est donum Dei.*

19. *Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eo quòd Deus occupet deliciis cor eius.*

CAPVT SEXTVM.

Argumentum.

Perstat in insectanda, & exponenda auari diuitis calamitosa, & ærumnosa conditione, tum inculcatis prioribus, tum nouis productis vanitatis, & infelicitatis argumentis.

1. *Est & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines.*

2. *Vir, cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat; nec tribuit ei potestatem Deus, vt comedat ex eo: sed homo extraneus vorabit illud: hoc vanitas, & miseria magna est.*

3. *Si genuerit quispiam centum liberos, &*

Longos subter init tractus; sic carcere clusus
Infossúsque animus vix carpit in abdita rerum
Certus iter, cæcósque nequit superare recessus;
Parte sui meliore perit, certantibus intus
Diuisus studiis, grauior penetralibus ira
Incubat, ardet amor, metus in diuersa renitens
Abstrahit, aut sæuit dolor, aut mala gaudia pulsat
Ægram animam, vel cura vorax in viscera serpit,
Nil nisi nomen habet vitæ, sunt cetera mortis.
17. Hoc cœlis magnũ est, paucisq; parabile munus,
Si quis lætus edat, lautus bibat, atque paratis,
Vt sors æqua dabit, tranquillâ in pace fruatur.
18. Grande Dei donũ est homini, non viribus vllis
Audendum, humanæ vix & sperabile sorti,
19. Si quis opes, & opum, quas iure parauerit, vsum
Coniungat simul, & pacem superaddat vtrisque;
Ter felix, (nam nil potius licet improba captet
Votorum ambitio, sed nec Deus offerat vltro,)
Si facilis iam vota polus postrema secundet.

CAPVT SEXTVM.

1. SED quid parua queror studiis grauioribus æger?
Vidi aliud, non raro oculis quod cuique recurrit,
2. Vir, cui diuitiæ, & fului numerosa metalli
Congeries, rutilóque micat laus clarior auro,
Cui Deus indulgẽs, quæcũque poposcerit, implet,
Harum vsu rerum caret interdictus, & alter
Indelibatas vorat ore famelicus escas.
3. Quem Lucina patrem centeno pignore felix
Auxerit, & longa mensam cingente coronâ,

vixerit multos annos; & plures dies ætatis
habuerit: & animus illius non vtatur bonis
substantiæ suæ; sepulturáque careat: de hoc
ego pronuncio, quòd melior illo sit abortinus.

4. Frustra enim venit, & pergit ad tene-
bras, & obliuione delebitur nomen eius.

5. Non vidit solem, neque cognouit di-
stantiam boni, & mali.

6. Etiamsi duobus millibus annis vixerit:
& non fuerit perfruitus bonis, nónne ad
vnum locum properant omnia?

7. Omnis labor hominis in ore eius: sed
anima eius implebitur.

Chald. Cost. *Omnis defatigatio pro cibo ab homine suscipitur, & neque hominis animus esculentis, & poculentis satiari potest.*

8. Quid habet amplius sapiens à stulto,
& quid pauper, nisi vt pergat illuc, vbi est
vita?

Natorum numerum si centum æquauerit annis
Longæuus, neque concessi, quàm longa manebit
Vita, boni partem minimo decerpserit vsu,
Si tandem inferias tumulíque inhumatus honores
Expectet, membrísque sinum neget vrna tegēdis,
Huic ego vel crudum, qui præcipitatus abortu est,
Prætulerim fœtum: 4. Nam fama vtriusque sub vmbras
Cum vitâ cedit, similis lex dicta futuri est:
5. Nescius hic rerum, vitæque quid exigat ordo,
Sed priùs aduersis nouies quàm luna quadrigis
Lucinam accierit completo tempore partus,
Tantùm immunda lues, primíque coagula fœtus,
Et massa informis, tabóque obscœna cruento
Iusta puerperij præit interualla, reclusísque
Egeritur claustris, & olenti matris ab aluo:
Et tenebris ruit ad tenebras; de ventre parentis
Cognatam alterius properat genitricis in aluum,
Securósque subit vitai in limine portus;
Instar abortiui, qui præcoce prodiit aluo,
6. Diues erit, bis mille licèt compleuerit annos:
Intempestiuam mortis præuertitur horam,
Huic nisi concessum est fructus libare laborum.
7. Totus homo insudat cogendis, nec sibi parcit
Expleríve potest opibus, sed præscius æui
Præteritique memor, sibi prouidus omnia curat,
Accumulátque, oculis, quàm vētre capacior, escas:
Ille animus stirpis diuinæ fructus, & auræ
Particula æthereæ, memor haud cœlíque suíque
Procumbit solos oculorum & ventris in vsus:
Oris at esuries, & opum vesana libido
Non saturanda cibis, nullóque explebilis auro est.
8. *Quid stulto differt sapiens*, & diues egeno?

Bryling. *Quanam abundantia ſapienti ſupe ſtultum? quia pauper nouit ire contra vitam.*

9. *Melius eſt videre quod cupias, quàm deſiderare quod neſcias: ſed & hoc vanitas eſt, & præſumptio ſpiritus.*

10. *Qui futurus eſt, iam vocatum eſt nomen eius: & ſcitur quòd homo ſit, & non poſſit contra fortiorem ſe in iudicio contendere.*

Syriac. *Cognitus eſt quòd ſit filius hominis, & non poteſt iudicare cum illo qui eſt firmior ſe.*

11. *Verba ſunt plurima, multámque in diſputando habentia vanitatem.*

Syriac. *Sunt reſponſiones multa, qui multiplicant vanitatem.*

uic satis est, quæ parua domi fortuna remansit;
ollit humo caput excelsum, & stellantibus infert
deribus pauper, proprióque ab lumine fulget;
uæris quo tumuli, virtutem, limine condas?
mensi spatio cœli, petit illa sepulchrum
criptum stellis, vastóque æquabile mundo.
Optatâ ardentes ab imagine pascere vultus
estiterit, studióque sequi maiore iuuabit,
uod ferit aspectum, & fructu præsente lacessit,
nique sorte frui oblatâ; quàm corde vagari
nper inexpletùm, & maiora requirere partis.
Quæ spirant, & stant habili quæ viuida sensu,
pectant lethum; non vis, non igneus intus
ternùm ardor alit, lapsuráque sponte, retentat:
uisquis erit (quantus quantúsque sit ille futurus)
omine prænotus vitam communibus haurit
incipiis, nullóque velut leuis aura sequente
ffugiens, primas vel sponte recurret ad vmbras,
lucem, lethi sub conditione, paciscens
ficiet, nemo cunis melioribus ortus,
t fictus potiore luto est: lex omnibus vna;
m perit alternóque redux stat funere vita.
ictori parebit opus, quis tendere dictis
debit contra? quis contra robore ferri?
on par quisquam illi, nedum exuperabile numẽ
ribus humanis, vt eò pertingere Adami
sit humo nascens, & humum subitura propago:
illus non domino collatis viribus impar.
Sint satis hæc, quãquã quota portio dicendorũ
nnia nec memorare decet, nec nulla necesse est.
urima verba, nihil nisi plurima pabula venti.

CAPVT SEPTIMVM.

Argumentum.

Ex breuitate vitæ ostendit quæ bona sectand: ac præ aliis eligenda in vita sint: præparat deind hominem ad bonam, & felicem mortem: mon cauendum tum ab aliis minus noxiis vanitatibu tum potissimum à lethali fœminæ veneno.

1. *Quid necesse est homini maiora se qua rere, cùm ignoret quid conducat sibi in vit sua, numero dierum, peregrinationis sua & tempore quod velut vmbra præterit? a quis ei poterit indicare, quid post eum fu turum sub sole sit?*

Chald. Cost. *Quis quoque homini renunciab quod post eum euenturum est in hac vita?*

2. *Melius est nomen bonum, quàm vn guenta preciosa; & dies mortis die natiui tatis.*

Chald. Cost. *Præstantior est optimæ existimati quam sibi quærunt in hac vita iusti oleo excellen tis; & melior dies, quo iacuerit homo, & in tumu lum bono nomine, & meritis clarus fuerit, quà ille ipse dies, quo improbus in lucem venit.*

CAPVT SEPTIMVM.

1. Fata quid humanam ſuper aſſurgentia ſortẽ
Affectare decet, maioráque viribus orſa?
Ruſticus indecoris ductus exoſus aratri
Cogitat æquoreos tractus, & carbaſa ventis
Explicat, & gazis ſpoliat nouus inſtitor orbem;
Mox ſalſo ſatur amne, tubas, & tympana Martis
Affectat, lauríſque caput victricibus auctus
Faſces, & trabeas, & ſpe creſcente, ſecures
Somniat, & tacitis ambit diademata votis.
Quid ſit opus facto, rerúmque quid exigat vſus,
Neſcit homo: velut vmbra fugit, quò nemo penetrat
Nuncius, hic obitâ referens quæ morte gerantur:
Demens! qui neſcis ſpirantibus æthere in alto
Interclusum iter ad manes tellure repoſtos.
2. Quid fumo pretium ponis, ſtultâque vaporẽ
Arte laborato? quid nitro corpus inungis
Imbelléſque comas? incaſſum vnguenta parabis;
Vita niſi gratæ redolet virtutis odorem:
Suauior vnguento, dulcíſque aſpergine ſucci,
Poſt mortem qui reſtat honos, & funeris hora
Natali eſt potior: Stat meta reperta laborum
Funere, quique obeunt, pœnarũ ex gurgite vaſto;
Mille inter ſyrtes ſaxíſque hærentia ſaxa,
Littoribus proram obuertunt, ſedéſque quietas
Naufragio ex medio ſubeunt patriáque vocantẽ;
Poſt ſale quaſſatam dubio, ſæuíſque carinam
Fluctibus, emenſi ponto quodcumque pericli eſt,
Vota coronati, rerum tibi maxime rector,

3. *Melior est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurum sit.*

Chald. Cost. *Melius est hominem molestiâ affectum, &c. adire, quàm ad domum conuiuij, & poculorum; in qua susurrones adsunt, contendere, &c. in ærumnosam domum se recipiens vir iustus, ad pœnitentiam adducitur, & mortis sermones in animum inducit suum, & si aliquo in errore versetur, illum deserens; ad Deum faciet conuersionem.*

4. *Melior est ira risu: quòd per tristitiam vultus corrigitur* animus delinquentis.

oliuunt ritè, optata ſtatione potiti.
ritæ in foribus ſtabulant luctúſque dolórque
láque debilitas membrorum, & mẽtis egeſtas,
le necis facies, pœnarum nomina mille;
nulla eſt animi, nec pars eſt corporis vlla
nmoda vel curis, vel fortibus vtilis auſis:
it vbi puer hoc cœli ſpirabile lumen,
centémque parens maturâ fudit ab aluo.
:ens, vitam impatiens lacrymante ſalutat
mine, & ingratas vagitu perſonat auras,
uſat matrem, teſtatur & aſtra querelis.
tus naſci, & detrectat corporis artus,
nale conueniens menti atque ignobile põdus.
miſer ingratos quoties conſurgere ſoles
nes, ingratas quoties ſuccedere lunas!
ræſtat adire domos, vbi deflet fata parentis.
is, aut coniux dilecti coniugis vrnas.
nplet lamentis, & fœmineo vlulatu;
àm, quæ feſtiuis reſonant concentibus, ædes.
lomus in luctu, faciunt aliena peritum
era, defuncti caſu tremefactus amici.
vitam reſpectat homo, cautúſque futurum
ſpicit, haud monitoris egẽs, vocíſq; magiſtræ.
s ruat in crimen, triſtem cùm proxima vultũ
rs aperit, ruptáque etiamnum flebile venâ.
nus hians, lacrymas lamẽtáque triſtia poſcit?
dapilâ corpus recubans oracula fundit
anima, & mutis clamoſa ſilentia labris.
ta in fronte minax, & qui ſtat vultibus ignis
ſtiterit riſu, laxíſque in gaudia labris.
nque grauis facies ſcelus indignantis amici
antem meliora docet, tacitíſque nocentem
ibus increpitans, medio ſub crimine ſiſtit.

3 *Melior est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurum sit.*

Chald. Cost. *Melius est hominem molestiâ affectum, &c. adire, quàm ad domum conuiuij, & poculorum, in qua susurrones adsunt, contenderi &c. in ærumnosam domum se recipiens vir iustu ad pœnitentiam adducitur, & mortis sermon in animum inducit suum, & si aliquo in erro versetur, illum deserens, ad Deum faciet conuersionem.*

4 *Melior est ira risu: quòd per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.*

Persoluunt ritè, optata statione potiti.
At vitæ in foribus stabulant luctúsque dolórque
Nudáque debilitas membrorum, & mẽtis egestas,
Mille necis facies, pœnarum nomina mille;
Vis nulla est animi, nec pars est corporis vlla
Commoda vel curis, vel fortibus vtilis ausis:
Vidit vbi puer hoc cœli spirabile lumen,
Nascentémque parens maturâ fudit ab aluo.
Enitens, vitam impatiens lacrymante salutat
Carmine, & ingratas vagitu personat auras,
Accusat matrem, testatur & astra querelis.
Inuitus nasci, & detrectat corporis artus,
Vt male conueniens menti atque ignobile põdus.
Heu miser ingratos quoties consurgere soles
Cernes, ingratas quoties succedere lunas!
3. Præstat adire domos, vbi deflet fata parentis
Filius, aut coniux dilecti coniugis vrnas.
Complet lamentis, & fœmineo vlulatu;
Quàm, quæ festiuis resonant concentibus, ædes.
Sit domus in luctu, faciunt aliena peritum
Funera, defuncti casu tremefactus amici.
Ad vitam respectat homo, cautúsque futurum
Prospicit, haud monitoris egẽs, vocísq; magistre.
Quis ruat in crimen, tristem cùm proxima vultũ
Mors aperit, ruptáque etiamnum flebile venâ
Vulnus hians, lacrymas lamẽtáque tristia poscit?
Sandapilâ corpus recubans oracula fundit
Flexanima, & mutis clamosa silentia labris.
4. Ita in fronte minax, & qui stat vultibus ignis
Præstiterit risu, laxísque in gaudia labris.
Namque grauis facies scelus indignantis amici
Peccantem meliora docet, tacitísque nocentem
Vocibus increpitans, medio sub crimine sistit.

5. Cor sapientum vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia.

6. Melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi.

7. Quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas.

Caten. Græcor. Patr. *Nam stultorum hominum risus expressam præ se fert imaginem spinarum multarum, quæ dum flammam corripiunt, crepero strident sonitu, hiscúntque tota.*

8. Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.

9. Melior est finis orationis, quàm principium; melior est patiens arrogante.

10. Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.

5. Vtitur vt fræno sapiens mœrore, sed excors
Laxatis præceps in gaudia fertur habenis,
Nulláque lex stulto. 6. Magis at prudentis amicâ
Censuram perferre decet, quàm blanda loquentis
Suaui voce capi: 7. Spinas vt flamma loquaces
Depopulans, strepitũ præter cassũmque fragorem
Nil ciet, at vanos cineres cum murmure magno
Probrosũm molitur opus; sic lingua loquaci
Garrulitate sonos præter cassũmque fragorem
Nil mouet; in cineres omnis labor irritus exit.
Quid tibi blanditiæ vocum? vt supposita lebeti
Tinnula flamma sonat crebris stridoribus; excors
Sic crepitat risu, tinnitũque asperat aures:
Materies velut illa silet, modicóque calori
Stat similis primùm, subitóque incendia latè
Miscet, & exuperat magis, atque accrescit eundo:
Sic leuis est, & dulce sapit iocus, & sua lucet
Gratia, mox vires sumit, crebrísque cachinnis
Auctior, admotas rationis spernit habenas.
8. Censoris ne temne oculos, qui vellicet aurem,
Palantésque gradus virtutis in atria flectat;
Pharmaca desipiunt ægro malè grata palato,
Reddita vita sapit; si culpa reciditur ictu,
Virga placet; nec dura manus quæ vulnera curat.
Vtque fauo hyblæo præfers, quæ pocula peius
Colchidis odisti plantâ, si pota salutem
Attulerint; monitis primùm sic censor acerbis
Aspera proloquitur, tandem meliora perorat:
9. Dignior est, oneri qui fortia colla gerendo
Duratus firmat, nec mole fatiscit ab vllâ
Languidus; excelsâ quàm qui ceruice tumescit
Grandior, exitium paruâ pro laude paciscens.
10. *Si sapis*, haud faciles iræ inclinatus habenas

11. *Ne dicas quid putas causæ est, quod priora tempora meliora fuere quàm nunc sunt; stulta enim est huiuscemodi interrogatio.*

Shiruuod. *Ne dixeris: quid factum est, quia dies priores erant meliores quàm iste? quia non cum sapientia interrogasti super hoc.*

12. *Vtilior est sapientia cum diuitiis, & magis prodest videntibus solem.*

Permitte, insano sed enim sub corde moratur
In consanguineum, quæ vertitur ira, furorem:
Qui claudit primos aditus, nec sede receptat
Hostem aduentantem, sed longè finibus arcet,
Sceptra sui victor furiis diróque furori
Eripuit, quíque instabat, cadit impetus vltro:
At rapido contrà, qui cæcæ turbine mentis
Abreptus semel excelsâ se rupe deorsum
Præcipitem dedit, incassum resilire laborat;
11. Nec labem excusas, vbi dixeris, ecquid aberrant
Nati degeneres, & auitâ stirpe recedunt?
Excidet haud talis sapientis ab ore querela.
Quid Phœbo scelus astruimus? quid cudim' auro
Secla patrum, praui artifices, præsentia ferro?
Fons nunquam illimis fluxit, nunquam æthere Phœbus
Claruit innubi: non crimina nata profundo
Ex erebo his primùm posuere cubilia seclis;
Est æquæua solo, nec iam primum inficit auras
Progenies orci: vis aurea secla renasci?
Seclorum ipse opifex pretiosos indue mores,
Aurea cude opera, atque in deteriora ruentem
Te pudor atque metus sistat: laus prima nocenti
Et pudor & metus est, iniectáque fræna furori;
Ferrea sic ætas aberit, sic aurea surget.
12. Iuncta opibus prodest sapientia, magnus ab ære
Fulget honos; claris at si virtutibus obstet
Res angusta domi, spatio breuiore coërcet
Et tenebris damnat, quæ lumine digna, tuentum
Ora oculósque petunt: contrà micat aurea virtus
Clarior, & socio geminatur lumen ab auro.
Virtus rebus inops sine vẽto, & remige cymba est,
Et fidibus testudo carens, arcúsque sagittis.

13. *Sicut enim protegit sapientia, sic pro-*
tegit pecunia: hoc autem plus habet eru-
ditio, & sapientia, quòd vitam tribuunt
possessori suo.

14. *Considera opera Dei, quòd nemo pos-*
sit corrigere, quem ille despexerit.

15. *In die bona fruere bonis, & malam*
diem praecaue: sicut enim hanc, sic & illam
fecit Deus, vt non inueniat homo contra
eum iustas querimonias.

16. *Haec quoque vidi in diebus vanitatis*
meae: iustus perit in iustitia sua, & impius
multo viuit tempore in malitia sua.

Si forsan locuples indocta resoluerit ora,
Filius est Suadæ; multâ sed pauper in arte
Palladis instructus, cedro si digna loquatur,
Audiet ignarus, nec labra ciere peritus.
13. Præstiterit tamen æternis, animíque parandis
Insudare opibus, quas fur non tollat auarus,
Non rogus absumat, non naufragi maris vnda,
Sed possessori sua sint in pace voluptas.
14. Parte aliâ æternæ solers miracula dextræ
Contemplator, ei quisnam par robore? vel quæ
Si Deus eruerit, valeat reparare potestas,
Inque suos iterum collapsa refingere vultus?
Flatibus ille solo, quæ nemo refecerit, æquat.
15. Luce bonâ lætare bonis, & luce sinistrâ
Firma animum, luctúmque dies vicina leuabit;
Fecit vtramque Deus, ne sit tibi causa querelæ.
Non risu effusus, non fletu nubilus ora
Commacula, lancémque tene moderatus vtrâque:
Namque vices varias decet altâ mentis ab arce
Conspicere, & si sors blanditur læta, potiri
Lætitiâ, si sæua nocet, sperare medelam.
16. Vir iustus pretiosæ animæ momenta coërcet
In breuius, spatiísque inclusum haud grandibus
æuum
Mille trahit lethi in species, properátque feretro
Exangues artus, & eò remeantia membra,
Vnde ortum iam nunc duxere; ast impius annos
Ducit in immensum, mercatus crimine vitam.
Vidi, alacri vultu, & rectâ ceruice nocentes
(Namque iugum collo nullum est) decurrere vitæ
Tramite inoffenso, & pulsis canescere morbis:
Interea rectíque tenax, & cultor honesti
Pæne aras inter cadit hostia; nec sua virtus

17. *Noli esse iustus multùm: neque plus* [...]
pias, quàm necesse est, ne obstupescas.
Var. Interpr. *Ne sis sapiens abundanter, vl*[...]
modum, neque maiorem sapientiam tibi arro[...]

18. *Ne impiè agas multùm: & noli e*[...]
stultus, ne moriaris in tempore non tuo.
Chald. Compl. *Ne ambules post cogitation*
cordis tui, & impiè agas, neque longè facias via
tuam à domo doctrina legis. ne sis stultus fo
causa mortis anima tua, vt succidantur dies v
ta tua, vt moriaris, antequam perueniat tem
pus tuum, vt moriaris.

19. *Bonum est te sustentare iustum, s*
& ab illo ne subtrahas manum tuam: qui
qui timet Deum, nihil negligit.

Effusæque preces properantia tela retundunt.
O scopulum! quid enim superis pia turba litamus,
Insontem si pœna premit decreta nocenti?
Nec tamen in cœlum blasphema resolueris ora.
17. Virtus, quæ nimia est, vitij confinia tangens
Cultorem excessu maculat, prauósque per vsus
Degenerat tandem: summa est sapientia, certis
Desipuisse locis; sua stat mensura modúsque
Virtuti, nec in immensum sine crimine crescit.
Ne sape plus iusto, iurísque tenacior æqui
Exactórque modum supra, implacabilis esto,
Aut prudens nimium; ne maiestate verendus
Omnia qui terret, trepidantia corda pauore
Compleat, audacésque oculos maiore retundens
Lumine (nam contra non est impune superbis
Surgere) te circumfusa caligine mergat
Humanæ super audentem fastigia sortis.
Quid fragili incauti petimus confinia cœli
Remigio alarum, cursúsque insistimus olim
Dædalidæ nocuos, sacrúmque attingimus ignem?
18. Sed neque mutatos flecte in contraria mores,
Ne vitij lux prima, tibi sit & vltima vitæ.
O multum doliture, tibi mors ferrea si te
Ignotum abripiat, quæ deinde piacula restant?
Namque diem sæpe, ante diem, clausere nocentes.
Ergo iustitiam, sophiámque peritus vtrinque
Binâ stringe manu: medio tutissimus ibis,
Si scopulos hinc inde timens incurrere, plantas
Artifici moderere gradu, quem sedulus omnem
In partem flectes, iusto moderamine librans
Quid decet, & quando, & rerũ quid postulat vsus.
19. O faueas miseris, durísque laboribus adsis,
Sufficiens lapso vires, placidúsque iacenti

20. *Sapientia confortauit sapientem super decem principes ciuitatis.*

21. *Non est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.*

22. *Sed & cunctis sermonibus qui dicuntur, ne accommodes cor tuum, ne fortè audias seruum tuum maledicentem tibi.*

23. *Scit enim conscientia tua, quia & tu crebrò maledixisti aliis.*

24. *Cuncta tentaui in sapientia: dixi, sapiens efficiar: & ipsa longiùs recessit à me.*

Por-

e non vllo retrahendam tempore dextram.
ıumen metuit, bene prouidus omnia curat,
it hostilem nimis inconsultus in ictum:
uoe cuncta audet, clypeo nil tectus ab isto
dat, licèt haud alio custode tegatur:
n portæ affusus miles, non peruia nulli
a, non armis acies, non mœnibus vrbes
item tanto firmant munimine, quanto
vel nullis sapientia cincta cateruis,
rudos tacito distendit robore neruos:
inimica cadunt, virtus si pectoris arcem
et: iratis repetitum fulmen ab astris
t, irato splendescet fulmine virtus
r; astriferi moles operosa labascat
, labentem nouus Atlas fulciet orbem:
ıgnax sonipes, frustra latrante molosso,
tus constánsque viæ; tumidíque leones
ultum obliquát, rabiem geminante catello.
rior est iustus, vix tot de millibus vnum
ı repperies, quem mens scelus omne perosa,
inimæ tenui tentata aspergine noxæ
ım reddat, nec culpa redarguat vlla:
auior, seu culpa minor (nec enim omni-
æqua)
nnulla, nec in solidum vitabilis vlli.
: faciles de te sparsis sermonibus aures
iteris, ne fortè tui conuitia serui
ɔibas: 23. iusto si verba examine penses,
rea testis erit, te sæpe èrrasse susurris
tacitis, altísque palam nocuisse loquelis.
l, mihi inaccessum superest, nil restat inausũ,
cum hæc, diuina sagax arcana recludam,
kiam, quo recta procul se cunque locorum

25. *Multo magis quàm erat: & alta profunditas, quis inueniet eam?*

26. *Lustraui vniuersa animo meo, vt scirem, & considerarem, & quærerem sapientiam, & rationem: & vt cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium.*

27. *Et inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius: qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.*

28. *Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes, vnum, & alterum vt inuenirem rationem.*

it, ſequar, &, ſi quâ poſſum, aſſequar arte;
nens animi paulatim excedere rebus
, ſenſúſque excelſa auertitur omnes
egato procul, & tellure relicta,
pra aſſurgit, penitúſque in ſe ipſa recedit;
è à terris euectam, ſéque fruentem
turbat mortale, vrgétque deorſum:
uſtra: & ſophiā propiùs quò tāgere nitor,
eluſis ſe perfida proripit vlnis,
inthæo latet indeprenſa baratro,
am inueniet? 26. Nihil inquirente reliqui
um animo, quò certa pateret origo
, & ſceleris; cur ſtultus hic, impius ille:
agis obſcuros tentas penetrare receſſus,
re leui faſtigia pollice rerum,
des ſupereſſe, manent maria alta relicto
em portu, & ſuper impendente procella
re auersùm, curſúmque reflectere cogunt.
ula luſtranti mihi fœmina durior ipſo
viſa fuit, namque vt formidine mortis
t campos cingit, laqueóſque tenaces
éſque parat foueas, vt compede nectat,
tet ferro prædam, atque in tecta reportet;
i incautos piſces in retia mittit
credulitas, vel iniquo ſemita caſu;
us ſic corda plagis, laqueíſque doloſæ
e, & hamatis hærent deluſa loquelis:
os neſcis, adamantina vincla, lacertos,
os, & verba faces? quis in igne pyrauſta
volitet, tractétque impunè fauillas?
nda mora eſt, hoſti dare terga triumphus.
d mihi quęſitū toties, nuſquāque repertū,
idū hoc iterum ſupereſt, an fortè decorum

29. *Quam adhuc quærit anima mea, & non inueni; virum de mille vnum reperi, mulierem ex omnibus non inueni.*

30. *Solummodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipse infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis vt sapiens est? & quis cognouit solutionem verbi?*

CAPVT OCTAVVM.

Argumentum.

Sapientis, ac sapientiæ laudes, & proprias notas enumerat; & quædam vanitatum genera, quibus sapientia medetur, intermixtis nonnullis bene viuendi præceptis.

1. *Sapientia hominis lucet in vultu eius: & potentissimus faciem illius commutabit*

2. *Ego os regis obseruo, & præcepta iuramenti Dei.*

Fœmineis aliquid deprendere moribus esset;
29. Verùm post tritas studiis tot inertibus horas,
Nulla reperta bona est mulier, quæ non rea facti
Vllius, vel non dicti sine lege profusi;
Vir bonus vtcunque est multis de millibus vnus.
30. Mota poli facit vrna reum, quem crimine purũ
Os vultúsque ferunt. Procul omni labe creatus
Humanæ stirps gentis Adam, at labentibus annis
Lapsa quoq; est pietas, tandémq; in praua ruẽtes
Defecere suo paulatim à fonte nepotes,
Et pessum mores iuêre, infractáque luxu
Sæcula, proh quantum distant ab origine riui!
Quis diuina sagax arcana recludere verbis
Certet, prudentíque ausit contendere factis?
Aut quis in his tantùm speret præuertere regem?
Qui fisus virtute, parem se attollere contra
Maiestate velit, similíque in sede locare,
Quisquis is est, casum frustra eluctatus, ab alto
Audax præcipiti descendet in vltima lapsu,
Ex summis meritus spatia ad postrema reuolui.

CAPVT OCTAVVM.

1. GERMANIS impressa notis prudentia vultus
Pingitur, & sapiens molli sinuamine sensus,
Regis ad arbitrium flectit, vultúmque colorémq;
Alternat momenta; modis per singula miris;
Riseris, arridet; contorseris ora, retorquet:
2. Regales obserua oculos in iussa paratus;
Effigiem maculare Dei exitialibus ausus
Flagitiis, dat sacrilego cum sanguine pœnas,
Quas Deus offensæ deposcit imaginis vltor:

9. Omnia hæc consideraui, & dedi meum in cunctis operibus quæ fiunt sole.

10. Interdum dominatur homo homi malum suum.

11. Etenim quia non profertur citò co malos sententia, absque timore vllo hominum perpetrant mala.

12. Attamen peccator ex eo quòd ce facit malum, & per patientiam sustent ego cognoui quòd erit bonum timen Deum, qui verentur faciem eius.

9. Vidi ego, proh pudor! vt dirâ feritate tyrannus
Nocte satus, germénque erebi, haud indigna parentum
Progenies, tamen optatâ cum pace superstes,
Lance triumphatâ iuris, post fata quiescat,
Venturis faciens famam increbrescere seclis:
Inque sinu decoris positum Dea læta per ora
Circunfert populi, serísque nepotibus olim
Posteritas canet, & mortis secura vetustas;
Non secus, ac si iura super communia crimen
Sublimem extulerit, nihil & nisi corpus adeptum
Perdiderit, sed restet honos, & posthuma fama:
10. Interea iusti, scelerum genus omne perosi,
Et bene de cunctis, linguáque, manúque merentes
Putrescunt mutæ sub iniquo pondere terræ,
Atq; vno cõdunt noménque, & mẽbra sepulchro:
Nil adeo ex cunctis, (quanti quantíve fuerunt)
Post superest, pereunt spe cassi, & laudis inanes.
11. Et quia non subitò vindex sententia sontem
Castigat, summáque scelus radice reuellit,
Vel modicâ attingit pœnâ grauiora merentem,
Impunita lues serpit, sensimque per orbem
Grassatur, noua semper homo superaddit inultus
Crimina criminibus; nullâ quia vindice pœnâ
Incastigatos nimis exorabile numen
Permisit toties vitiorum in lubrica lapsus.
12. Sed quãquã crimẽ geminet sceleratus in horas,
Et velut aggeribus gurges se effundat apertis,
Seruatur pœnis, iræque in certa futuræ
Tempora differtur, prauorũ quidquid vbique est;
At merces æterna manet, quem numinis vrget
Vsque timor, nusquam sacris excessus honesti
Finibus: idcirco non languidus ardua cœpta

13. *Non sit bonum impio, nec prol[...]
tur dies eius, sed quasi umbra tra[...]
qui non timent faciem Domini.

14. *Est & alia vanitas, quæ fit sup[...]*
ram; sunt iusti, quibus mala proue[...]
quasi opera egerint impiorum; & su[...]
pij, qui ita securi sunt, quasi iustorun[...]
habeant: sed & hoc vanissimum iu[...]

Chald. Cost. *Est vanitas quæ pridem c[...] ta est, iusti scilicet, quibus perinde atque ([...] eut impiis vsu venire solet) omnibus sce[...] polluissent, pessimè euenit. Sunt verò & [...] quibus non agitur, atque si iustorum mo[...] egerint.*

Ingentésque animos pone, & sublimia vota:
Stat meritis æternus honos, & didita cœlo
Gloria, & in seros decus immortale nepotes.
13. Dissimilis cùm vita fuit, dispárque nocentis
Exitus, interualla breuis mox finiet æui,
Cùm leuia intendat, leuis euanescet vt vmbra,
Captatórque auræ, sibi debita præmia sumet;
Sed Deus immunē sceleris, mentémque manūque
Aspiciet fœlix, seniúmque in dona rependet.
Hinc animi surgunt, & condimenta malorum
Dulcia, & oppressos blando spes vbere lactat.
14. Nec minùs id durum est, alieni pœna reatus
Iustis sæpe venit; iustorum & præmia prauis:
Contemplator, vti mala, quæ debentur iniquis,
Nullo iure luunt, alienáque crimina iusti,
Casibus exhausti immeritis, atque omnium egeni,
Sint licèt his casti mores, & candida corda;
At votum super omne, bonis & honoribus aucti
Ceruicem tollunt, & inani sorte triumphant
Tot scelerum artifices, & digni turpibus ausis
Mille necis facies consumere, nomina mille:
Munera non meritū, nō culpam pœna sequuntur,
Nec sua sors vlli est: quis id inficietur acerbum?
Cur stirps vna virûm, vasti non vltima mundi
Portio, non opere in tanto laus vltima summi
Artificis, curarum aliquâ non parte paternam
Auctoris mentem insedit? sed læua superbo
Impietas vultu, & populi delata secundis
Flatibus exultat, trabeas & sanguinis ostro
Purpurat: & primi plausus impunè patrati
Flagitij, sunt causa noui; supremáque tandem
Intrepidum his gradibus scelus ad fastigia fertur:
Sub leges stellata vocas qui castra polorum,

15. *Laudaui igitur lætitiam, quòd non esset hominì bonum sub sole, nisi quòd comederet, & biberet, atque gauderet, & hoc solum secum auferret de labore suo, in diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus sub sole.*
16. *Et apposui cor meum, vt scirem sapientiam, & intelligerem distentionem, quæ versatur in terra: est homo, qui diebus, & noctibus somnum non capit oculis.*

17. *Et intellexi quòd omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole; & quanto plus laborauerit ad quærendam, tanto minùs inueniat: etiamsi dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.*

Aſpicis hæc? quos emeritum decus aſſerit aſtris,
Heroas cecidiſſe, atque inter pocula carmen
Bacchantum fieri, & ſtultæ ludibria plebis:
Hoc noſtri ſecurus agis? ſi martius horror
Ingruat, & totum ſors lubrica verterit orbem,
Clades prima ferit iuſtos, primóque nouerca
Turbine percellit; iuſtus prima hoſtia lethi eſt.
15. Mentis inoffenſæ tum tempeſtiua probaui
Gaudia lætitiæque dies, explere diurno
Pane famem vinóque ſitim, licitíſque leuare
Deliciis curas, merces hæc ſola laborum eſt.
16. Móxque voluptates, & vana faceſſere iuſſi
Gaudia, ſed totus ſophiam conuerſus in vnam,
Solerti ſtudio, vigilíque indagine noſſe
Et volui & cœpi, tantos quæ cauſa labores
Accendat, quid auarus homo noctéſque diéſque
Multa gemat, curis excarnificatus acerbis?
Nec mod⁹, aut requies, quaſi ſol immobilis hæres
Aſſiduâ vigiles inflammet lampade curas,
Inſomnes verſat turbato pectore motus.
Ingemit, & gaudet, ſperátque timétque viciſſim,
Et miſerum non vnus agit furor; at noua ſemper
Intus tempeſtas ſurgit, quæ turbine cæco
Attollit modò ſublimem, modò in ima retorquet.
17. Tum ſenſi non poſſe capi ſecreta tonantis
Facta, ſed illudi plura indagare parantem
Et ſua diuinas dimenſum ad brachia vires,
Nãque vltra penetrare homini ratione negatũ eſt;
Quantò anceps plures operosâ indagine curas
Collocat, ille minùs tantò quæſita reportat.
Auribus hæc, oculíſque nefas vulgare profanis,
Dixerit & ſophiæ qui conſcendiſſe cacumen
Repet humi vecors, & ſede iacebit in ima.

5. *Melior est canis viuus leone mortuo.*
uentes enim sciunt se esse morituros: m
tui verò nihil nouerunt ampliùs, nec l
bent vltra mercedem, quia obliuioni t
dita est memoria eorum.

Arab. Interpr. Bryling. *Quia viuentes co*
scunt quòd morientur: & mortui non sunt co
scentes quicquam, & non est eis vltra mer
quia obliuioni tradita est memoria eorum.

Bryling. *Quoniam canis viuens ipse bonus*
per leonem mortuum.

Syriac. *Quia canis, qui est viuus, melior est*
ne, qui est cadens.

Et capita alta ducum, regnatoréſque ſuperbi;
Diíſque ipſis inter genitos, quos fabula finxit,
Heroum generoſæ animæ, vix peruia ſorti
Pectora, cœlicolûm non decedentia factis:
Necnon & iuuenes, primæuæ robora pubis,
Conceſſere neci, quo tempore & ordine fixa
Exciuit ſeries quemque, atque immobile fatum:
Cuique dies numerata, nec vltra tendere fas eſt.
5. Vita neci præſtat, potiórque leone perempto
Qui viuit latrátque canis: commune tributum
Debitor exſoluet, qui ſpirat: nam ſua quemque
Fata vocant, & mors nuſquam vitabilis vlli.
Victrices lauros funeſta cupreſſus inumbrat:
Contemplator auos; hic ſponte immiſcuit aſtris
Exultantem animam; hunc lõgis maioribus ortũ,
Quem clara de ſtirpe tulit mirata vetuſtas,
Lethiferis ſuprema dies tamen addidit vmbris.
Cerne quot ediderunt heroas ſæcula priſca,
Aſpice, quot doctas animas Heliconis alumnas,
Omnia complexas animo monimenta ſub vno,
Inuidêre ſolo ſuperi, cœlóque locarunt.
Ille perit, quem nulla vnquam diſcedere iuſto
Gratia, nulla precum vis importuna ſubegit.
Vrbes intuitor, periere, orbíque ruinam,
Et ſparſam vacua oſtentant per compita mortem:
Et nunquam reditura, vale vale omnia dicunt:
Credo equidem aſpiciens, duces ſuſpiria ab alto,
Optabíſque ſequi, iam ſolus ab agmine magno
Diuulſus, dulci & comitum fruſtratus amore.
At contrà fugitiua dies obliuia factis
Inducit; rerum, nobis quæcumque geruntur,
Vix leuis ad ſeros deſcendet fama nepotes;
Tu nil crede tuum, vitámq; & fata quod vltra eſt.

6. *Amor quoque, & odium, & inuidia simul perierunt, nec habent partem in hoc sæculo, & in opere, quod sub sole geritur.*

7. *Vade ergo, & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.*

8. *Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.*

9. *Perfruere vita cum vxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole, omni tempore vanitatis tuæ: hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras sub sole.*

10. *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos quò tu properas.*

11. *Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus, casúmque in omnibus.*

12. *Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplò superuenerit.*

6. Cessat amor, cessátque odium, liuórque recedit,
Cœpit vbi iam iámque obito frigescere corpus
Funere, sors nec enim vitæ super vlla peractæ est.
7. Ergo age, mœstitiâ positâ, vultúque sereno
Lætus pane famem depelle, sitímque falerno,
Et fœlix pulsis agita noua gaudia curis:
Namque tibi cœli ex nutu suspensa voluntas
Omnis, eò totis contendere viribus ambit,
Vt placeant tua facta Deo: 8. Te splendida vestis
Induat, & suaui madeant tua tempora nardo:
9. Lætos carpe dies lætâ cum compare fœlix,
Quippe thori Deus est auspex, tædámq; iugalem
Accendit, tecum vt, quod sit super, exigat æuum,
Funditus ex imo dolor & se pectore migret:
10. Nec tere tẽpus iners; manus impendẽda labori
Fortis & assidua: indoctas nam parta sub vmbras
Non ratio, aut opus, aut doctrina sequentur euntẽ,
Omnia mobilibus fati cessere triumphis,
Et super elapsæ sunt alta obliuia vitæ.
11. Parte alia pedibus celeres, validósque lacertis,
Viribus & crudos, fusos certamine vidi.
Tristis in angusto sapiens ieiunia tecto
Longa leuat lacrymis, doctor stipis æra reposcit;
Cuncta putes ferri dubio mortalia casu,
Haud secus ac humana nihil si rector olympi
Dirigat, ipse auctor rerum & suprema potestas.
12. Incautos pisces vt fallit arundine longâ
Piscator, dum littoreas demittit in vndas
Fila sedẽs scopulo, atque hamos tenet esca latẽtes,
Olli concurrunt auidi, rapiúntque voraci
Ore cibos, sed mox captiui fila sequuntur;
Aut veluti alitibus si retia quando tetendit
Pastor agens, volucris correpta sequacibus hæret

13. *Hanc quoque ſub ſole vidi ſapientiam, & probaui maximam.*

14. *Ciuitas parua, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallauit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta eſt obſidio.*

15. *Inuentúſque eſt in ea vir pauper, & ſapiens, & liberauit vrbem per ſapientiam ſuam, & nullus deinceps recordatus hominis illius pauperis.*

16. *Et dicebam ego, meliorem eſſe ſapientiam fortitudine: quomodo ergo ſapientia pauperis contempta eſt, & verba eius non ſunt audita?*

17. *Verba ſapientium audiuntur in ſilentio, pluſquam clamor principis inter ſtultos.*

18. *Melior eſt ſapientia, quàm arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet.*

Nexibus, & pastor toto instans corpore suprà est;
Sic mortis pellace cadit deceptus ab hamo,
Linea quem vitæ fallit, quem blandus inescat
Et cibus, & suaui aucupio cooperta voluptas,
Nemo non moritur, premitúrque à funere funus.
13. Haud equidem inuenies, si sublunaria penses
Aut humana, quod huic possis cōponere quidquā;
14. Vrbs angusta fuit, nō muro aut turre frequēti
Ardua, fossarúmve morâ, aut munimine valli,
Aggere nō multo, haud validis populosa colonis;
Rex mira virtute valens, & viribus audax,
Obsessos cingit numeroso milite muros,
Et circumfusas alta in tentoria moles
Tollit, vt arma armis, & mœnia mœnibus obstēt;
15. Fortè hîc inuentus sub egeno pauper amictu,
Ingenium cœleste tegens, qui corde sagaci
Obsidione leuat, telísque prementibus vrbem;
Verùm assertori, libertatísque datori
Nō honor, aut merces, sed prima remāsit egestas.
16. Protinus hęc mecū; quid sordet puluere virtus,
Tabescítque inter proprios industria ciues?
17. Non pretiū in voce est, & docta silētia pręstant
Murmure, pascūt illa animos, hoc verberat aures.
Rex diu inauditus clamat, qui Stentora vincit
Gutture; sed tacito dum conticet ore, profatur
Vir sapiens, altúmque tonat; 18. prudentia præstat
Quā bis quinque duces opibúsq; manúq; potētes;
Námque animis maturus homo, seséque suósque
Proteget, hostiles eludet callidus artes
Artibus, & fraudem maiori fraude repellet;
At propriâ ruet arte, suóque peribit ab ipse
Demens consilio, & stulto temerarius ausu
In tumulos vertet, mactatis ciuibus, vrbes.

CAPVT DECIMVM.

Argumentum.

Perſtat in ſapientiæ laude, & ſtultitiæ deteſtatione, atque vario vtriuſque diſcrimine impugnat vanitatem ambitioſorum hominum, quæ non rarò in ipſis publicis honoribus, & poteſtatibus inuenitur; docétque interim non detrahendum magiſtratibus, neque repugnandum.

1. *Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti: pretioſior eſt ſapientia, & gloria, paruâ & ad tempus ſtultitiâ.*
2. *Cor ſapientis in dextera eius, & cor ſtulti in ſiniſtra illius.*
3. *Sed & in via ſtultus ambulans, cùm ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat.*
4. *Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris, quia curatio faciet ceſſare peccata maxima.*
5. *Eſt malum, quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediens, à facie principis.*
6. *Poſitum ſtultum in dignitate ſublimi. & diuites ſedere deorſum.*

7. *Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes ſuper terram quaſi ſeruos.*

CAPVT DECIMVM.

1. DVM captiua croci retinetur in vnguine musca,
Atque in odorifero tumulo, testáque superbâ
Nectaris occumbit, pretiosáque funera ducit,
Tum sua laus perit vnguēto speciésque, nec vllis
Vsibus aut recreat nares aut vulnera curat.
Sic nota flagitij, næuúsque, ac criminis vmbra,
Et muscâ, licèt exiles formetur in artus,
Culpa minor, totum fœdat virtutis odorem,
Et facit æternis nomen putrescere sæclis;
Antiquos titulos & nomina prima requires:
2. Ac veluti incumbit subeundo dextra labori
Aptior, haud aliter sapiens operosa ministrat
Tempore quæque suo, & dextro facit alite cūcta:
Ad læuam cor stultus habet, laterique sinistro
Mens residet læua, & nullis accommoda rebus.
3. Corporis insano nosces libramine stultum;
Nam gradus internæ damnat deliria mentis:
4. Si formidandæ grauè spiritus infremat iræ,
Et princeps tibi bile tumens crudele minetur
Exitium, statione datâ sta firmus, & ira
Concidet, & mortem mors expectata repellet;
Obsequio absistit rigor, obsequióque resurgit
Lapsus amor; 5. sed grāde malū est, & deuius error
Principis; 6. insultat victrix insania, fortis
Ad celsam prouecta rotam, tenet infima virtus.
7. Sublimes in equis vidi per compita seruos
Currere, sed contrà seruilia fata ferentes
Moliri insuetis proceres vestigia plantis:

8. *Qui fodit foueam , incidet i*
& qui dissipat sepem , mordebit
luber.

9. *Qui transfert lapides, affligetu*
qui scindit ligna, vulnerabitur ab

10. *Si retusum fuerit ferrum, &*
vt prius, sed hebetatum fuerit, n
bore exacuetur , & post industria
tur sapientia.

Quis furor, indignis manibus mandare ſecures?
Cæſáque terga flagris, trabeis decorare ſuperbis?
Suſtinet hoc fortuna nefas ſecura pudoris!
Signa poteſtatis tantæ, & veſtigia regni
Protinus his impreſſa, oculis mirantibus hauſi,
Atque animo indignāte: pudet cōtra vrbe vagari
Semineces, lentóſque pigrum per cōpita greſſum
Ferre magiſtratus: tumulis reptare recluſis
Corpora, pallentéſque putes volitare figuras.
8. In foueam nutante pedum molimine foſſor
Incidet, auctorem prius ipſe vorabit hiatus:
Atque vbi latrones hortorum ſepta reuellunt,
Vindicat ingreſsū coluber; 9. qui mœnibus vrbis
Subducit lapides, hunc machina ſæpe dehiſcens
Sternit: in artificem ſceleris, ſua pœna recurrit.
Dura lacertoſo qui ligna tenacia findit
Robore, deluſis crebrò ſecat ictibus auras
Irritus, inque caput reditura ſecuris aberrat,
Aut quod iā ſciſſum eſt, ſcindentis in ora reſultat;
Sic quiſquis leges, & propugnacula iuris
Septa æqui, Themidíſque domū, & prętoria ſacri
Iudicij temerè euertit, tabuláſque refigit,
Communi exitio patriam, latâque ruinâ
Obruit ipſe ſuâ perimendus clade penates.
10. Attere, ſi ſit hebes ferrum; per longa ſecuris
Otia ſupplicium ipſa ſibi, rubigine tandem
Carpitur, hanc multâ nigram ſi ſorde, ſuique
Diſſimilem tentes antiquæ reddere formæ,
Reſtituet labor impenſus, primâque nitentem
Luce redonabit; ſic & rubigine pulsâ
Improbus exacue ingenium, ſudoris & imbre
Ignauam irrora cotem, tum luce renatâ
Reſtituet labor obtuſum repetitus acumen.

11. *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.*

Septuag. *Si momorderit serpens in susurro, non in murmure.*

Chald. Complut. *Sicut immittuntur serpentes igniti, vt vexent & noceant sæculo, & sic non erit amplius verè, qui accusator est & susurro.*

12. *Verba oris sapientis grata, & labia insipientis præcipitabunt eum.*

13. *Initium verborum eius stultitia, & nouissimum oris illius, error pessimus.*

Præuia ni dubiam ſapientia dirigat artem,
Ars opus incipiet non impoſitura coronam:
At nihil ambarum iunctis niſi viribus exit
In lucem hanc, operúmque fides communia poſcit
Fœdera, concordi torquentúrque omnia ductu.
11. Si quem forte vagus per deuia rura viator
Preſſit humi colubrũ, bifidæ mox cuſpide linguæ
Inſinuat totos virus lethale per artus,
Tum verò fuſcari ora, & caligine mergi
Lumina, & vrgenti torqueri viſcera peſte;
Humanæ ſua ſunt fatalia toxica linguæ:
Vipereos dentes, ſociorum in ſanguine paſſim
Figere amat, fratríſque fibras cognatáque paſci
Viſcera, & arroſum verbis deglubere nomen:
In manibus linguæ, diuorum æterna poteſtas
Fatidicam poſuere colum, nunc ſtamina ſcindit,
Nunc fila agglomerat; nunc ſaxa ſequacia voce,
Auritáſque trahit quercus, inflectere cantu
Docta tigres; at ſi veſana reſoluerit ora,
Halitus exitio eſt, & peſtibus inficit auras,
Multiplicat cædes, atque vno funerat ictu
Immenſos latè populos; tellure repoſtos,
Quos tenet alta quies, manes furiata laceſſit,
Intentátque nouum functis poſt funera fatum:
Quæ reptante priùs conuicia nata ſuſurro
Vix ſteterant, prono aſſenſu & popularibus auris
Per menſas excepta volant, cẽtum ora reſoluunt.
Heroum generoſæ animæ, tot fortia bello
Pectora, quos virtus ſupra contagia plebis
Erigit, occumbunt funeſtæ victima linguæ.
12. Cũ ſapiens loquitur, proprio velut ore profatur
Gratia, ſed ſtultos effræna libido loquendi
Præcipitat: 13. primáſque loquax veſania voces

14. *Stultus verba multiplicat. ignorat homo, quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?*

15. *Labor stultorum affliget eos qui nesciunt in urbem pergere.*

16. *Væ tibi terra, cuius Rex puer est, & cuius Principes mane comedunt.*

17. *Beata terra, cuius Rex nobilis est, & cuius Principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.*

18. *In pigritiis, humiliabitur contignatio: & in infirmitate manuum perstillabit domus.*

Venet. Interpr. *Propter pigritiam hominis laxatur contignatio, & propter remissionem manuum domus stillationi exponitur.*

Inchoat, extremas conclûdit pessimus error:
Culpáque proloquitur dictis, & culpa perorat,
14. Dum tales geminat dementia garrula voces;
Quæ proaui tulerint, venturi quæve nepotes
Fata ferent, ignorat homo; num fortè sepulto
Nuntius accedet, quà pallescente recessu
Claudit inaccessas, viuis domus inuia, manes?
15. Si te quæsitam non cognita ducit ad vrbem
Semita, diuersos nequicquam erraticus agros
Delusâ relegis plantâ, metámque fugacem
Dum sequeris, metáq; magis properando recedis;
Haud aliter demens à recto tramite cœli
Deuius, huc illuc frustra festinus anhelat,
Anfractus superat varios, atque orbibus orbes
Impedit, incerto torquens vestigia calle:
16. Ah miseranda nimis tellus, rationis egente
Quæ puero regeris! proceres ad munia lenti,
Credita iura fori, media inter pocula reddunt
Officij immemores, puros queis mane recludens
Sol radios, lances, pateras, cyathósque deaurat
Missilibus primis: 17. nimis ô prouincia fœlix,
Cui genere insignis, plenis rex imperat annis,
In quâ fixa suo conuiuia tempore patres
Instituunt, mensisque ad debita pensa relictis
Excedunt, 18. gnari corrupta putredine tigna
Sidere, & imbricibus ruptis tabulata labare.
Aspicis vt quondam inuidiosa cacumina cœlo,
Pendula iam, rimis hinc inde patentibus, imbri
Dant tristes aditus, ventisque cubilia præbent?
Desertos vrtica lares, & carduus hospes
Incolit; his cornix, his noctua, miluus, & omnes
Cum socia legione striges stabulantur in aulis,
Rex vbi magnifico nuper dormiuit in auro:

3. *Si repleta fuerint nubes, i*
per terram effundent: si cecide
ad austrum, aut ad aquilonem, i
que loco ceciderit, ibi erit.
4. *Qui obseruat ventum, non s*
qui considerat nubes, nunquam
5. *Quomodo ignoras, quæ sit vi*
& qua ratione compingantur ossa
pregnantis; sic nescis opera Dei,
cator est omnium.

6. *Mane semina semen tuum,*
re ne cesset manus tua; quia nescis
gis oriatur, hoc aut illud; & si
simul melius est.
7. *Dulce lumen, & delectabile*
dere solem.

Syriac. Interpr. *Lux est dulcis, & b*
ut consideret solem cum ipsa.

Septimam & octauã: nam quâ tibi nube nigrescat
Proxima lux, nescis: 3. sic nubem imitare tumentẽ,
Quæ bibulo stillans interluit arua liquore.
Seu, planta ad Boream, siue inclinata sub austrũ
Conciderit, firmis veluti radicibus hæret,
Cladéq; fixa suâ est; homines sic morte sua stant.
4. Flamina ventorũ dũ quis speculatur, & imbres
Credulus explorat, cultæ non debita mandat
Semina telluri, vel qui vaga nubila visu
Consequitur; nunquam farris cumulabit aceruos.
5. Vt rudis ignoras, cur perpluat imbrifer auras
Africus, & rigido marmor glaciale metallo
Induret Boreas, cur roscida vernet, in ortu
Pleiadum, tellus, cœlum & prius omne serenum
In nebulas latè denset nimbosus Orion:
Prægnanti veluti nescis coalescat vt aluo
Membrorum series, carni cutis, ossibus artus;
Digerat vt partes, induret vt ossa, liquétque
Sanguinem, & infirmos neruis corroboret artus
Nexilibus, vitæ & tandem spiracula fundat
Conditor ille potens hominum, rerũque repertor;
Sic miranda tibi, nullíque imitanda Tonantis
Consilia, humanos super assurgentia captus.
6. Dum iubar exoritur, cum sole ordire laborem
Impiger, & dubiâ dum luce crepuscula prima
Emicuere, manus operi præcinge diurno:
Lumina dum claudet vesper, ne claude laborem,
Vrge opus interea, noctémque adiunge diei,
Post matutinos vespertinósque labores,
Quod tempus meliore micet sub sydere, nescis,
Seu nox siue dies, tenebrísque operitur vtrumque.
7. Gratum oculis lumen, phœbæos cernere vultus
Dulce sapit; ceruos medicaminis edocet artem.

8. *Si annis multis vixerit homo, &*
omnibus lætatus fuerit, meminisse d.
nebrosi temporis, & dierum multoru
cùm venerint, vanitatis arguentur
vita.

9. *Lætare ergo iuuenis in adolescent*
& in bono sit cor tuum in diebus iuu
tua, & ambula in viis cordis tui, &
intuitu oculorum tuorum: & scito, qu
omnibus his adducet te Deus in iudic

10. *Aufert iram à corde tuo, &*
malitiam à carne tua: adolescentia
& voluptas vana sunt.

Syriac. Interpr. *Transire fac furorem*
tuo, distare facias malum à carne tua.

Lucis amor, fugitiuo hærent dum spicula dorso;
Erudit & vitale caput seruare colubros
Corporis obiectu, & viso vim duplicat hoste:
Ipse homo cœlicolis suppar, si fata minentur,
Igne sinit, ferróque artus in frusta secari.
Quin etiam, pueri pro cunis, sedula nutrix
Sollicitat diuos, Pyliíque & Nestoris annos
Postulat, & supplex votiuâ libat acerrâ,
Vita tamē fugitiua volat, breuis ambitus æui est,
8. I, metire dies, & crudæ fila senectæ,
Quâ loquor hora fluit, vix syllaba nata solutis
Carpitur è labris: multos longæuus in annos
Delicias longo qui felix hauserit vsu,
Exiguæ mala longa moræ, vitámque fugacem
Cogitet, vt rapidis fuerint data pabula ventis
Gaudia, temporibus nunquam reuocanda futuris:
Fatoiúmque memor, quot cassus luce per annos
Ipse iacebit humi data vermibus esca, reuoluat;
Ante pererratis quàm cursibus vltima Phœbus
Explerit spatia, & cœlum reuolubile sistat.
9. Perge ergo, & felix innoxia gaudia carpe,
Dum licet, & turgent vernanti sanguine venæ:
Præstiterit cupidis, quidquid spectabile passim est,
Vsurpare oculis, atque, vt sit plena voluptas
Delicias expletum animum duxisse per omnes:
Tu memor vsque tamen, posthac librandá seuero
Iudicio, quæcumque facis; cùm luce supremâ
Cœperit altisonans dare signa nouissima clangor.
10. Disce iram regere, & frænare libidinis æstus
Præcipites; non quòd placeat fecisse iuuentæ,
Sed quid opus facto, rerúmque quid exigat vsus
Sedulus explora: nam nomina mille nocendi
Vna iuuenta trahit, quæ ni compescat honesti

3. *Quando commouebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina.*

4. *Et claudent ostia in platea in humilitate vocis molentes, & consurgent ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filiæ carminis.*

5. *Excelsa quoque timebunt, formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes.*

Arab. Interpr. *Quia iam homo profectus est ad habitationem sæculi sui.*

Quæ tibi tum vires, oculis cùm densior humor
Confluet in nubes, vel restagnabit in imbrem
Assiduum, & claro pro sole crepuscula cernes?
3. Costarum quando series tutata penates
Pectoris internos, laxâ compage dehiscet:
Cùm posito imperio, cor princeps, aulicus hepar
Purpureus, cordísque duo, splen, pulmo, ministri
Deficient, pigrísque ruet custodibus aula;
Aut vbi rarescent vacuo præsepia dente;
Nudáque deformi maxilla educet hiatu
Caluæ instar rictum: & captiua foramine nullo
Pupula, vix tenues in sole videbit aperto
Scintillas. 4. dentísque sono gingiua negato,
Sanguifico sensim defecta calore fatiscet:
Alitis ad cantum quando iam nocte peractâ,
Nixibus inuitis lecto constricta tenaci
Membra gemens tolles: citharæ cũ flebile carmen
Auris inaccessæ disrupta audire negabunt
Tympana; cùm voces mussabis ab ore, nec aure
Accipies: 5. quando refugis ad culmina plantis
Æger anhelabis: primo cùm calle viator
Languidus hærebis: tenuem si fortè senili
Repseris in cliuum baculo, tum vertice summo
Aut Pindi aut Tauri planta titubãte propinquum
Horrebis lapsum: velut albet amygdalus horto
Candida, sic albâ canescent fronte capilli.
An flectes ad templa pedes, ad sydera palmas,
Cùm fugiet pondus minimæ gestare locustæ
Ægra manus? cùm qui leuior saliente locustâ
Prata pererrabas, vix internodia læsi
Inflectes femoris? vix capparis vlla palato,
Vix gelidis sapiet prurigo extincta medullis;
Tum domus æternos habitanda locatur in annos

6. *Antequam rumpatur funicu-*
teus, & recurrat vitta aurea, &
tur hydria ſuper fontem, & con-
rota ſuper ciſternam.

7. *Et reuertatur puluis in terr-*
vnde erat, & ſpiritus redeat a
qui fecit illum.

8. *Vanitas vanitatum, dixit Ec-*
& omnia vanitas.

Vltima, & alternas inuertere nescia sortes:
Omnibus illa patet venientibus obuia, cuiuis
Clausa regressuro, foribúsque tenacibus arcet
A reditu populos, immortalíque serarum
Mole catenatur, duróque in vecte laborat,
Nec frangi metuens æterno adamante rigescit.
Inde redux superas nequicquã euadere ad auras,
Desertósque focos, notúmque reuisere limen
Credideris, nulla est lucis post fata fruendæ,
Siue relictorum spes posthuma nulla bonorum;
Præfica tum tristem lacrymosis vocibus vrbem
Flebilis implebit, ferali & compita lesso.
Sic tibi deliciis prior hæc sit cura, colendi
Numinis integritas, & non violabile mentis
Obsequiũ, 6. priùs exhaustis quàm spina medullis,
Quæ limbo dorsum medióſque intersecat artus,
Haud aliter longo quàm chorda argentea ductu,
Flectat humo grauidũ prono curuamine corpus,
Vel quæ diuinum tanquam aurea theca, cerebrum
Inuoluit, vinclis pereat membrana solutis:
Vel fragilis lapsu, lapidoso fontis in ore
Hydria fracta ruat, raptásque sororibus vndis
Reddat aquas, versóque situ mutabilis axis
Lympharũ solitos rota perfida deneget haustus.
7. Ante etiam, terræ sibi quàm cognata reuisat
Viscera, vitali matris condendus in aluo
Puluis: & acceptæ repetens cunabula vitæ
Spiritus, vno auctore Deo cœlestibus ortus
Seminibus, sæpe exilium indignatus, Olympo
Reddatur patrio, quem spe conscendit inani
Fixus humi, cæcâque inter caligine mersus.
8. Hoc quodcumque vides, species mẽtita decoris,
Exclamat sapiens, rebúsque absentibus vmbra:

9. *Cumque esset sapientissimus Eccles docuit, & enarrauit, quæ fecerat, & i stigans composuit parabolas multas.*

10. *Quæsiuit verba vtilia, & consc sermones rectissimos, & veritate ple mos.*

E.

Quæ, niteat quamuis & ſuaui perlita fuco
Deceptos ad vana trahat ſpectacula ſenſus,
Vmbra tamen tantùm eſt, & inanis ludit imago:
Vanum, diua Themis, nomen, ſi dulcius omni
Eloquio ſuadæ, præſentia dona perorant:
In ſuperos vana eſt pietas, quam falſa deorum
Agmina dedecorant, ſacriſque altaribus arcent:
Spes vana eſt, dubiis ſi caſibus omnia verti
Credideris, Deus ac ſi celſa perambulet aſtra
Securus, quæcumque humili ſub ſole geruntur:
Vana fides, quæ fracta dolis: ſapientia vana eſt,
Quam vigili ſtudio muſis dilecta parit nox,
Et redolet comites, quib' eſt prognata, tenebras.
9. Sic Salomon, cœli interpres, dulcíque furore
Suetus humũ fugere, & mortales linquere terras,
Se ſuper aſſurgens, magni hæc veſtigia præbet
Ingenij; quódque ingenio præfertur & arti,
Virtutis monimenta, & non delebile ſacræ
Indicium mentis: nam pectora & ora reſoluens
Plena Deo, crebris homines hortatibus inſtans
Sollicitat, mentéſque vrget, doctíſque laceſſit
Alloquiis, ſenſim vt ſacræ reuerentia legis
Gliſcat, & optatos formet virtutis in vſus.
10. Plura dedit pręcepta, memor quę tota ſequatur
Poſteritas, ſcripſitque accommoda ſymbola rebus
Ad populi captus, vt tandem aut luce renatâ
Funditus excutiant noctem, aut ſubluſtris obortæ
Scintillæ radius mediis intermicet vmbris.
Conſulit in commune, & formatura nepotes,
Quæ ſibi longæuis vſu collegit ab annis,
Sacris ex adytis oracula plurima pandit,
Vnde indocta cohors hominum, reſpõſa reportet
In dubiis, ſtétque auctoris fundamine magno.

11. *Verba sapientum sicut stimu-
quasi claui in altum defixi, quæ p-
gistrorum consilium data sunt à pa-
no.*

12. *His amplius fili mi ne requir-
ciendi plures libros nullus est finis-
quénsque meditatio carnis afflictio.*

13. *Finem loquendi pariter omn-
diamus; Deum time, & mandata e-
serua: hoc est enim omnis homo.*

Iámque opus exegi, nulla quod nocte vetustas
Condiderit: quod dextra dedit, quod lingua profudit
Diuinum est; aliàs docui quodcumq; vel Hybla,
Vel vario fœcundus Eryx medicamine nutrit,
Excelsas Libani cedros, humiléſque myricas,
Et salices cecini: hæc cedent in pabula ventis
Scripta, vel in tenues ibunt resoluta fauillas,
Sed nunc maiori mens enthea numine, sacrum
Condit opus, nullis posthac violabile seclis.
11. Sicut anhelantes rigido sub vomere tauros
Accelerare gradum cogunt admota coloni
Spicula; sic animos operoso in calle morantes
Acriùs exstimulant sapientis acumina, & vrgent
Ad virtutis iter: clauísque profundiùs, hærent
Mentibus, in paruum si forte redacta volumen,
Prudentum ex monitis, pastore legantur ab vno.
Hæc tibi sufficiant, fili, nec plura require,
Ante oculos quæ cuique, meâ neq; voce monēda:
Librorum modus est nullus, multísque superbus
Scribendi pruritus inest, librósque libellus
Attrahit, his hominum mens altè infixa terendis
Denique languescit, tantísque laboribus impar
Corpus hebet: 13. verbis aures aduerte, monebo
Quæ sit summa libri, & vitæ quæ norma regendę:
Disce timere Deum, supremáque iussa Tonantis
Vsq; sequi: stat in hoc generis discrimen, & omnis
Humanæ rationis apex: sit cura proinde
Hæc tibi prima, Deū colere, attonitísque pauere
Sensibus; hunc, casus sicunde superuenit atrox,
Implorare vnum, molli cùm membra grabato
Serò dabis, lecto cùm matutinus abibis:
Hæc adeò dum vita manet, seu pulchra iuuentus

14. *Et cuncta, quæ fiunt, adducet De*
in iudicium, pro omni errato, siue bonu
siue malum illud sit.

Corpus agit crudum, seu dudum effœta senectus
Languenti exercet desectas pectore vires,
Pro scelere æternásque preces ad sidera ferre
Edico, & totum gemitu conuoluere cœlum.
14. Seu bene, seu contra facias, Deus ante tribunal
Sistet opus, meritis facient sibi præmia cuncti,
Virtutem merces, & culpam pœna sequetur.

Quo ætatis tempore sit editus à Salomone Ecclesiastes siue KOHELETH.

SCRIBVNT *Hebræi, Salomonem adolescentem edidisse Canticum Canticorum; Prouerbia iam grandem natu, ac ætate virili; Koheleth verò consenescentem. Coniecturam faciunt ex variis istorum operum inscriptionibus; nam in Cantico nominis sui duntaxat meminit; prouerbiis regem Israël adscribit; in Ecclesiaste regem se in Ierusalem appellat.*

Contendit Bellarminus variis rationibus probare Ecclesiasten scriptum à Salomone adhuc puro, & incorrupto ante vita deprauationem: sed verisimilius putat Pineda cum D. Hieronymo, & viginti quatuor aliis grauissimis Interpretibus, hunc librum scriptum ab eo post vniuersam gloriam & felicitatem

non solùm delibatam; sed affatim perc
& exploratam, imò & post peccatoru
nitudinem, quippe in eo tanquam r
experimento compertissimas describi
pientiam, opulentiam, ædificia, f
splendorem, operum magnificentiam:
ginti anni à regni initio vsque ad
absolutionem elapsi erant, id est septe
pli, tredecim domus suæ ædificand
Neque solùm post gloriam Salomon
post pœnitentiam scriptus est hic liber
vt dixi pœnitentiam agentis, vt vult
ronym. post Hebræos, Græcos, atque
nos; videtur sanè is primus fuisse pœn
fructus; atque statim vt resipuit, ha
cionem habuisse, scriptóque suam pœ
tiam testatam voluisse apud suos pop
iuxta illud Prouerb. 24. iuxta & Se
& ego nouissimus pœnitentiam egi.

ENVMERATIO ARITHME
vanitatum quæ continentur in Ecc
ste siue KOHELETH.

VOCATVS est Salomon K LETH id est congregator, rerum omnium veluti summam

gat, eásque vanitate, id est cifris illis, quæ nihil per se sonant, (vocamus zero) quasi iusto valore & æstimatione notet.

Cap. 1. Sunt terræ & elementorum omnium mutationes; inferiorum generationes & irrequietæ circuitiones, inter quas nihil internæ tranquillitatis ex scientia, aut vsu rerum istarum humanus percipit animus, cogitúrque inclamare: *O vanitas!*

Sensus nullis experimentis contenti satiantur, oculus & auris noua semper appetunt. *O vanitas!*

Rerum cognoscendarum ingens est difficultas, & sapientiæ comes ingens corporis labor assiduáque animi defatigatio. *O vanitas!*

Cap. 2. Deliciæ, risus, cumulus auri & argenti, regum & prouinciarum affluentia, familia, horti, pecora, cantores, cantatrices non explent animum. *O vanitas!*

Cap. 3. Temporum & studiorum inconstantia atque varietas, sententiarum philosophorúmque de mundi constitutione dissensio nullum fructum habet. *O vanitas!*

Impietas effert caput & iudicium sca dit tribunalia, perturbata & confi omnia miſcentur ignoratione finis. *vanitas!*

Cap.4. Induſtria & labor honeſtus ſu iacet inuidiæ vicinorum. *O vanitas!*

Populus ſolem adorat orientem & gni hæredem, ſpreto parente ſene. *vanitas!*

Cap. 5. Loquendi temeritas, ſomni rum obſeruatio, prouidentiæ obliu *O vanitas!*

Egenorum calumniæ, auaritiæ ſitis explebilis, diuitum aſſentatores, ſor da vitæ parſimonia cogunt inclamare *vanitas!*

Cap.6. Qui non audet & à ſe non i petrat, vt comedat, & bonis quibus c cumfluit, vtatur, ſtultitiam ſuam p bat. *O vanitas!*

Eſt, qui ſibi in vita ſepulchrum n præparat, neque curat funeris honore in futurum prouidus, ſed præſenti tus tempori inuigilat. *O vanitas!*

Eſt quoque, qui deſiderat quod ſcit, & vota ſua longiùs cognitione tendit. *O vanitas!*

Cap. 7. Qui suis viribus & meritis maiora ambit, & vltra vitam quasi sibi profuturas diuitias accumulat. *O vanitas!*

Contemptus boni nominis, consectatio adulationis, correptionis impatientia, studium vitæ diuturnioris dementem arguunt. *O vanitas!*

Fœmina ipsa fœminarúmque blanditiæ decipiunt. *O vanitas!*

Cap. 8. Principum obsequia & irritatio nil tibi, nisi laborem pariunt. *O vanitas!*

Iustorum ærumnæ, mœror ex aliena sorte, & rerum, quæ supra nos sunt stulta perscrutatio. *O vanitas!*

Cap. 9. Eiusdem sortis omnibus indiscriminatim casus, nullâ habitâ ratione personarum. *O vanitas!*

Incertum & dubium apud homines in vita, virtutis præmium. *O vanitas!*

Cap. 10. Stultorum præpostera de rebus opinio. *O vanitas!*

Temerarius sepium dissipator vulnus sæpe ab angue latente accipit, & pœna in auctorem redit. *O vanitas!*

Multiloquium, & iudicum pigritia, dum *rex puer* rerum potitur. O *vanitas!*

[redacted]

Pecuniæ virtus, cui obediunt or cùm vile sit metallum. *O vanitas!*

Cap. 11. Nimia rerum omnium pr tio, & stulta timiditas. *O vanitas!*

Adolescentiæ deliciæ, quam aut aut senectus proxima vrget. *O van*

Si omnium cifrorum (zeros vo summam colligas, iustum rerum nium pretium elicies, id est nihil itaque *vanitas vanitatum,* dixit Ec stes, *vanitas vanitatum, & omnia va*

DAVID
POENITENS.
SIVE
SEPTEM PSALMI,
QVI VOCANTVR
POENITENTIALES.

SEPTEM PSALMI, QVI VOCANTVR POENITENTIALES.

PSALMVS SEXTVS PSALTERII, DAVIDIS POENITENTIS PRIMVS.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

Miserere mei Domine, quoniã infirmus sum.

ARGVMENTVM.

Dauid graui morbo correptus ardentissimè sanitatem postulat, ne inimici de eius interitu lętentur: deinde de exaudita oratione sibi gratulatus hostibus mortem suam expectantibus piè insultat.

MYSTICVS SENSVS.

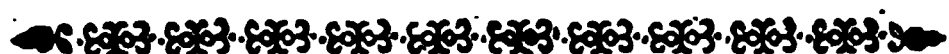
Oratio est hominis anxij & animi ob peccatorum recordationem perturbati, qui tandem diuinâ consolatione recreatus sanctè gloriatur.

SAT pœnis, iustóque datum est, Deus alme, furori;
Si tamen vlla satis plectendo in crimine pœna,
Si furor aut vllus satis est: nil ferre recuso,

Quod iubeas, modò sit iussis vis æqua ferendis;
Virtutem, aut veniam posco: nam pœna nocenti
Est sua, suppliciúmque scelus: vix ossibus ignis,
Vix linguæ sonitus superest, vix halitus ori:
Tu labris abeuntem animam, primóque fugacem
Hospitio reuoca, & moribundum subtrahe letho.
Si subitis delicta forent plectenda sagittis,
Iam tua consumptis langueret dextera telis,
In tantas angusta forent iam tartara pœnas.
Anne ego te post fata canam pallentibus vmbris
Clausus, & insueto turbabo carmine manes?
Vox nulla est functis vitâ, locus ille silentum est.
Heu fateor maculasse thoros nil tale merentis
Et vitam rapuisse manu hac: sed flumina fundam.
Flumina larga, quibus mẽs ęgra enſémq;, thorũq;
Eluat, assiduísque pluat nox humida guttis,
Iámque oculus nimio madidus caligat ab imbre,
Et refugus nictat diræ ad spectacula labis:
Este procul fraudum auctores, & turpibus ausis
Omnia pœnarum consumere nomina digni:
Audiit Omnipotens; primus vigor atq; redux mẽ
Surgit, & ardentes tepuere per ossa medullæ;
Vos scelerum artifices, & læti rebus acerbis,
Si frons, si pudor est, mutata fronte pudorem
Induite actutùm; turpi nam tincta rubore
Nostra priùs, iam lætitiis Deus ora serenat.

PSALMVS TRIGESIMVS PRIMVS, SEPTEM PSALMORVM SECVNDVS.

Beati quorum remissæ sunt iniquitates.

ARGVMENTVM.

Psalmum hunc scripsit Propheta, cùm post adulterium, & homicidium in corporis infirmitatem, aliásque calamitates incidisset, quas immisit Deus, vt ad peccatorum confessionem, & expiationem induceret.

FELICES animæ, facilis quibus ira pepercit
Numinis offensi, & pœnas cum labe remisit;
Nec, velut inducto cineri supponitur ignis
Tectus in insidias, vis est rediuiua nocendi,
Cùm semel æterno crimen velamine texit;
Nil labis superest, penitúsque obducta cicatrix
Reddidit antiquum, forma redeunte, colorem:
Felix ille magis, cœlo qui natus amico
Semina virtutum, diuini aspergine roris
Excoluit, quem nulla doli fraudísque cupido
Flexit in obliquas animi non simplicis artes.
Heu mihi quo constânt damnosa silentia plâctu!
Qui tacet, & fugiens in apertum educere solem
Noctis opus, tacitum clauso scelus ore coërcet,
Is crimen, pœnásque nouis accessibus auget:
Hinc mihi nulla quies: noctúque, diúque fatigo
Et lacrymis, & voce Deum: vix ossibus ossa,
Vix carni cutis hæret, & omnis inaruit humor.
Tu tamen, ô numen non exorabile, multo
Verbere, & vsque nouis terga indurata flagellis

Desuper vrgebas, & me non facta verentem
Sat mea, non timidum vibratæ ad fulmina vocis,
Cuncta retexentem subigis delicta fateri.
Et mecũ hoc; veniam supplex, mora nulla, requirã,
Non erit & pœnas vsquam geminare negando.
Vix ego sic, actis aduersa prioribus acta
Et vitam in melius meditans; tu protinus audis
Immemor actorũ, gremiũque amplexibus offers.
O statio secura mihi, cùm pontus ab imo
Totus inundabit, clangórque nouissimus altùm
Ingeminans, latè tumulis hinc inde reclusis
Excierit populos, nostræ ô tutissima cymbæ
Spésque salúsque, tot iratis iactata procellis
Das maria exuperare, sacros & inire receptus,
Das & opem sperare, & non diffidere cœptis!
Dúmque viam pandis solers ad singula ductor,
Iuuerit actutum premere, & vestigia ponè,
Non abrupta sequi, erroré sque subire viarum:
Qualis equus, mulsisque videns armenta vagari,
Flectit iter gyris: donec calcaria sessor
Ingeminans & fræna quatit, virgáque priorem
Dirigit in cursum; ille moræ dispendia pensans
Agglomerat iussos ingrato in tramite gressus;
Sic camo stimulóque doma, quem deuius error
Abripit in præceps; firmísque astringe lupatis,
Qui fræno rationis egens sine lege vagatur
Liberiùs, certásque æqui non audit habenas.
Est sibi pœna nocẽs, criménq; domesticus hostis;
At sequitur spem certa salus: vos gaudia vultu
Vocéque testati, patrio confidite cœlo.

PSALMVS TRIGESIMVS SEPTIMVS, SEPTEM PSALMORVM TERTIVS.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.
Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi.

ARGVMENTVM.

Scriptus est hic Psalmus in rememorationem SABBATI, *id est quietis in statu innocentiæ amissæ, & voluptatis, quæ ex bona conscientia percipitur.*

PARCE tuos, meritũ in caput, exercere furores,
O scelerũ vindex, rigidúsq; ad singula cẽsor,
Nam domini loris adigunt, sudibúsque superbæ
Mancipia exercent, & duros compede vernas:
Dilectam at sobolem blandâ monuisse querelâ
Sat patriæ est iræ, & molli strinxisse flagello
Infirmum genus, & pœnis grauioribus impar.
Crimina dum recolo, præcordia contrahit horror
Ignauus, vix ossa calor, vix halitus ora
Occupat, at tenuis, nunc & morientis oberrat
Spiritus, & fauces hæc ægrè in verba resoluo;
Vt malè compactâ dum quis rate naufragus altos
Decidit in fluctus, proprio se pondere mergit,
Exuperat caput vnda vorax, & fluctibus ora
Multa opplens spirare vetat; dum redditus auræ
Humida ab vndoso protendit brachia fluctu,
Littoráque aspiciens socios clamore requirit;

Sic mea me rapidis pridem mersere procellis
Crimina, sic nautàs, portúsque requiro secundos
Naufragus, & fauces opplet lethalis amaror:
Gratior at vacuo remeat dum spiritus ori,
Dátque salum epotum vomere, atque optata tueri
Astra, memor vitam refero; si vita vocanda est,
Vulneribus cùm corpus hiat, nec clausa cicatrix
Obducit sese: sed nec mihi cura medendi:
Quin potiùs sæuæ impatiens pruriginis, vlcus
Scalpenti refrico dextrâ, sicque omnis ab imo
Putrescit iam plaga, atque vnguibus aucta cruētis
Vicinos latè populans depascitur artus.
Si tamen (in totis sunt vnum vulnera vulnus
Artubus) accessisse queat noua plaga priori.
Nil humeri, nil dextra valent; elumbia terga
Declinant onus, effœtæque ad pondera vires.
Deiectum me cerne solo, gemitúsque supremos,
Quos expiranti, tandémque extrema frementi
Eripuit de corde dolor, tractabilis audi.
Sed quid opus verbis, linguam suspiria supplent
Verborúmque vices; nam pectore fessus anhelo
Lãgueo, deseruítque omnes vigor, & decor artus
Quid querar elusámque fidem, violatáque sacri
Iura sodalitij, technásque rebellis amici,
Et coniuratas iniusta in bella cohortes,
Quas magè sperabam fidas mihi rebus in arctis
Surdus ego intereà repetita adiurgia semper
Elinguísque, minas nullas, nec amare vicissim
Dicta procax, contra conuicia falsa, repono
Certus opis, fidénsque tuæ: nec me mea fallet
Magna fides: nusquam fugientia terga videbit
Hostis ouans, sint terga licèt dignissima pœnis;
[illegible] igna impatiens dira agmina dira

Densat & innumeris vnum caput impetit armis :
Te duce certa salus, te defensore, salutis
Palma comes, celerique aderit victoria curru.

PSALMVS QVINQVAGESIMVS,

SEPTEM PSALMORVM QVARTVS.

Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam.

Cùm Nathan venit ad Dauidem, Propheta ad Prophetam.

PARCE, Deus, magnúmque tui miseratus amoris
Pande sinum, nam grande nefas breuioribus vlnis
Est impar, & parua graui clementia noxæ :
Namque intentatum nihil est, nil restat inausum,
Pérque gradus omnes, corpúsq; animúmque libido
Quo tulit, ad suprema scelus fastigia duxi,
Audax heu nimium! tu criminis alta tenentem
Deprime felici casu, ter & ablue viuo
Flumine, & exundet totis miseratio riuis.
Non mea me delicta latent, sempérque recurrunt
Obuia, & horrendis referunt simulacra figur s.
Nullum ego te crimen non inspectante peregi,
Certus eris, si causa subit prætoria, testis,
Et sperare vetor, nam quâ me labis inanem
Parte canam, impuro mihi si de semine surgit
Principiũ, nec nulla hominũ vitiosa propago est?

PSALMVS CENTESIMVS PRIMVS, SEPTEM PSALMORVM QVINTVS.

Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat.

Non auertas faciem tuam à me.

Oratio pauperis, cùm anxius fuerit, & in conspectu effuderit animi sensus.

Id est,

Formula orandi, qua debet vti pauper in angustiis positus.

QVAE frustrà toties cœli conuexa perrerat
Irrita vox, fractis subeat penetralia portis,
Túq;, De⁹, lacrymas, quas suggeris, annue, & vdo
Pectore manantes gemitus placabilis audi,
Vlterius nec verte meis tua vultibus ora;
Sed quocũque loco, quocũque & tempore posthac
Surgentes cum voce manus ad sidera tollam,
Desuper inclinans lapsis succurrere rebus
Appropera, promptâque manu fulcire ruentem.
Nam veluti torris cùm se fert fumus in altum,
Si flauere noti, collectæ nubis ad instar
Cedit continuò, rarúsque repente sub auras
Vanescit; sic vita fugax dilabitur, ossáque
Arescunt sensim vacuis exsucca medullis.
Sicut & in pratis, rigidâ quæ gramina messor
Falce secat, mox deficiunt, vt solis ab æstu

Flos languens laſſo ceruicem in caule reponit;
Sic ego deficio, panis, vitreíque liquoris
Immemor, exhauſtæ gemitu, aſſiduíſque querelis
Stant fauces, mutóque hæret vox caſſa palato.
Qualis & vmbroſo ſiluæ velata receſſu
Noctua, deſertíque volans per rudera tecti
Exercet vacuis carmen ferale ſub antris;
Aut veluti, nidis vigilando loquacibus, abdit
Paſſer inacceſſis, implumia pignora, tectis;
Talis ego humanæ fugiens conſortia gentis
Ingemo, dum clamoſa fremunt conuicia gentes.
Cernis vt immundo coopertus puluere canos
Abiectúſque ſolo, fletus in pocula vertam,
In panem cineres: dum ſumma ſede locatum
Subruis in præceps, & adhuc in verbera pendes!
Aſt, æterne parens, nullo qui deficis æuo,
Si qua manet te cura mei, miſereſce Sionis,
Dum ciuis rogat, & ſpatium non abnegat hoſtis;
Si facias, quot erunt lapides, tot ſigna ſalutis
Marmoreis impreſſa notis, in ſera micabunt
Sæcula, & arx nullas ſtabit veritura ruinas.
Hæc ergo æternis memores intexite faſtis
Nunc vobis, veſtríſque legenda nepotibus olim.
Namque Deus terras oculis dignatus & aure,
Audiit ex alto gemitus, & mœſta querentum
Carmina. Si rurſus verſas erexeris arces,
Noſtra tibi grates referent poſt funera nati,
Nam me vita fugit. Breue cur mihi cõtrahis æuū,
Et properas mediæ abreptum diuellere luci,
Cùm tua non vllis declinet vita ſub annis?
Per te præcipiti gyrat vertigine cœlum;
Firma manet tellus, & pondere fixa ſuo ſtat,
Interitura tamen, ſenióque datura tributum:

Aſt idem es, nuſquam abſimilis; non labile carpit
Tempus, & aduerſi vertunt decora inclyta caſus:
Sed diues, plenúſque tui es; non copia dando
Deficiet; ſed trita poli veſtigia preſſans
Poſteritas bibet hoc reſluos de fonte liquores,
Nec lacus exhauſtis ſiccus rareſcet ab vndis.
Felix mens nimium, tam rerum oblita ſuarum
Quàm confiſa tibi, quæ diuite ab vbere pendet!
Defectum tua ſola penus non nouit alendo.

PSALMVS CXXIX.

SEPTEM PSALMORVM SEXTVS.

De profundis clamaui.

CANTICVM GRADVVM

Id eſt,

Pſalmus vnus ex gradualibus, quo deplorat exilij calamitas. Recitatur pro defunctis. Om enim, quæ continet, conueniunt animæ in pur torio detentæ, quæ inducitur loquens.

Carmen elegiacum, quia lugubre.

CLAMOREM è latebris, imóque è pectore
Audi humiles celſa deſuper arce prec
Nec ſatis eſt votis vtcumque aduertere me
Acriùs intentam ſollicitámque peto.
Sæpè renaſcentes leuet auris amica querel
Votáque luctificis ingeminata ſonis.

Si castigato pendas examine lancis
 Crimina, quis pœnas, quas meruere, feret?
Pacis habet templum; fumátque tibi ara salutis;
 Spem mihi, quæ damnat lex scelus, ipsa facit.
Sustinui, promissa licèt suspensa morentur,
 Tantáque non potuit spem minuisse mora.
Fide Deo, Isacide, primo dum mœnia mane
 Lustrat, & excubias vespere miles obit.
Qui dominus, pater ille idē, cui pectus amicū est;
 Cui bonitas leuibus non superanda malis.
Vindex Isacidas exosâ sorte leuabit,
 Soluet & admissi probra relicta mali.

PSALMVS CXXXXII.

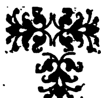
SEPTEM PSALMORVM VLTIMVS.

Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem.

Quando Dauidem prosequebatur Absalon, patrem filius.

DA precor, ærumnísque manus, & vocibus aures,
Alme sator, stet certa fides, nec vana locutum
Arguerit quisquam: scio crimina, & agnita dāno
Insectórque odiis: quid me ad subsellia rursum
Abripis, atque iterum vis fassum nota fateri?
Si scelus æquato pendas examine libræ
Æquiparans pœnas, rigido te iudice nullus

Propitio sed patre, nocens absoluitur omnis.
Aspicis vt nudum latus vrgeat impiger hostis
Vndique, libatæque petat spolia vltima vitæ;
Scilicet obscuris, vt funus inane, sepulchris
Conditus, in tenui lateo discrimine mortis,
Vestigórque neci: Spes ô certúmque mearum
Præsidium rerum, tot inexpectata salutis
Gaudia dum recolo, memor, vt me mille meósq;
Antè modis, meriti abstuleris de faucibus orci.
Tunc ego telluri similis, quæ pendula aquarum
Stagna sitit, crebróque imbres suspirat hiatu,
Libatum repeto noto de fonte liquorem.
Tu mihi sydereos, cœli arbiter, implue rores,
Nam pereo, vltricésque stygis presentio flamma
Accelera; tu namq; Deus, dominúsque, patérq;
Tu mihi ductor eris, rectâ & regione viarum
Certus iter carpam, spernámque innoxius host
Te duce, prostratásque acies, infractáque coll
Aspiciam, victórque hostilia tela repellam,
Seruus ego domini vestigia ponè secutus.

HEXAEMERON,

SIVE

MOYSES

DE OPERE

SEX DIERVM.

PRIMO DIE.

CREAVIT Deus cœlum empyreum, terram, & aquas ex nihilo, quibus accessit lux.

SECVNDO DIE.

HVIVS secundi diei opus est firmamentum, & cœlum stellatum inter duas aquas, accedunt duo elementa ignis & aër.

TERTIO DIE.

FACTVM est, vt appareret arida, & mare locum suum teneret separatum, & germinaret terra.

QVARTO DIE.

FACTA sunt luminaria in firmamento, quod nunc syderibus insignitur: hoc etiam die solem esse productum verisimilius est.

QVINTO DIE.

PRODVCTA sunt aquatilia, pisces, & volatilia.

SEXTO DIE.

FORMATA sunt iumenta, reptilia, feræ, & tandem qui omnibus imperet, homo, & eodem die Eua.

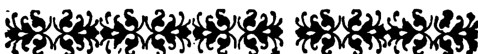

DIES PRIMVS.

In principio creauit Deus cœlum & terram.

Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & Spiritus Domini ferebatur super aquas.

Et vidit Deus lucem quòd esset bona: & diuisit lucem & tenebras, appellauitque lucem diem, & tenebras noctem: factúmque est vespere & mane dies primus. Genes. 1.

DIES PRIMVS.

TEMPVS adhuc nondũ ſignabat tẽpora, nondũ
Annus ſecla, annum menſis, & hora diem:
Sed Deus æternâ regnator pace vigebat
Æquæuus nato, ſpirituíque pater.
Ipſe ſibi Deus hoſpes erat, ſibi regia ſolus,
Idem diues erat diuitiæque, Deus.
Totum erat in toto, ſed totum parte carebat:
Idem finis erat principiúmque ſimul:
Tum Deus artifici mundum producit ab ore,
Sermo potens faber eſt, materiéſque nihil.
Illud ab æterno Triadis ſibi præſcius æuo
Spiritus, vnanimi mente mouebat opus.
Congeries rerum paſſim indigeſta iacebat,
Et turpi moles infabricata ſitu.
Terra polúſque fuit, nec terra polúſque fuerunt,
Dicere nec licitum eſt, en polus, ecce ſolum.
Cuncta ſuperfuſo horrebant reuoluta batratro,
Omnia, inexplicitum, ſemina, ſemen erant:
Proteus orbis erat, quem denſior vmbra tegebat,
Et vaga centenis verſa figura modis.
Sic Deus implicuit confuſo fœdere mundum,
Volueret vt ſuperis inferiora locis.
Frigida pugnabant calidis, & acuta rotundis,
Certabant duris mollia, & alba nigris.
Non color informi reſidet, non vultus in orbe,
Nulla figura ſoli, nulla figura poli;
Quâque erat & tellus, illic & pontus & aër:
Vnda, aër, tellus, vnus aceruus erant.

Imperfecta situ macies, sine nomine corpus,
Et sine perfecto corpore, nomen erat;
Haud secus informes catulos, lambendo figura
Vrsáque se matrem perpoliendo probat.
Inuidiosa quibus partes natura negauit,
Ingeniosa suam lingua rependit opem.
Materno plusquam studio indefessa laborat,
Quæque nouerca fuit, fit modò vera parens
Tum diuina duæ steterunt ad iussa sorores,
Vmbrarum vna comes; luminis vna parens
Protinus ecce ambæ variâ se fronte tulerunt,
Emicat hæc oculis, altera lucis eget:
Vna nitens radiis dat mille & mille lepores:
Hæc horret tenebris vndique cincta suis;
Vna coloratas radiis fulgentibus alas
Explicat, & rutilo tegmine clara micat,
Altera nigranti squallet deformis amictu,
Clauda pedes, oculos horrida, manca manus
Non videt orba oculis; verùm fugit ipsa videi
Quærit & obscuris cæca latere plagis.
Tum Deus; alternâ mundum ditione premet
Lux pellet noctem, nox reditura diem,
Túque, dies, tot clara oculis, tot splendida gem
Mox lucem radio præueniente feres:
Pone tuos gressus nox regnatura sequetur,
Terrigenûm curis impositura modum.
Dixerat, Imperium lux prima facessere cœpit
Nox subit alternas obsequiosa vices.

IES SECVNDVS.

IT quoque Deus, fiat firmamentum in aquarum: & diuidat aquas ab aquis. ecit Deus firmamentum, diuisitque , quæ erant sub firmamento, ab his rant super firmamentum. Et factum

.

cauitque Deus firmamentum, cœ- & factum est vespere & mane dies lus. Genes. 1.

I D iuuat aduersâ lucis discrimẽ ab vmbra,
Si deforme tamen restet vbique chaos?
ra si quatuor coalescunt corpore in vno,
im si quatuor corpora corpus habet.
et ergo Deus dignam se surgere sedem,
urgit sedes digna satore, polus.
ciet solitum sine fine volubilis orbem
iorum cursu non peritura domus.
Deus ætherei sinuosa volumina cœli,
otum largâ luce serenat opus.
ina constanti sub cardine fixa rotatur;
cinat & gyris tempora certa suis.
bat nondum Arctoo temone Bootes,
c violenta trucis flamma Leonis erat.
uis nondum radiabat flexibus Anguis,
dula nec iustas Libra tenebat aquas.
Aries nondum aurato velatus amictu

Tempora nocturnis æqua diurna dabat.
Nondum inclinatam fundebat Aquarius v
Ast æqualis erat lucis vbique tenor.
Mobilitate aër, flammis polus, astráque
Neptunus lapsu, mole carebat humus.
Tum mandante Deo, cœli per aperta li
In raros aër extenuatus agros.
In sedem sursum excelsam leuis euolat ig
Vicini lambat quò propiora poli.
Terra pilæ similis, mediam sortita cauern
Aëris, in densum stat glomerata globu
Néve ignis noceat, duplex hunc diuidit
Arbiter est aër, arbiter humor aquæ.
Soluerat omne chaos pater altus; & vnic
Confusa æquoreo terra tepore madet.
Vndáque mox suprà curuum sinuatur in
Et mare perpetuo flumina fonte petunt,
Nunquam mobilibus saturũ fuit amnibus
Salsáque perpetuam prouocat vnda siti
Tum miranda fuit commercia cernere pr
Stantis telluris, desilientis aquæ.
Altera pars superos meliori sorte sub axes
Fertur, & aëriâ pendula sede manet.
Æquora quis referat stabili pendentia flu
Quis pretium superis carmine ponat a
Denique densatur vitreâ polus omnis ab
Stilla priùs fluxit, quæ modò stella mic
Tum primùm aggrestis nimbi concrescer
Et pingui exsuccas rore rigare plagas.
Deciduis inde erumpent torrentibus imb
Queis diues fructu luxuriabit ager:
Hinc caput in dirum letalia fulmina surg
Horreat armatas impia turba manus.

DIES TERTIVS.

DIXIT *verò Deus: congregentur aquæ, quæ sub cœlo sunt, in locum vnum: & appareat arida, & factum est ita.*

Et vocauit Deus aridam, terram, congregationésque aquarum appellauit maria. Et vidit Deus quòd esset bonum:

Et ait: Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita.

Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suum, lignúmque faciens fructum, & habens vnumquodque sementem secundùm speciem suam. Et vidit Deus quòd esset bonum. Et factum est vespere & mane dies tertius.

CVNCTA suis elementa Deus considere regnis
Imperat, haud vno mixta iacere globo.
Quatuor educti fratres sua regna capessunt,
Currere, diffundi, stare, volare vides;
Altum flamma petit; propiùs spirabilis aër

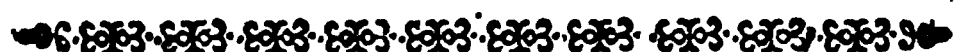
Liquitur, ima tenet terra, fretúmque sup
Quæ noua diuino surgunt miracula verbo?
Irrita non nouit fundere iussa sator.
Antè superfuso lympharum gurgite tellus
Naufraga, sepositis libera surgit aquis.
Vnde ingens rupta tellure cauatur hiatus?
Sparsæ congeries huc, Deus inquit, aqu
Auritæ vndarum moles sensere iubentem,
Quò diuina vocant iussa, repente fluunt.
Inque cauernosos tellure extante recessus
Decliues cursu præcipitantur aquæ:
Flumina signatos quærunt partita recessus,
Et soluunt Nereo prima tributa patri:
Oscula tum matri diuerso tramite libant
Sequana, Lædus, Arar, Mosa, Garumna,
In mare tum dulcis fluuiorum voluitur vnd
Quæ salsum vt tetigit marmor, amara
Conditur exiguæ sub aquis pars maxima
Insula quod superest innatat Oceano.
Pars iacet humano indocilis mansuescere
Quantula mortales pars habitanda man
Ast vbi congesto vastum æquauere baratl
Vortice, præsago subdidit ore Deus.
Te mare venturæ dicent de nomine gentes,
Iræ fræna tuæ littus inerme dabit.
Fluctibus alternis refluos conuoluere fluct
Incipe, & ad notos disce vocare specus.
Debita natorum quamuis mare pensa re
Haud tamen à nimiis pontus inundat aq
Cynthia cum pleno fraternum corpore lu
Hauserit, iratis sæuiet vnda vadis:
Cúmque renascentem cornuta retraxerit o
Impete sedato mitior æstus erit:

Volue tuos fluctus, rursúsque in te ipsa reside,
Et contenta tuâ currere, curre viâ,
Siste hîc illisi replicatas vorticis iras,
Néve inconcessas depopulare plagas.
Vlteriùs tentare veto, ne iussa rebellis
Despice, sit regno murus, arena, tuo.
Non fractos tardant obiecta repagula fluctus,
Nec tumidas reprimunt inuia saxa minas.
Terminus in planâ iacet inuiolatus arenâ,
Quem tibi signatum præteriisse nefas.
Vndarum implacidos domuit lex ista furores,
Et Thetis ad nutus obsequiosa fluit.
Surgere nam passim montes, tellúsque cauernis
Hiscere, & humori pandere prompta sinus.
Aëra sic ignis, sic vndam subiicit aër,
Sic terram leuior comprimit vnda grauem.
Atque orbis speciem grauitas sua fecit vtrique,
Humida pulureo dum coit vnda globo.
In modicum passim tellus erecta tumorem
Montibus hinc premitur, vallibus inde iacet.
Nam grauia in massam proprio coiere deorsum
Pondere, pulureum vinxit & vnda globum.
Quattuor esse pari cernes elementa figurâ,
Non simili cernes quattuor ire gradu:
Ia volant sursum, descendunt ista deorsum,
Illa effert leuitas, pondus at ista premit.
uanquã vnũ est omni corpus sibi parte cohærẽs,
Corporis haud vnum est partibus ingenium:
?ia nam cœli vultu inuariabilis vno
Perpetuat leges inuiolata suas:
uæcunque sinu lunæ complectitur orbis,
icerto currunt irrequieta gradu.
:rram sator omnipotens conuersus inanem,

Nunc age, quid nudâ pendula mole
Sit tibi multicolor facies, sit lætus am
Gramen inexhausto prodiga funde
Dixerat, & variâ tellus se fruge corona
Fundit opes iussus, non renouatus
Fœtáque gemmato frondescit vertice
Vt sua, quod peperit, vix ferat ar
Mitia odorato sudantur Balsama lign
Et lacrymosa suo cortice Myrrha ca
Prata colorantur multis variata figuri
Pabula de nullo semine nata virent
Inculto se sponte ferunt è caudice flore
Pictáque multiplici gramine ridet
Et semen, voluisse, fuit; namque vber
Frondescunt syluæ, luxuriauit ager.
Sic florum vario ludit natura colore,
Hinc odor efflatur, cernitur inde co
Densantur pictis rubicunda papauera
Albentes vincunt lilia cana niues.
Solsequium curuo comitatur tramite
Cognatam paruo circinat orbe die
Nititur & Phœbi cursus æquare seque
Quo veniente nitet, quo fugient
Nomine sunt similes, similes cursu at
Ille suis radiis cingitur, iste suis.
Perpetuos retinet vernans Amarant
Non æstas vret, non violabit hyem
Nec te transierim pretiosa colore Tul
Vt color est mirus, sic tibi nullus od
Pallescit, rutilat, flauescit, purpurat, al
Et folio fulgens versicolore nitet.
Vallatâ natura rosas in sede reponit
Spinarum sed enim sub statione l

Hinc atque hinc densis, armato vt milite, spinis
Obsita, purpureas sanguine vendit opes.
Si qua rapax roseo manus insidietur honori,
Occurrens furem cuspide spina fugat:
Spargit odoratas animas, gratósque vapores
Murice luteolo delitiosa parit.
Diuersum ostentat variata Anemona colorem,
Cui fulget radiis orbicularis honos.
Purpurat, albescit, flauet, passimque nitescit
Simpliciore modo, multiplicíque modo:
Iam glandes querceta ferunt, pomaria fructus;
Vlmus habet montes, littora pinus amat.
Densantur rigidis dumeta reuincta catenis,
Mordacésque acuunt sæua rubeta stylos,
Ingeniosa Islanta suo dat ab vbere fontem
Cereus vnde fluit, nec datus arte, latex.
Ferueat ille licèt, fundóque exæstuet imo,
Duratur rigido desuper vnda gelu.
Ammonis fons nocte calet, de luce rigescit
Non tantùm gemmis, sed pretiosus aquis.
Ardet inextinctùm gelido sub monte Gagates
Ignis in hostili viuit amicus aquâ.
Coniunctis aduersè locis elementa feruntur,
Non nocet vnda rogo, nec nocet ignis aquæ.
Quæ dirimit natura, latex commercia iungit,
Infensóque hostis sanus ab hoste viget.
Quà riget extremo Thule circumdata ponto,
Et quà postremam limite claudit humum,
Vndique sulphureos ructat mons Hæcla vapores,
Proximáque ignitis verberat arua globis.
Erumpunt piceæ glomerata volumina flammæ,
Quâ pauet vnda sibi, quâ sibi terra pauet.
Omnia cùm flammæ rapiant, mirabile dictu,

Illæſum montis nix tegit alta caput:
Illa nec accenſo reſoluta liqueſcit ab hoſte,
Regnat at in mediis inuiolata focis.

DIES QVARTVS.

DIXIT *autem Deus, fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem: & ſint in ſigna & tempora, & dies & annos.*

Vt luceant in firmamento cœli, & illuminent terram: Et factum eſt ita.

Fecitque Deus duo luminaria magna, luminare maius, vt praeeſſet diei: & luminare minus, vt praeeſſet nocti: & ſtellas.

Et poſuit eas in firmamento cœli, vt lucerent ſuper terram: Et praeeſſent diei ac nocti, & diuiderent lucem ac tenebras: & vidit Deus quòd eſſet bonum. Et factum eſt veſpere & mane, dies quartus.

ERGONE, cærulei ſinuoſa volumina cœli
Vos Deus ornatu ſola carere ſinet?
Inuidiæ procul eſte metus, probríque timores;
Ornatam cœli gratia vincit humum.
At vereor ne ſydereis mea penna liqueſcat
Luminibus, cœli dum propiora lego.

Penna vola, mea penna vola, non vsta liquesces:
  Non, viuace Deus quem ferit igne, perit.
Tum pater omnipotens fœcundo subdidit ore,
  Hic placet geminas impare luce faces.
Luminis ista parens, vmbræ comes illa feretur:
  Hæc noctem alternans diuidet, illa diem.
Phœbe hominem ad duros animare memento labores,
  Defessum placido, luna, sopore leua.
Consona præscripto sic ducite tempora cursu:
  Formam adimes rebus, Delia, Phœbe dabis.
Dixit, & ecce duo largâ prægnantia luce
  Corpora, sydereis emicuere plagis.
Sol radio meliore nitet, quia lucis origo,
  Et breuiore minor lampade luna micat.
Præpete sol cursu redeuntes diuidit annos:
  Contracto menses cardine luna facit.
Sol modò brumales vergens declinat ad Austros,
  Tramite mox verso torrida regna petit.
Atque vbi tellurem radiis accendit acutis,
  A sole ardenti dicta perusta plaga est.
Æqua dies illi semper cum nocte recurrit,
  Cuncta illi surgunt sydera, cuncta cadunt.
Et lux bissenis, totidem nox clauditur horis,
  Diuidit æquales nóxque diésque vices.
Quâ geminos lentus circumfluit ambitus axes
  Zona duplex pigro à frigore nomen habet:
Terno consurgunt his longa crepuscula mense.
  Vnica nox annum præstat & vna dies.
Frigora quà flammas hebetant, & frigora flãmæ,
  Nomen temperies huic moderata dedit.
Sol diuersa trahit varium in discrimina tempus,
  Obliquo oppositas, dum petit, axe vias,

Hoc regnante, leui zephyrus ſpiramine flabit,
Paulatim viuax imbuet arua tepor.
Viuida tunc tenerum ſenſim exeret herba cacumẽ,
Se putris ruptâ gleba reſoluet humo.
Ponè aderit longis ignita caloribus æſtas,
Siccatóſque grauis Cancer aduret agros,
Frigora captabit patulâ pecus omne ſub vlmo,
Exuſtóque gregi gratior arbor erit.
Ampla repleturus meditabitur horrea meſſor,
Maturâque ſeges falce, reſecta cadet.
Proximus Autumnus ſectis ſuccedet ariſtis,
Deciduas ponet languida planta comas.
Ebria calcatis ſpumabunt præla racemis:
Vua ſuos fœtus exonerata dabit:
Poſt horreſcet hyems glacialibus aſpera nimbis,
Nec poterit ſtantes ſcindere remus aquas.
Prona cadet nemorum ſpecies, miſcebitur æther,
Conglaciata pigras vnda negabit aquas,
Tum reuehet Phœbus repetito tempora curſu,
Et reduces noto calle reflectet equos.
Intereà ducens filatim argentea Phœbe
Cornua, fraterno è lumine lumen habet.
Turgida mox pleno ſplendeſcit Cynthia vultu,
Plenus & accepti luminis orbis adeſt:
Sortitæque iterum patiens diſcrimina lucis
Lumine decreſcens debiliore nitet.
Perpetuam conſtans tenet inconſtantia lunam,
At ſolis facies inuariata manet.
Sol radiis fœtus conchâ de matre ſuperbos
Exeret, & mira luce nitere dabit,
Nutriet ignito pretioſa metalla receſſu,
Quódque tegit tellus, quod tegit vnda ſinu,
Quod tegit vnda ſinu, tellúſq; amplectitur orbe,

Hoc radio Titan parturiente dabit.
Tum Deus accendit tectis cœleſtibus ignes,
Et duodena polo ſigna micare iubet.
Iam duo conſurgunt è vertice cornua Tauro,
Attollítque caput Solſtitiale, Leo.
Squamniferi findunt cœleſtia marmora pinnis
Piſces, hoc vno ſydere ſigna duo.
Non igitur ſtellas, animæ vis viuida torquet,
Nam conſtante volant aſtra citata gradu.
Aſt animâ quidquid vegetante & ſpõte mouetur,
Vt placet, ad nutus it properátque ſuos.
Vicinum terris lunæ tenet orbita cœlum,
Et breuiore minor circinat orbe polum.
Proximus huic, modico ſed proximus interuallo
Mercurius: ſequitur ponè propinqua Venus:
Non longè Mars ſanguineum vomit ore cruorẽ:
Iuppiter aurato purior igne micat.
Saturnus nigra pallet fuligine tinctus:
Denique mille oculos vltimus orbis habet:
Ne ruat ignotis per opaca viator in vmbris,
Nauita ne cæcis deuius erret aquis:
Ne vigil excubitor noctis non diuidat horas,
Ne famulas laſſent penſa moleſta manus.
Et quo ſtella magis ſeptem coniuncta trioni eſt,
Se magis anguſto tardior orbe rotat.
Cardinibus geminis ingens ſtat machina mundi,
Dicet poſteritas ingenioſa polos,
Alter vicino ſumet cognomen ab Auſtro
Alteri ab aduerſo tardior Vrſa dabit.
Vna dies ſex ſigna tegit, totidem retegit nox,
Dimidiúmque patet, dimidiúmque latet.
Mars geminis brumis, duodenis Iuppiter annis:
Finito tardum conficit orbe polum,

Saturnus triginta annis, ter Luna nouenis
Lucibus; hæc propero, tardior illa gradu.
Mercuriúſque Venúſque anno: Sol flectit eode
Auerſos ſpatio ſemper anhelus equos.
Primus in occaſum reliquos ſi concitet orbis,
Huic reliqui obſiſtunt iniiciúntque moram.
Quin etiam cœlum nulla non parte rotundum
Collige, quòd properè ſe per inane rotet.
Sed ſileo, cœli concentus verberat aures,
Dulcius & noſtro carmine carmen init.

DIES QVINTVS.

DIXIT *etiam Deus: producant aq reptile animæ viuentis, & volatile ſup terram ſub firmamento cœli.*

Creauitque Deus cete grandia, & o nem animam viuentem atque motabile quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas, omne volatile ſecundùm genus ſuum. vidit Deus quòd eſſet bonum.

Benedixítque eis, dicens: Creſcite, multiplicamini, & replete aquas mar auéſque multiplicentur ſuper terram.

Et factum veſpere & mane, dies qui tus.

NONDVM culta ſuis ſteterāt elemēta colon
Et ſterilis nullas Iuno ferebat aues.

Vnum ſplendenti fulgebat fornice cœlum,
  Pictus erat reliquis horror vbique locis.
Fallor ego, natos video ſub gurgite piſces,
  Indigenáſque ſinu mater aquoſa fouet.
Vix Deus omniparas fœcundo è pectore voces
  Miſerat, æquoreis plebs ruit vda plagis.
Rex Delphinus ouat: ſocij comitantur euntem,
  Mille ſequi viſi, mille præire ducem.
Mille ſupra, & totidem iuxtáq; infráque ſodales:
  Regali princeps cum legione natat.
Nunc bifidæ lentat greſſum curuamine caudæ,
  Nunc velut ex arcu miſſa ſagitta ruit,
Agglomerant ſeſe Paganellus, Purpura, Cancer,
  Salpa, Lepus, Cucumer, Cernua, Perca, Scorus.
Aurea cui caudam ceruice excurrit ad imam
  Linea, cæruleas tranat Iülis aquas.
Et tu fluctiuagas inter celebrande cohortes
  Gobio, per patrios exſpatiaris agros.
Cerno reluctantes nequicquam marmore nautas
  In Remoram, immoto dum tenet ore ratem.
Huic circumſeptam fluitanti carcere Romam
  Siſtere cum ſummo principe ludus erit,
Aurea purpureis ſtellatus tergora ſignis,
  Sulmo flagellanti verbere ſindit aquas.
Sulmoni ſimilis, rubeis maculoſa figuris
  Menſæ honor, aduerſo flumine Trulla natat.
Multiplici Muræna rotat ſinuamine corpus,
  It, redit, implicitas torta, retorta vias.
Flexibus incuruis Anguilla volubilis errat,
  Et Panther tergo verſicolore nitet.
Lucius obſcœnas alga torpente lacunas
  Obſidet, & pigrâ Rana palude ſalit.
Natiuis ad ſaxa tenax ſtat Coclea teſtis,

Vellere quam fluctus, quam maris ira ne
Nunquam exul, sempérque suis in sedibus h
Per regna humanis inuia quatit iter.
Vnde immane trahit per plana liquentia d
Monstrum ingens æquans iugera mole n
Arduus hic Cetus populosum territat agm
Ventosisque, tumens mole, triumphat
Ore duo ex omni surgentes ordine dentes
Caucaseam vincunt robore duritiem.
Gutturis ingentes quando diducit hiatus,
Marmora tota haurit, marmora tota vo
Dum timidus fugio portentum immane pro
Traiectis tutum sentio littus aquis:
Iámque fatigatis purus se faucibus æther
Insinuat, pulso mens recreata metu est.
Expansis proh quale genus secat aëra penni
Alatísque equitat turba canora notis!
Mille volando sinus, millena volumina tor
Et resonis tremulum complet inane modi
Nata Aquila audaces in cœlum tollere nisus
Se liquidis agili corpore librat agris.
Illa tumet fastu, & primæ sibi conscia sor
Erigit ante alias imperiosa caput.
Explorat Phœbum, & non caligante tuetu
Lumine, mentito fulgura sole vibrat.
Incuruíque pedes falcatis vnguibus horrent
Nam consanguineâ viuere gestit aue.
Improba se bifidi protendunt cornua rostri
Pars incuruatâ cuspide summa riget.
Pauo coloratis fulget maculosus ocellis,
Non tot picturas discolor Iris habet.
Æmula floriferis caudæ spectacula pratis
Pandit, & astriferis inuidiosa plagis.

Se rotat & plumas, & se miratur euntem,
Colla tument, fastu crista superba tremit:
Et, modò mireris, stellata volumina gyrat,
Si tacitus spectas, protinus abdit opes.
Nescia magnanimos Perdix tentare volatus,
Demissam celeri remige radit humum.
Turba Gruum facto volitat per inane trigone,
Et vigiles errat pondere onusta pedes.
Subtiles Vespertilio de pellibus alas
Gestat, cognati cætera Muris habet.
Porphyrio rubet vngue, vires tu Psittace dorso,
Cuius in humanos lingua mouenda sonos.
En graditur Gallus metuenda leonibus ales,
Purpurat huic cristâ verticis altus apex.
Per calamos currit gemmarum argenteus ordo,
Et palea aurato murice tincta micat.
Vox immanè sonat, strepitúmque imitata tubarũ
Sopitum vigili suscitat ore diem;
Par superis Phœnix vitale requirit Amomum
Vna olim proles, & pater ipse sibi.
Flumineus drensat per stagna loquacia Cygnus,
Vicinámque canet præscius ipse necem.
Nec nostro te prætereo, Philomela, canentem
Carmine, tecum ambit musa ciere modos.
Garrula mentitas hinc lingua mouetur in iras,
Lenior audaces mitigat inde sonos:
Cantum hebetas, acuis, dilatas, contrahis, vrges,
Concidis, breuias, porrigis, articulas.
Sic ludit faciles vox vna industria ludos,
Docta vel innumeros vna referre modos.
It, galeata caput, doctóque per aëra gyro,
Carmine vicinum mulcet Alauda polum:
Glotterat elingui officiosa Ciconia rostro,

Et nullo ſimplex felle Columba gemit.
Accipiter pipat, pulpat cum Vulture Falco.
Hinc Aquilæ clangunt, Miluius inde lipit.
Bombilat hinc Apis, inde fritinnit rauca Cicada,
Zinzilulat Progne, Regulus atque Merops.
Inclamat crocitans rauco de gutture Coruus.
Cùm Mergo ad patrias gratitat Anſer aquas.
Cucurit Gallus, Gallina gracillat, Hirundo
Trinſat, pupillat Pauo, tetrinat Anas.
Cacabat hinc Perdix, & plauſitat inde Palumbes,
Et querulum Paſſer pupilat ore modum.
Dum loquor, ex oculis tenebroſus in abdita ſyluæ
Bubo volat, calidas luſtrat Hirundo plagas.
Quærit congeneres in amico flumine turmas
Tam velox pennâ, quàm pede ſegnis Anas.
Iámque cateruatim volitans per florea tempe
Denſa Apis, æſtiuas depopulatur opes.
Exprimit & lachrymas, lentúq; ex gramine gluten
Conſtructura ſuis Dædala caſtra fauis.
Præcipiti Alcinoë feſtinat ad æquora ductu,
Arbiter & tumidas ſiſtere gaudet aquas.
Senſit adeſſe ducem pelagus, fracta ira reſedit,
Paſſim cuncta ſilent, tu quoque Muſa ſile.

DIES SEXTVS.

DIXIT *quoque Deus: producat terra animam viuentem in genere ſuo, iumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundum ſpecies ſuas: factúmque eſt ita.*

Et fecit Deus beſtias terræ iuxta ſpecies

suas, & iumenta, & omne reptile terræ in genere suo, & vidit Deus quòd esset bonum.

Et ait: faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, vniuersæque terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra.

Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam: ad imaginem Dei creauit illum, masculum & fœminam creauit eos.

Benedixítque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.

Dixítque Deus: ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam.

Et cunctis animantibus terræ, omníque volucri cœli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens, vt habeant ad vescendum. Et factum est ita.

Vidítque Deus cuncta, quæ fecerat: &

erant valde bona. Et factum est vesper
mane dies sextus.

SEXTA dies aderat post nati exordia mu
Bísque recens natis sol nouus ibat equi
Cùm Deus; ite (inquit) totis animalia te
Tu quoque fœta graues exere terra sinus.
Omnigenos fundit tum iussa repentè colono
Hinc armenta ferax parturit, inde grege
It vastâ se mole ferens genus acre Leonum,
Et ceruice iubas excutiente fremit.
Cauda minax dextrúmque latus læuúq; flag
Oréque de rabido spumea flamma salit.
Lentanti gressu tardant eoi Elephantes,
Grandia gibbosus terga Camelus agit.
Puluereum bellacis equi terit vngula camp
Et, fræno huc illuc non remorante, ruit.
Tesqua petunt vmbrosa Lupi, ramosáque Ce
Arduus elatâ cornua fronte gerit.
Ima Lepus quærit sepis penetralia: versat
Innatum Vulpes ingeniosa dolum.
Naturæ vigilantis opus Formica laborat,
Erudiet natos docta magistra viros:
Materiam ingeniti perquirit vbique laboris
Atque suum mirâ colligit arte penu:
Priuatos doctâ componit lege penates,
Tam bene constructi prouida cura foci e
Ipse sua Bombix tumulum sibi fabricat arte,
Qui mox in forma Papilionis erit,
Euomit auratâ vestes spumosus ab aluo,
Quas hominum rabies ambitiosa sitit.
Serpentum cristata cohors atróque veneno
Colla tumens, Afris sibila tollit agris.

Funereus Libycis reptans Basiliscus in at
Se variis spiris in sua membra plicat.
Tortilis inflexos sinuat se Vipera in artus,
Officiosa suis, exitiosa sibi.
Audires (si nata sonos admitteret auris)
Vnà vlulare lupos atque vlulare canes.
Frendet Aper, rugítque Leo, Panthcráque caurit,
Mugit Bos, Elephas barrit, & hinnit Equus.
Hircus olens medio caprarum ex agmine mutit,
Blacterat hinc Aries, indéque balat Ouis.
Fœdus quiritat Veruex, Sus hispida grunnit,
Hinc Vulpes gannit, vagit & inde Lepus.
Sed quid sydereo descendit ab æthere numen,
Et facilem artifici pollice versat humum?
Grande aliquid pręstat, dignúq; tonante laborem;
Maius, quàm quod adhuc viuere cœpit, opus.
Fingitur humanum mirâ compagine corpus,
Sunt aptata suis singula membra locis.
Supremâ sedet arce caput, spectare paratum
Sydera, & ad patrios lumina ferre lares:
Dein paribus porrecta humeris se brachia trudũt,
Accedit digitis articulata manus:
Inde patet stomachus, venter turgescit in orbem:
Costarum duplex contegit ordo latus.
Crura columna duplex, hinc inde trahũtur in imũ,
Fundamenta pedes inferiora tenent.
At frontis proh quale decus! duo sydera fulgent,
Sydera, quæ solis lux peregrina iuuat.
Desuper hæc modico deflexus acumine nasus
Leni colle tumens inter vtrumque sedet.
Auris hiat patulis sinuoso fornice conchis,
Acceptura datos ianua bina sonos.
Extremum tegitur molli lanugine mentum,

Et rubeis ſerpit barba decora genis.
Deductis video quæ propugnacula labris?
Quæ miris ſepes ſurgit eburna modis?
Obliquo dentes claudunt præſepia ductu,
Effrænis clauſo carcere lingua manet.
Quis referat, totam ſuſtentet vt oſſea molem
Machina, ſéque æquo fœdere membra ligent?
Cognati paſſim coeunt in vincula nerui,
Viuida concepto ſanguine vena tumet.
Dúmque loquor, Deus ecce Deus ſpiramina vitæ
Affundit cunctis inſinuata locis.
Vitalis tunc membra rogus calefacta pererrat,
Flexibiléſque artus entheus ardor agit:
Languida membra licèt terrenâ mole grauentur,
Alis nixa ſuis mens ſuper aſtra volat:
Non illi obſiſtit terræ impenetrabile corpus,
Non altæ tenebris obſita regna ſtygis.
Corporeis quæcunque oculis natura remouit,
Hæc meliore ſagax lumine cuncta videt.
Exors principij, ſpatiis non clauditur vllis,
Sed tota in totâ, par ſimiliſque ſui eſt:
Mobilis en facili verſat ſe cardine ceruix,
Figitur inque ſolo, figitur inque polo.
Eminet arx capitis, nam nobiliora locantur
Quæque loco, ratio prouida, ménſque ſagax.
Naſus odoratur, manus ingenioſa laborat,
Venáque ſubſultu perpetuante micat:
Flexilis arctatur camerato lingua palato,
Vóxque repercuſſo fornice pulſa ſonat.
Illa per alternos diducti dentis hiatus
Omnigenos docto format in ore ſonos.
Splenem riſus habet, tumidas fel ſuſcitat iras:
Sanguificum ignitus poſſidet hepar amor.

Palpitat æternùm iecur almi sanguinis auctor,
Et veluti flabris aëra pulmo ciet:
Cruribus, vt binis, moles adnixa, columnis
It facili, & facili mobilitate redit:
O felix nimiùm sua si bona seruet Adamus,
Otia si placidâ pace quietus agat.
Coniugis ast errat malesuadâ vxorius arte,
Et Deus inclamat voce tremendus, vbi es?
Periuro appetiit malum inuiolabile morsu,
Quod malum extemplò creuit in omne malũ:
O oculi loculi merito potiore vocandi!
Est animus vestri facta rapina doli;
Vendidit ille cibis cœlum puerilibus Adam,
Stultitiámque istâ venditione probat.
Ex illo vindex morborum turba nocentem
Cingit, venturæ nuncia certa necis.
Ex illo infirmos iustus dolor occupat artus,
Febrili languent membra perusta lue.
Noxius in vitæ spiracula liquitur humor,
Guttur & occlusum tussis anhela premit:
Inde grauedo premit, capitis furiosa tyrannis;
Inde podagra, pedum carnificina, furit.
Auolat æterno lugenda dolore voluptas,
Aduolat & nullo pœna leuanda bono.
Hic cunas nati expectat, vouet ille sepulchrum,
Coniugis hic vitam postulat, ille necem,
Imus, & emenso nos sistit tramite meta,
Déque via comites Crœsus & Irus eunt.
Vita caduca fugit, sensimque resoluitur ætas,
Vt vapor in faciles extenuatur aquas.
Illa procellosis furit interiecta periclis;
Nil non, quod fugitur, nil quod ametur, habet.
Hîc cum morte gerit bellum natura, peremptum

Nato restituens exoriente patrem:
Omnia sic, fragili quamuis è stirpe, pe
Æternâque genus lege propagat am
Hoc tibi solamen, quod nil sub sole di
Omnia sed filo deproperante ruunt
Pennatæ volucres ludunt per sydera la
Quas fata in laqueis implicuere suis
Mille, latus leti, iaculis armatur acutis
Errat in intentum nulla sagitta capu
Quot mare rectores spectat, quot terr
Sorbet tot dominos terra fretúmqu
Cerno mori Alcidem, cuius sensere
Robur, & in partes dilaceratus aper
Heu iacet hic princeps regum, iacet ill
Magnus Alexander, maior Aristote
Fidentes animi mouere insana gigant
Prælia, at inuictæ succubuere neci.
Sparta superba ruet, quid erũt, nisi non
Rudera lucifugis aut habitanda feris
Occidet ipse Maro, Cicero, Plutarchus
Hippocratémque teget non medicin
Occidet & Christus, soboles æquæua
Iam nulli post tot funera parca noce
Nec tamen hoc duri clauduntur fine l
Altera mors superest; vita secunda
Cladibus illa iacet, partis tumet illa tr
Illa superba bonis, hæc metuenda m
O læta & tantis vita exoptanda trium
O grauis, & tantis mors fugienda

IEREMIAS LVGENS.

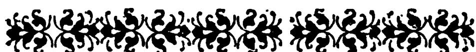
H

D. Hieronymus de Ieremiæ lamẽtationibus.

HABES & in lamentationibus Ieremiæ quatuor alphabeta, è quibus duo prima quasi Sapphico metro scripta sunt, quia tres versiculos, qui sibi connexi sunt, & ab vna tantùm litera incipiunt, heroïci coma concludit. Tertium verò Alphabetum trimetro scriptum est & à ternis literis, sed eisdem terni incipiunt, *Ita D. Hieronymus epist.* 155. *ad Paulam Vrbicam.*

Gregorius Nazianzenus.

EQVIDEM, vt de me loquar, quoties hunc libellum in manus sumo, threnósque lectito, (id autem facio quoties secundarum rerum insolentiam coërcere huiusmodi lectione studeo) vocem mihi intercludi sentio, lacrymísque obruor, eámque calamitatem velu ob oculos positam videre videor, ac Ie remiæ collamentor. *Gregor. Nazia Oratione* 12.

THRENI,

SIVE

LAMENTATIONES
IEREMIÆ PROPHETÆ.

Quomodo ſedet ſola ciuitas plena populo?
Facta eſt quaſi vidua Domina gentium.

ALEPH.

VNDE Siō, populoſa priùs, ſedet orba colonis,
Amiſſo coniux vt viduata viro?
Quod priùs exegit, ſoluit nunc ſerua tributum,
Hoſtique, vt domino, penſitat æra ſuo.

BETH.

Quæq; vocat sōnos oculis, nox prouocat imbres,
Vdáque perpetuis ora liquantur aquis.
Spreta iacet propriis, quos muro texit, alumnis,
Factus & eſt hoſtis, qui modò ciuis erat.

GHIMEL.

Quæ priùs obſequio populos Iudæa grauabat,
Cogitur externo figere caſtra ſolo.

Nec dum ibi tãtorum ſtat meta reperta laborum:
Exul at incerto quærit in orbe fugam.

DALETH.

Quod pedibus tritum Solymæa ad ſacra ſe rebat
Obductum ſpiſſis ſentibus horret iter.
Sunt ſine thuri foci: rapido ruit enſe Sacerdos:
Quíque miniſter erat, victima dira cadit:
Virgineíque chori turpi ſe puluere fœdant,
Et cineres laxis impoſuere comis.
Nulla manent veteris veſtigia cognita formæ,
Queis nullus pulchro corpore næuus erat.

HE.

Hoſtis, iam dominus, captæ grauis incubat vrbi:
Diuinæ euentu non caruere minæ:
Impubes traducta cohors ante ora potentum,
Erubuit miris ludificata iocis.

VAV.

Euersâ blandæ charites fugere Sione,
Ore lepos, vultu gratia, fronte decor.
Hoſtilem ad nutum proceres ſine ſedibus errant,
Gramine vt impaſti deficiente greges.
Coguntúrque ſenes laſſis veſtigia plantis
Promptiùs ante ſuos accelerare duces.

ZAIN.

Sabbata captiuæ ridentur inertia plebis,
Quidquid & auguſtâ relligione ſacrum eſt.
Et ſtata feſtiuo ſiluerunt carmina cantu,
Imbuit & ſiccos victima nulla focos.

Diruta templa patent, & nuda altaria lugent,
Nulláque stat nostris ara relicta malis.

HETH.

Prima nouis Solyme cumulauit crimina noxis,
Spiritus hinc tepidis mergitur æger aquis.
Spreuerunt, qui laude priùs super astra ferebant,
Nec tulit è multis millibus vnus opem.
Sed quos crediderat fidos malè cauta sodales,
Contemptam turpi deseruere fuga.

THETH.

Mæret, ad vsque pedes lugubribus obsita pannis,
Nescia quo fato, quo peritura die est.
Ergo depositæ similis, Deus aspice, dixit,
Erecto quantus surgat ab hoste timor.

IOD.

Diruta quæque cadunt; totâ pretiosius vrbe
Quod fuit, hostiles diripuere manus.
Templa Moabites violat, temerarius Ammon,
Sacrilegos infert in loca sancta pedes.

CAPH.

Plebs gemit, & gazas optet pro pane pacisci:
Pro minimo expendat maxima quæque cibo.
Condit & humanas cognata in viscera carnes
Non diuturna minùs, quàm violenta fames.
Tardior auxilium cur longa in tempora differs
Promptam olim votis ferre paratus opem?

LAMED.

Aspice, sitne meo similis sors vlla labori,
Hoc quicumque facis calle, viator, iter.

Me Deus attriuit, maturam vt vinitor vuam,
Quis tormenta meis æquiparanda tulit?

MEM.

Flamma vorat teneras cœlo demissa medullas,
Vitæ emendandæ flamma magistra meæ.
Subdola composuit fugitiuis retia plantis,
Et refugum emensa compulit ire via.
His ego suppliciis studia ad meliora vocabar,
Nec documenta tamen mens rudis illa capit.

NVN.

Crimina nam rigidus numerauit singula censor,
Colla catenarum mole grauata gemunt.
Vincula luctando nequicquam demere coner,
Nam nodos nodis implicuere nouis.
Subtendit plantis laqueos, retróque supinam
Mœstitiæ duro turbine strauit humi.

SAMECH.

Vt sit virginibus vincli pes nulla iugalis,
Sítque puellarum nulla futura parens.
Præla velut vino, iuuenum sic sanguine fuso
Latè spumantes intepuere lacus.
Vt mare calcatis fœdatum spumat ab vuis,
Sic noto exundat sanguine pinguis humus.

AIN.

Proinde fleo, largíque fluunt è pectore riui,
Vda retro in patrias ora reflecto domos.
Dúmque gemo, tum sese hostis iactantior effert,
Et plausum à lacrymis lætitiámque capit.

Huc illúcque vagi ciues ſine viribus errant.
  Cœpit vbi hoſtilis præualuiſſe furor.
Noſtra à clade decus, laudémque à vulnere ſumit;
  Ingens hoc veluti, gloria, fonte fluat.

PHE.

Poſcit opem ſuperos, motis pro voce lacertis,
  Irrita plangentis vota Sionis eunt.
Fœda iacet, ceu virgo lues quam menſtrua fœdat,
  Cui tabo circum palla fluente madet.
Omnibus eſt miſeranda, nec eſt miſerabilis vlli,
  Feruida nec ſtimulos temperat ira ſuos.

SADE.

Has meruit dudum ſcelerata ſuperbia pœnas,
  Heu nimis in cultus ingenioſa nouos!
Me quibus aſſimilas ac me quibus arbiter æquas?
  Quælibet eſt longè, quàm mea, plaga minor.
Indiſcreta ſimul delectu ad funera nullo,
  Sublati ante diem procubuere ſuum.
Auribus atque oculis noſtros haurite dolores,
  Seruit vt externo virgo puérque ſolo.

COPH.

Quóſque magis fidos ſperabam rebus in arctis,
  Incautam laqueis implicuere ſuis.
Grandæuóſque ſenes paſſim, ſacróſque miniſtros
  Longior obſeſsâ meſſuit vrbe fames:
Quod vix in pueros ferrum intractabile tentat,
  Hoc facit, in gremio màtris, acerba lues.
Vix vtero ſurgunt, & tantùm ad funera nati,
  De tumulo in tumulum proſiliere nouum.

Et vitæ in foribus, matrum quos vber
Matrum ante ora, cibo deficiente, r

RES.

Reſpice quàm pœnis, genitor, malè ve
Vix tuta interno viſcera ventre trem
Omnia ſtant inimica, grauíque ſimill
Dura fames intus me premit, arma f

SIN.

Audiuere quidem haud exaudiuere que
Irato gaudent me cecidiſſe polo:
Quod Deus inflixit, non eſt curabile v
Et tale humana plus valet arte malu
Quæ cruciat nos ira, reos vertatur in h
Luceat innubi purior axe dies.
Siue aduerſa premant mentem, ſeu prof
Fit nihil ignaro vel renuente Deo.

THAV.

Ad tua ſe rea mox BABYLON præto
Vt ciues pœnas, quas meruere, luan
Deficio ſed enim, mens ægra fatiſcit al
Viſcera ab exangui contremuere me

VESPERÆ MARIANÆ.

VESPERÆ MARIANÆ,

SIVE

PSALMI DAVIDIS

In vespertino Officio B. M. Virginis recitari soliti.

PSALMVS CIX. I

Totus est de regno, Sacerdotio & potestate Christi.

Dixit Dominus Domino meo, &c.

1. HÆc Domino Dñs: lateri confide paterno,
Assignat meritũ dextra propinqua locũ.
2. Donec ouans fusos inimica cæde rebelles
Subiiciam plantis, vt tabulata, tuis.
3. Nobilis è sacrâ tibi virga Sione virescet,
Aduerso hostiles contere marte globos.
4. Te manet illustris supremâ in luce triumphus:
Nondum nata dies, cùm mihi natus eras.
5. Iurauit Dominus, nec eum iurasse pigebit,
Sacra quòd Antistes Melchisedecis agas.
6. *Dextræ* adstat Dñs, latus ambit, brachia firmat:

Conterit irato regia colla pede:
Ius dabit, Angelicas cupidus reparare ruinas,
Et capita alta solo, cæde frequente premet.
Mortalísque bibet rubro torrente viator,
Augustúmque adeo tollet ad astra caput.

PSALMVS CXII.

Prouocat ad Dei laudes, qui cùm sit maximus, curat minima.

Laudate pueri Dominum, &c.

1. DIVINAS, pueri, tenero de gutture laudes,
Nec satis expertis dimidiate sonis.
2. Nomen adorandum, & sacro venerabile ritu
Tempora nostra canant, secla futura colant.
3. Continuos nomen Domini sibi poscit honores,
Quà sol nocturnas linquit & intrat aquas.
4. Excedit velut auctor opus, quodcumq; creatũ
Cuius honor toto latiùs orbe patet.
5. Quis Domino certet, qui, quamuis incola cœli,
Dignatur curis inferiora suis?
5. Quis Sordida diuitibus mutat magalia tectis,
6. Sordida diuitibus mutat magalia tectis,
In turpi abiectis stercore præbet opem;
7. Et dat honoratos inter considere ciues,
Et populi proceres demeruisse sui.
8. Solatus steriles, longo beat agmine prolis,
Quos Lucina thoros inuidiosa fugit.

PSALMVS CXXI.

Dauid felicitatem Hierosolymæ prædicat, præsentem gratulatus, æternam apprecatus.

Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi.

1. IBIMVS, optatus pepulit mihi nuncius aures,
   Atria clausa priùs, iam reserata patent:
2. Spes erat hæc, cũ tẽpla pedes Solymæa tenerẽt
   Præ nimiâ stantes relligione loci. [ces,
3. Vrbs Solyma externas princeps supereminet ar-
   Hîc vbi mens vna est ciuibus, vnus amor.
4. Huc reduces venere tribus, populiq; frequẽtes,
   Multáque lustratis dona tulere focis.
5. Namque perorandis steterunt prætoria caussis,
   Iessæa hîc sedes, imperiíque locus.
6. Arma procul, Solyma, & pacis deposce quietẽ:
   Belli anno, pacis præualet vna dies.
7. Sit tibi pax per te, mutentur in horrea turres,
   Occupet vna arces, Marte silente, Ceres.
8. Longa tibi firmæ voui solatia pacis,
   Namque mihi frater, qui tibi ciuis erat.
9. Quod sedẽ hanc arcâ Dominus tẽplóq; sacrarit,
   Ciuibus optaui prospera quæque tuis.

PSALMVS CXXI

Spem in vno Deo collocandam

Nisi Dominus ædificauerit, &

1. NI ſtabili diuina manus fundamine
Nutantem ſequitur prompta rui
2. Ni ſuprema tuas ſeruet cuſtodia turre
Excubias vigiles miles inanis obit.
3. Vos iubar inſomnes vanum eſt præuert
Debetur noctis tempore, iuſta qui
4. Æternum famulis cùm iuſſerit eſſe ſc
Mox hærede dabit ſeruere prole do
5. Vt validis tela erumpunt contorta lac
Sic qui fæx orbis, quiſquiliæque ia
6. Felix! qui pharetras iſtis compleuerit
Aduerſi ſpernet iurgia rauca fori.

PSALMVS CXLVI

Ad recolenda diuini numinis b
Hieroſolymam inuitat.

Lauda Ieruſalem Dominum

1. NVMINIS in laudē Solymçæ aſſurg
Celſa Deum ſupra culmina tolle
2. *Namque* ſeris portas validè obſirmau
Largus inexhauſtas ciuibus auxit c

3. Qui tua vallantem posuit confinia pacem,
Messe suburbanos diuite complet agros.
4. Candentes vestit niuibus, ceu vellere, colles,
Et cœlum, vt sparso puluere, nube tegit.
5. Imperat; Imperium tellus aurita capessit,
Quæ grauis, ad nutus obsequiosa volat.
6. Stagna gelu stringit, stant plaustra, vbi cymba cucurrit:
Quis iuuet in tanto frigore membra calor?
7. Si iubeat, glacies resoluta liquescet in vndas,
Erumpet iussas, si velit, Auster aquas.
8. Isacidas docuit missis, mandata, Prophetis,
Quæ dena in tabulis scripta duabus erant.
9. Haud simili gentes alias dignatus amore est,
Scita quibus legum non manifesta dedit.

CANTICVM

BEATÆ MARIÆ VIRGINIS.

Magnificat anima mea Dominum.

1. MAGNIFICAT Dominum, diuósque extollit honores
Quæ vix lætitiam mens capit ipsa suam.
2. Spiritus exultans effuso in gaudia sensu
Suaue salutifero numine carmen init.
3. Quod bonus ancillā vultu dignatus amico est,
Secula felicem posteriora canent.
4. Scilicet indulsit mihi maxima maxim⁹ auctor:
Vnde memor sanctum nomen in astra feram.
5. Quos culpæ nouit timidos, rectíque tenaces,
Felici prolem sorte patrémque beat.

6. Firmauit neruos, exertáque brachia strinxit:
Corda procul votis, ambitiosa facit.
7. Quos decus inflauit, deiecit sede; locauit,
Qui se fortunâ continuere suâ.
8. Diuitiis inopes cumulans, dimisit inanes
Aggestis visos intumuisse bonis.
9. Induit Isacio ductum de germine corpus,
Réque probat pacti se meminisse sui.
10. Vt seros habuere patres, promissa per annos,
Abramiúsque parens, Isacidúmque genus.
Sit decus æternum Patri, Natóque perennis
Gloria, Spiritui non periturus honor.

AVGVSTISSIMÆ COELI REGINÆ VOTVM.

Mvsa, cani solitas tibi laudes vespere, dicit:
Sis vatis vitæ vespere, Virgo, memor.

MVSÆ TVRONENSES
IN MORTE
ILLVST. ET REVERENDISS. D.D.
BERTRANDI D'E'CHAVS
ARCHIEPISCOPI TVRONENSIS,
MOERENTES ET AFFLICTÆ:

IN ADVENTV
ILLVST. ET REVERENDISS. D.D.
VICTORIS BOVTHILLIER
ARCHIEPISCOPI TVRONENSIS
RECREATÆ.

EPITAPHIVM

HIC SVNT FODIN

NON SEPVLCHRVM.

LATET

Cor charitate aureum, manus Regiis Eleemo
argentea, pectus constantiâ adamantinum,
pus sanitate æneum; sed meliùs disces e
eo quod non fuit, quid fuerit

BERTRANDVS D'ECHAVS

NON fuit natalis soli incola, licèt desideratissimus,
Quia Nauarra eum sorori Galliæ commodauit.
Non fuit Cardinalis, nisi per regem designatus,
Quia si optauit, non ambiuit.

SED

Fuit apud duos nostros Nauarræ Reges in honore ma
Quia eius familia duos primos Reges Nauarræ dedit
Fuit dignissimus per viginti annos Turonensium Episc
Quia per totidē annos in Episcopatu Baionensi tyro
Obiit alterâ post Pentecostem die, (
Quia Ordinis sancti Spiritus Commendator erat.
Obiit post suscepta Ecclesiæ Sacramenta sanctissimè,
Quia vitæ speculo mortis species respondet.

IMO

Viuit potiùs etiamnum in terris nobilissimè
Quia in Nepote viuit vigesimo tertio familiæ Vicec
Viuit potiùs apud cœlites gloriosissimè,
Quia hîc cælestem vitam inchoauit. (p
Ad quos virtutum alis, gregis precibus, indigetum voti
Vixit, si tempus spectes, diu: si moriendi necessitate
si merita, abundè.

VALE.

VT MORIENS VIVAS, VIVE VT MORIT

MVSÆ MOERENTES.

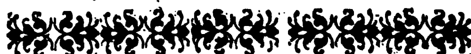
ERGO ſacrilegis gaudes, Libitina, rapinis;
Et metis auratum, ferrea, falce pedum?
O fera mors, & adhuc à cæde cruenta Nepotis
Ecquid inexpletâ cuſpide tollis Auum?
An maiori auſu, clarâ ſplendeſcere prædâ
Appetis, ô noſtris ambitioſa malis?
Debueras vnâ ſaturari cæde: recenti
Imbre exhauſta, nouo lumina rore carent.
Aurea quæ rupit pretioſæ vellera vitæ
Dextera? quid dixi, dextera? læua fuit.
Impia nocturno velâſti crimen amictu,
Horruit ipſa nefas exitiale dies.
Veſpertina dabat ſolitos campana receptus,
Ferali cecinit cum Libitina tuba.
O nox Cimmeriis pluſquam damnāda tenebris;
Quæ ſuprema tibi, quæ mihi dira fuit!
Veſpere fata ſubis: ſol veſpere conditur vndis:
Deliquium fratri Cynthia ſola creat.
Nocte cadis: pullo tellus ſe veſtit amictu,
Et præit exequiis pompa paranda tuis.
Serò oculos claudis, claudit tunc lumina ſomnus.
Vltima perfecti meta laboris erat.
Subſequeris ſolem, comes indiuiſus ad vmbras:
Phoſphorus alter eras, veſperus alter eris.
Vere cadis, flores tumulo ne forte deeſſent:
Pullulat ac mœſtis vna cupreſſus agris.
Turo floris amans, florem ſibi plorat ademptum:
Dumus erit, regni quæ prius hortus erat,
O vtinam noſtro redimatur funere funus,

Et vindex vitæ sit mea vita tuæ!
Funereo Phœnix surgit rediuiuus ab ortu;
Ipse sibi proles, & pater ipse sibi:
Sit tibi mors rediuiua, sit & vitale sepulch
Aut tuus, aut noster, sit tibi vita, cinis.
Pectora quid fletu, quid rumpimus æthera v
Heu! lacerum nunquam Parca retexit c
Flere vetas, dum flere iubes: sibi iussa repug
Námque peris oculus, quo mihi flendu
Ipse tibi pugnax prohibes & poscis amorem
Cor mihi namque cadis, quo fluit omnis
Exigis & renuis mandato dispare cultum:
Nam caput occumbis, quo reuerendus
Sed quid ego vndosis lacrymosa trophæa fl
Erigo? quod nixum est flumine, stare n
Vos ergo Aoniæ fratrem plorate sorores,
Si lacrymæ legem versibus esse sinunt.
Vestrum est è gelidis manes reuocare sepul
Ferre triumphatâ, viua trophæa, nece.
Pergite ferales vlcisci carmine parcas:
Sit vestro, mortis sica retusa, stylo.
Surgat & educto composita cacumine moles
Quæ ferat æternis Præsulis acta notis.
Túque, Erato, cæmenta feres ex diuite g
Quam Ganges alueo versicolore rotat.
Affer Erythræis, Clio, conchylia saxis:
Materies raro rata paranda viro.
Marmoreos postes atque ære loquentia f
Dædaleâ prudens Pallas in arte dabit.
Desuper æthereos Christus petat arduus a
Aliger accensam gestet vtrinque facem.
Vir diuine peris, tecum & diuinus Apollo:
Hinc poni in tumulum debuit ara tibi.

Signetúrque loquax victuro carmine marmor:
Disce haud diuinos posse perire viros.
Interiit, si sancta fides, si gentis auitæ
Gloria, si pietas interiisse potest.
Vixisti, Bertrande, Polo, sacræque Mineruæ;
Téque Polus prohibet, téque Minerua mori.
Viuet honos, nullo & virtus interlita fuco,
Læsáque non vllâ suspicione fides.
Nil genus attingo: Laudem superauit auitam
A gestis virtus nobilitata suis.
Sceptrigeros signat Proauos tibi fama, tuósque
Nauarræa refert sceptra tulisse patres.
Ter septem binósque Nepos recto ordine cõplés
Procomites, tantos colligit vnus auos.
Quin etiam Patribus maior superaddit honorem;
Quæque aliis fuerant singula, solus habet.
Nec te consiliis regnum iuuisse silebo,
Et studiis Proceres demeruisse tuis.
His meritis ex parte dedit sors præmia: quanquã
Sæpe malis exstet prodiga, parca bonis.
Prima Diœcesis Baiona, Turóque secunda,
Tertia perpetuus debuit esse Polus.
Turoni Baiona, Turo prælusit Olympo,
Mercedi, vt meritis, quò suus ordo foret.
Ille quaterdenos bis vixit, & amplius annos:
Sic Martinum annis, vt pietate, refert.
Vix mors ausa virum dubiis tentare sagittis,
Nescia, Mortalis, Semideúsne foret:
Aggreditur trepidas, læso vix pectore, plantas:
Decreuítque domo claudere, deinde thoro.
Conatum virtus & inexpugnabile pectus
Sustinuit, victi succubuere pedes.
Pallor abest: nescit fato expallescere virtus;
Occiduo soli concolor ore rubet.

Te memor æternùm viuere Musa dabit:
Mille tuos plectris Helicon celebrabit honores,
Quos audire minùs, quàm meruisse cupis.
Acta videns ne quis mensuram ponat agendis,
Præteritis tenebras adiicienda dabunt.
Vrbi pererrantes in claustra reducet egenos,
Qui cingunt tritas obsidione vias.
Cerno importunas templis exire phalanges,
Mendica hospitiis agmina stare suis.
Hunc onerare colos, hunc exonerare videbis,
Hunc digitis lanas extenuare suis.
Iam facit attentus, pulso crabrone, Sacerdos,
Pacatísque silent verba profana sacris.
Et cum mendicis communi carcere frænas
Iuramenta, dolos, otia, furta, neces.
VICTORIS titulum claris virtutibus æquas:
Et nomen, morum nobilitate reples.
VICTOR ades. Præsente latet VICTORE cupressus,
Mutatis VICTRIX pullulat arbor agris.
Surgit PALMA, viget LAVRVS, reuirescit OLIVA
Cedit & Alcinoi luxuriosus ager,
Quo fers cumque pedē, volucri VICTORIA pē
Aduolat, & cœptum præuia sternit iter.
VICTOR ades, sperat palmas Ecclesia VICTR
VICTOR Io, Turo, concine VICTOR Io.

SELECTA EPIGRAMMATA.

DE ROMA EVERSA.

QVID veterem Romam Roma in præsente requiris?
In media Roma Roma sepulta iacet:
Palluit extinctũ signis tabentibus aurũ,
Romam multa dies fecerat, vna tulit:
Romani Imperij solus manet Albula testis:
Mobilibus fauit mobile tempus aquis.
Firma ruunt, dum fluxa manent: & dispare sorte
Lapsa est vrbs stabilis, labilis vnda stetit.
Quid non æquales ambo traxere ruinas?
Est Saturnus edax, sed fugit esse bibax.

Mercator Thessalonicam cum duobus liberis ingressus iubetur vnum è liberis tortori dare, ut numerum expleat cædendorum: cùm non posset, cæsus vterque est filius.

VNA mihi superest saturando victima culto,
Victima de natis vna legenda tuis:
Legẽ habet & numeros, certósq; vbi fixerit ictus,
Vaginam repetet sica quieta suam?

Vota probo partim, partim vota im
Et potiar nostris, & potiêre tui
Elige de geminâ, quam nolis viuer
Et quam de gemina viuere prole
Aspicit hanc, probat hãc, illã aspicit,
Vtraque digna fuit viuere, neutr
Quem legeret, nesciuit amor, nesci
Et quia cæcus amor, mors quoq

De Sylua Bacchanalium die

NE tibi cras capiti cinis impon
Sylua hodie cineres igne cre

In Caluinum vetitis diebu
edentem.

SATVRNI Venerísque die con
Sternere christiadas Trina Tia
Et dum passuro flet quadragesima
Assidua terimus corpora nostra f
Et dum grana Deum terris, messé
Cæruleus reficit corpora nostra
Caluinus carnem æternos mandaui
An quia vult refici quæ fuit vsta
Nunquid Pythagoræ redierunt dog
Caluinus prisco tempore Carnea

De Diuo Paulo moriente,
sanguinis, emittent

ENSE ferit lictor, lactis fluit im
Dulcia nempe sibi funera lact

Caligula petit equum in Consulem.

QVID Fabios prosit cinctum vestire Sabinū?
Turbáque nobilium quid trabeata iuuat?
Sit collega mihi sonipes, sit consul, & vltra,
Si quid Roma suo consule maius habet.
Nō miramur equum comitem sibi poscere Caij,
Postulat ille pecus, qui pecus ipse fuit.
Parta tibi iam, Roma, salus & gloria gentis,
Erige iam Bruto consule Roma caput.

De niue sub finem Decembris.

ALBICAT expirans niueo candore December:
Annum canities hæc docet esse senem.

De tumulo causidici.

MORS adeóne potens? Lites mihi mille licebit
Soluere, sola grauis lis mihi mortis erit.

De Ludouico Iusto moriente.

MAGNA potes, maiora cupit te Gallia posse:
Regnantémque Ioui te petit esse parem.
Multa licet possis, votum est te plurima posse:
Spem potis es nostram vincere, vota nequis.
Ast vbi te potuisse vident finire labores,
Optassent Galli te potuisse minùs.

De Porcia post coniugis mortem.

PORCIA quid flammas quęrit viduata marito,
Et rapido accensas ebibit ore faces?
Quod vulnus fecit gladius, confecit vtrumque,

Nec malè disiunget, quos bene iunxit amor.
Quid gladio occubuit Brutus, quid Porcia flammis?
Hic animam patriæ vouit, & illa viro.

De S. Lucia sibi oculos eruente.

LVCIA ne malè luceret, sibi lumen ademit,
Gratiùs & superis nunc sine luce micat.

Franciscus de Sales dicebat, si abla ab inimico sibi geminos oculos Deus r stitueret, iis benignè inimicum aspect rum.

NVMEN corporeo si posset lumine cerni,
His oculis numen cernere dignus erat.

Maritus epitaphium ponit vxori.

VXOR, Io, iacet hîc, vtrique est meta lab rum,
Olli non maior, quàm mihi, parta quies.

Margarita tumulus lacrymis aspersu.

HIc tot inexhaustis fluxerunt flumina riui
Vt meritò Oceanum dixeris esse nou
Pro tellure fretum cernis, pro marmore concl
Nam pretiosa diem Margaris intus agit.

Cur vita hominum nunc sit breuior quàm prius.

TVNC rudis errabat vano mors sæpiùs ict
Sed nunc experto doctior ense ferit.

De Diogene qui Herculis ſtatuam combuſſit.

CARBONES verſat Cynicus, cineréſque reuerſat,
Si qua ſuo lateat flamma ſepulta foco,
Siccáque per vacuam conquirit ligna culinam;
Friget at igne focus, torre culina vacat.
Quid faciat? cilice excuſſum damnatur ad ignem
Herculis antiquo quæ ſtat imago tholo:
Alcidíſque cremans victricia brachia, dixit,
Vis nulla, aut noſtras molliet iſta fabas.
Qui totum infractis domuiſti viribus orbem,
Orbiculos lentes diſce domare meos,
Hîc quoque ſudabis, domitíſque domabere piſis:
Lens mage bis ſenis eſt metuenda feris.
Tum molles tactu, ſuauéſque ad guttura ſenſit
Hercule perdomitas auxiliante fabas.
Tertius & decimus tandem fuit atque ſupremus
Herculeos inter maximus iſte labor.

In contumacem mulierem.

VXORI quem triſtis Hymen ſociauit iniquæ,
Illi equidem miſero ſors inimica fuit.
Si quid amo, pugnax ruit in contraria coniux,
Nec confert ſenſus ad mea ſenſa ſuos.
Si volo fortè nigrum, vult vxor protinus album;
Album ſi cupio, prótinus illa nigrum.
Anne hanc diſſidij nutrix academia fouit?
An ſæuo Eumenidum de grege quarta ruit?
Sed quid opis miſero, vel quæ panacæa dolori?
Velle malum ſimula, tum volet illa bonum.

De Dauide, dum sitiret, aquam oblatam proiiciente.

QVID facis ô Princeps? nunquid iam Syria ardet,
Et cuncta æstiuus sol tepefacta coquit?
Nunquid & exhaustis Iordanes deficit vndis,
Parcáque iam latices fontis origo negat?
Quin etiam siccâ cruciantur fauce phalanges,
Nec datur afflictis gutta petita labris.
Cur tibi cur, princeps, oblatam proiicis vndam?
Vndam, quæ tanto parta labore fuit?
O regem eximiæ mentis! nam sorte sub æqua
Quando sitit princeps, plebs recreata bibit.

FRANCIADOS
LIBRI DVO.

LECTORI BENEVOLO.

QVOTIES Nouam Galliam loquentem audieris, intellige Poëtarum more quasi deam Nouæ Franciæ Præsidem, quam imitatus Claudianum aliquando doctam, & peritam rerum, aliquando barbaram, & incultam induco; atque eo quidem ordine, vt primùm incommoda sua, miseriásque exponat DELPHINO, ab eo Elegiarum initium, & finem paucis faciens; deinde verò auxilium fusè postulet.

De Nouâ Franciâ D. IOSEPHO dica[...]

Iosepho arboribus diues Noua Gallia sacra e[...]
Quippe venit gnaro sylua secanda fabro.

FRANCIADOS
LIBER PRIMVS

Incommoda & calamitatem Nouæ Franciæ explicat.

ELEGIA PRIMA
AD DELPHINVM.

Bella, & crudelitas Canadensium in captiuos.

ASPERA si scribam, si legeris aspera, parce,
  Attramenta cruor, pennáque sica fuit.
Gnosia contorto didici torquere lacerto,
  Mars doctor, bellum lectio, tela libri.
Sanguineo bellum calet insatiabile campo
  Dux milésque pedes, nemo meretur eques.
Hanc rabiem sugit cum lacte parentis alumnus,
  Ille furor teneris prima fit esca labris.
Sic pax rara mihi, pacis constantia nunquam,
  Martius aut infert, aut subit arma locus,
Captiuos non ira breuis, non bellicus ardor,
  Impetus aut dextrâ præcipitante necat.
Pascere stat ferro rabiem pœnísque furorem,
  Tormentis oculos, suppliciísque manus.

Parcendi ô feritas! productáque vita dolori!
Non tam pœna necis, quàm mora tanta premi
Improuisa minùs, quàm mors præuisa, fatigat
Telo illa, at telis hæc ferit atque minis.
Mitiùs atroci seruus damnatus arenæ
Cingitur Armeniis præda voranda feris.
Nonnunquam religat syluestri brachia trunco,
Turbáque certatim docta ferire, ferit.
Syluicolæ in misero ne desit funere sylua,
Ecce aliam syluam densa sagitta facit.
Mortis & alterius, mors prouocat altera, gressum
Vt pingues laniat carnificina boues.
In promptu pes tela facit, manus arma ministrat
Dente terunt, laniant vnguibus, ore vorant.
Hic malas onerat pugnis, sude perforat aures:
Hic quatit euulsis tempora nuda pilis.
Sedibus ille oculos, dentes hic ore reuellit:
Hic aures gladio truncat, & ille manus.
Hic ligat, ille vorat, secat alter, & alter adurit
Brachia, frontem, oculos, ilia, crura, pedes.
Atque vbi fuscatæ crepitant ferrugine carnes,
In rigidas vstæ præcipitantur aquas.
Succedunt gelidis alterna incendia membris,
Pérque humeros errat titio, pérque sinus.
Membra stupes animata lacu, solidata fauillâ,
Non resoluta rogo, non liquefacta vado.
Inter aquas, ignésque, queam vt superesse dolori,
Frigida flagrantem temperat vnda rogum.
Membra ruunt per frusta, cadunt ex ossibus ossa,
Et luxata ferox dextra per exta meat.
Non est hîc, quæ meta solet, mors esse dolorum;
Hîc vnâ non est cæde redempta quies.
Durior est segni quæ sica fatiscit in ictu,

Quàm quæ prompta manu deproperante ruit.
Dextra renascentes geminat moderata dolores,
Prodiga quæ plagæ est, mortis auara manet.
Mortuus en spirat: nec mors, nec vita relicta est,
Dimidium viuit, dimidiúmque perit.
Nuda patent, sine pelle caput, sine carnibus ossa,
Et laruam facies excoriata facit.
Sanguis abit venis, de pectore labitur hepar,
Ilia ventre cadunt, osse medulla fluit.
Depile stamentum, vultûs vacat area pelle,
Non secus ac pingi mortua calua solet.
Ora patent, patulóque horrent deformia rictu;
Ossea pro vultu rudera vultus habet.
Forma caret formâ, vultus vultu, auribus aures,
Et totum à toto corpore corpus abest.
Denique cuique suus parti dolor, omniáque vnum
Vulnus membra vno iuncta cruore fluunt.
Viuere cogat adhuc, & erit sæuissimus hostis:
Ipsâ, plus vitæ gratia, morte nocet.
Nec dapis humanæ tortori est nausea; sanguis
Dat potum, pellem vestis, & ossa rogum.
Impasti procul hinc ad pabula cedite vermes,
Nil mox, quod vobis esuriatur, erit.
Peior adest verme, in spirante cadauere, tortor;
Cui parat humanas viua popina dapes.
Quin etiam sua membra reo sorbenda secantur,
Vt tumulent artus viua sepulcra suos.
Fabula sacrilegus iam desinit esse Thyestes,
Quique Promet[illegible]am viscere pascit auem.
Non ieiuncta quidem natorum membra resorbet,
Peior at innatas congenitásque dapes.
Quod mirum est, placidus, nõ vt furiatus Orestes,
Imperturbato gutture membra vorat.

Saturnus edax sua se per membra trucidat,
Sic lanio ipse ferox, ac laniena sibi est.
Nulla labris crescunt propriæ fastidia carnis,
Pes consanguineo dente, manúsque perit,
Illius partis tumulus pars corporis ista est,
Cognatæ veniunt, intima mensa, dapes.
Fœdera dissoluit fraterna domesticus hostis,
Pars sua comparti præda voranda venit.
Quid miser interea? ridet, sibi plaudit, & vltro
Aspera dum suffert, asperiora petit,
Non gemitus ferro, lacrymásq; opponere pœnis,
Quid tua mitis, ait, dextra, quid ensis hebes?
Tortorésque iacens inuitat, vt altiùs ensem
Lectâ parte sui nobiliore locent:
Si faciant, plagam ridens sensisse negabit,
Mille dabit vultu dissimulante iocos.
Vulnera sunt leni fomenta medentia tactu;
Dira tamen factas erubet hasta neces.
Per grauia, hæc grauiora; per ista, grauissima poscit:
Semper & inuentis vlteriora cupit.
Qua nece cumque perit, leuiore perire videtur
Et stolidè patiens in sua damna volat.
Gratatur velut expertâ dulcedine plagas,
Poscit & illæsus vulnera, læsus amat.
Liquitur accensa sensim pinguedine tostum
Corpus, vt admoto cerea tæda rogo.
Risus erit mutili supremus anhelitus oris,
Collusor tortor, plaga fritillus erit.
Exuit hic sensum pietatis, & ille doloris;
Mutua communis gaudia culter alit.
De spirante nihil nisi risus corpore restat:
Dic vbi materies risibus apta tuis?

Dum lacerum pectus rimis hiſcentibus extat,
Tum iocus exangui lætior ore ſonat.
Quâ mage clade perit, mage cladem deperit ipsā,
Et ſibi, poſſe hoſti diſplicuiſſe, placet.
Quid rides? quod nulla manēt quæ dāna minētur?
Quod bona, quæ valeant tollere, nulla manēt?
Flebilis heu riſus, ſcutúmque imbelle! retundi
Obice num riſu ferrea ſica ſolet?
Mors adeóne parum eſt? hoſtis tibi ſumus acerbas,
O nunquam ærumnis exſaturande tuis!
parcite crudeles membris exanguibus vrſæ?
Nil cutis, aut carnis quod repetatis, habet.
Parcite, vos oro, neque enim pro ſe ipſe precatur,
Sed placet in varias mors geminata neces.
Cedite languentes, vel cædite fortiùs iræ,
Eſte minus ſegnes in pia fata manus.
Si nondum ſaturata ſitis, tibi perpete fauces
Vbere vitalis vena cruoris alet.
Altiùs effoſſo de vulnere riuus abibit,
Vberiore ſacram proluc fonte ſitim.
Hæc facies rabidos poſſet mollire leones,
Exarmare lupos, & cicurare tigres.
Non tanta Armenias rabies exſuſcitat vrſas,
Non ſimiles claudunt amphitheatra feras.
Cyclopas tortor ſuperat feritate gigantes,
Mitior eſt iſto Trinacris Ætna loco.
Singula quid memoro? ſi millia mille referrem
Tormina, mille mihi millia tecta forent.
Nam nec habet numerū, nec pœnæ copia nomē,
Non datur inceptis vltima meta malis.
Crebra cruentatis geminantur vulnera membris,
Plura tamen votum eſt, & grauiora dari.
Dum bene luctatus nece tandem concidat vnâ,

Passus, in assiduo funere, mille neces.
Quod præstare audet, tibi scribere dextra veretur,
Quæque dolor non est ferre, referre dolor.
Quid necis ingeniũ, & falcis renouamus acumẽ?
Est necis ingenium, falx & acuta satis.
Vita tuis lacrymis, & nostro digna pudore,
Sceptra cruenta fugit, sceptra quieta petit.
Si mihi pax tecum cunis nascatur eisdem,
Tota tibi totum fiet oliua nemus.

ELEGIA SECVNDA.

Conuiuia & fames Canadensium.

DELICIAE regum venatu pellere curas,
Iunctáque Dianæ, Martis & arma sequi.
Concolor omnis vbi niueo velamine tellus
Dedocet errantes antra larémque feras;
Reticulis ego cincta pedes, & brachia telis,
Martem vinco manu, Mercuriúmque pede.
Et cautâ pontes niueos indagine lustro,
Plagiferísque noto crura manúsque rubis.
Suppositas de monte ruens examino valles,
Num tegat errantes cæca cauerna feras.
Tum iuuenes vepreta citi, salicetáque calcant,
Per querceta volant, pérque vireta ruunt.
Nec saxeta gradum, spineta, rubetáque sistunt,
Lustráque ferrato vix adeunda pede.
Iam circum clamare viri, latrare molossi,
Formidare greges, & trepidare feras.
Fit fuga, sternuntur per inertes agmina campos,
Pars sude victa cadit, pars cane capta ruit.

Spicula quot cornu, tot habet sibi funera campus,
  Ni geminat multas vna sagitta neces.
Qui prædam capit, ille vorat; dubitóq; frementes
  An feriat citiùs dente, manúve feras.
Et placet exiguis leuiter caro tosta fauillis,
  Qui cibus, est dubium, sistat alátve famem.
Aut auidus prædam spreto vorat igne; nec escas
  Prouida per longos contegit arca dies:
Quæque dies hodierna capit, non crastina cernet,
  Si mihi res desit, spes mihi semper adest.
Prandia tūc nō parca manus, sed opima ministrat
  Optima de toto fercula tota penu.
Quanta dies cumque est, epulis exæstuat omnis,
  Continuam æternat longa culina dapem.
Haud secus indulget genio, pinguíque polentæ
  Anser Francigenis esca dicata labris.
Sæpe dies cœnâ, mensæ sunt carne minores,
  Nec tam victa citò, quàm reuocata fames.
Carnes deliciæ, solæ bellaria carnes,
  Quis suus à sese, non datus arte, sapor.
Carpo cibos vt aperta potest compingere dextra,
  Vt distenta dapes viscera ferre queunt.
Quod carnis cūque est, id vētre recōditur, omnes
  Et modios, omnes & superante modos.
Fercula quot, quantum, quæ quisque liguriit ore,
  Ipso non leuis est ore referre labor.
Non priùs abscedunt, quàm nausea pellat edētes,
  Ingluuiésque cibos exsaturata vomat.
Fercula quid fertis, rursúsque & fercula? vultis
  Suauia ferre mihi fercula? ferre famem.
Faucibus vnum illis & idem omnibus argumētū,
  Fercula; fauce vocant fercula, fauce vorant.
Materies facit ipsa modos dulcescere labris.

Et quæ voce sonant carmina, dente probant.
Gens quoque tota bibax, & tota in prælia feruẽs,
Si qua peregrinis bella gerenda scyphis.
Distrahat & vitam, si fortè licebitur emptor,
Vinum vel propria parte salutis emat.
Credit aquam præsens, vino præsente, venenum,
Hostibus & solis pocula digna dari.
Quin cadis vt sacro quondã caper hostia Baccho?
Iste est pernicies vitis, & ille meri.
In vino vel lingua leuis, vel inane cerebrum,
Dicere cùm nescit, cúmque tacere nequit.
Surdior est Surdo, Picáque loquacior ipsa,
Cùm reticenda refert, cùm referenda tacet:
His studiis menses abeunt & primus & alter,
Dum neget obstructas nix liquefacta vias,
Tunc, sed serò nimis, stat parcere rebus adesis,
Consilium vacuis aptat inane labris.
Ostrea tunc virus pelagi, mænásque relictas
Putre pecus, ponto diffugiente, legunt.
Expiat impransum conuiuia lauta palatum,
Conditur suaui, ni sapit esca, fame.
Siccatas pelles, & scortea tegmina mandunt,
Nucida semesi fragmina piscis edunt.
Duratam fumo anguillam coquit olla recoctam,
Qui cibus in stomacho perstat inerte diu.
Attonitæ longæua stupent ieiunia quercus,
Labraque mortali non resoluta cibo.
A patre frusta puer si carnis edenda reposcat,
Frusta parens puero carnis edenda negat.
Si panis, potúsque forent, suspiria; posset
Ebrius à lacrymis, & satur esse suis.
Poscitur æthra pecus, sed inops pec⁹ æthra recusat,
Terra rogatur opem, terra recusat opem.

Pensilis ingratâ vix hæret in arbore fructus,
  Quæ macra ieiunus prandia venter amat.
Sola sed infami fructu vepreta redundant,
  Syluáque glande ferax exsuperante pluit.
De quercu lectæ veniunt in prandia glandes;
  Excussa in cœnam de vepre mora cadunt.
Nudantur spineta suo, quercetáque fœtu,
  Et sapit humanis esca ferina labris.
Exangues artus, exsuccáque tempora pallent,
  Insidísque labant ossa soluta fibris.
Alterno trepidant & terrent obuia visu
  Spectra, quibus nudat decolor ossa cutis.
Nunc macie fidunt, nunc carne triclinia pinguent,
  Nunc superesse cibos, iámque deesse vides.
Mox cibus oppleta fugiens ex fauce redundat,
  Mox labra quæ fugiant dicere, labra vorant,
Mutua succedunt, vincúntque alterna vicissim
  Ingluuiémque fames, ingluuiésque famem.
Mitte (maris princeps) famulos in prandia pisces;
  Auget dum regnum nix liquefacta tuum.
Mitte cibos, potúsque, quibus non pasceris insis,
  Sat tibi lacte sitim pellere, lacte famem.

ELEGIA III.

Difficultas itinerum in sylvis Canadensibus.

PARCE precor: si sermo rudis neget esse poëtã,
  Non ero: vera loquar: ficta poëta canit.
Tu mirare meos, simul & miseresce labores,
  Sat, qui miretur, non misereatur, erit.

Mille bis æterna protenditur arbore leucas,
Vmbrosus totus, nec cerealis ager:
Nec mirum, haud aliâ resecatur sylua securi,
Quàm quâ tempus edax omnia falce metit.
Qua parte aspicio syluæ, mihi sylua malorum est,
Sórsque mihi trunco durior arboreo.
Æterni horrificant brumæ intractabilis imbres,
Marmoreóque rigent vincta fluenta gelu.
Sunt & inaccessi Phœbo Phœbéque recessus,
Súntque sepulcrales in mea tecta niues.
Sylua catenatis densatur opaca vepretis,
Et negat obstructas illaqueata vias,
Nulla viatoris trito patet orbita gressu,
Nec leue signato calle notatur iter.
Flexilis incuruos sinuat labyrinthus in orbes,
Sum Theseus, sed quis prouida Gnosis erit?
Vix tot vorticibus constat Mæandricus amnis,
Herculeum vix tot flexibus errat iter.
Vix tot inexpliciti Cretea volumina septi,
Quémque suus præceps terror, & error agit.
Nescio num fluuiis vouear lapsura, vel antris,
Tot loca deluso sunt peragrata pede.
Dum vagus à recto deflectit calle viator,
Vnum, vota Deo fundere, restat iter.
Prolem mater Olor, matrémque Ciconia portat,
Dum metus est dubias, vel labor, ire vias.
Deseror, vt triuiis exponit adultera natum,
Quem lactare probrum, quémq; necare metus.
Nix albet quocumque oculos intendere conor,
Quoque pedem, aut dextram figere, spina riget.
Vix Scythicæ vepreta colant impune sorores,
Queis ferro vultus fluxit, & ære manus,
Non labyrinthæi tot habet fallacia luci,

Sylua quot ambiguos curua recurua dolos.
Quæque petita via est cursu, repetenda recursu,
Ipsa sibi gyris obuia facta suis.
Non mouet in rectum, sed curuum obliquat in orbem,
Confectum repetit pes vitiosus iter.
Vt mola perpetuos iterat circumuaga cursus,
Vt leuis æterno vertitur orbe rota.
Haud secus implexo reuolubilis orbe viator
It, redit, emensum sæpe remensus iter,
Fallaces præter dubiis erroribus orbes,
Vallibus hinc premitur, montibus inde tumet.
It pede pygmæo, qui se putat ire gigantis;
Et quod habere putat, vix habet vllus iter.
Deuius at surdos frustra inclamauero campos,
Nullus aberranti monstrat arator iter.
Metior astra oculis, linguáque remetior agros,
Sed neque vox astris, vox neque prodit agris.
Cedite sydereæ moles, atque ardua ligna,
Latior vt cœlo, sit Cererique locus.
Quis mihi det certo tam constet semita ductu,
Quàm petit intentum recta sagitta scopum.
Tam facili, Delphine, leuem da tramite cursum,
Quàm faciles peragrat piscis in amne vias.

ELEGIA QVARTA
AD DELPHINVM.
Nix, & frigus Canadense.

QVID niue nô possim, potuit si puluere scribi?
Candida namque mea sepia facta niue.

Littera quippe ſuo fulget depicta colore.
Et merus in niueo carmine candor ineſt.
Non habet externum, proprium gerit illa colorẽ:
Quæ niueo, proprio charta colore nitet.
Sit procul hinc miniũ, tyriũ procul abſit & oſtrũ,
Vnus erit niueus, ſi color vllus erit.
Nix mea me decuit, donec dabis ipſa colorem,
Cœpero dum vultu nuda rubere tuo.
Tres niue marmorei frigent conſtante Decẽbres,
Æquales aperit lubrica teſta vias.
In pontem pontus glaciali fornice ceſſit,
Et lacus à rigidis ſtat ſolidatus aquis.
Mentitur durum concreta fronte metallum
Nereus, & rigido ferrea terga vado.
Iuſtius haud vnquã dictũ de marmore marmor,
Æquoris aut nomen iuſtius æquor habet.
Nix infrà durata pedes & ſpina fatigat,
Deſuper intectum denſa pruina caput.
Cuncta rigẽt, cuncta albeſcũt, dubiiq; relinquunt
Num mage dura gelu, num magis alba niue.
Quęque prius cymbã, nũc accipit hoſpita plauſtrũ
Vnda; negátque vndas conglaciata ſuas,
Sæpe ſonat glacies agitato pendula crine,
Sæpe gelu mentum candidiore nitet.
Sectilis ad potum ferienda bipennibus vnda,
Et putei duris effodiuntur aquis.
Terra latet niuibus, denſa latet arbore cœlum,
Non oculo cœlum, non pede tango ſolum.
Orbis iure nouus, meritò noua Gallia dicor,
Bis duo ſunt aliis, hîc elementa duo:
Terra latet, riget vnda; vnus iuuat ignis & æthra:
Si fumo, & ramis, ignis & æthra iuuant.
Me miſeram! totis nunquam mihi vertitur annis

[redacted]

Vel nox cum somno, vel sine nube dies.
Fallitur, & niueum laudat vulpecula coruum,
Qui mihi vel niueum dixerit esse diem.
Crastinus albus erit, dico; non crastinus albet,
Miror; dico, dies proximus albus erit.
Tertius est isto nigrior, primóque secundus;
Nulla serenato lux mihi sole micat.
Labra sitis, premit ora fames, mēbra omnia frig⁹,
Víxque pigra surgit debile corpus humo.
Nix ab Anaxagora sapientiùs alba negatur,
Atra quidem dici nix mea iure potest.
Nix quoties fœtis tegit æthera turbida nimbis,
Latior innubi mox nitet ore dies.
Nix mihi perpetua est, neque nos albescimus illa:
Mens mihi cum nigro corpore nigra manet.
Nostra rigere queror, nunquáq; albescere corda,
Non mage tecta gelu, quàm niue terra latet.
De niue, qui decorent, niueos geris ipse colores,
Et mihi, quod cruciet de niue, frigus adest,
Veste negat pullum niuea conuertere peplum
Quæ sibi constans est lacryma, quæque mihi:
Nulla dies vitam niueo candore serenat,
Nix vt adest oculis semper, obéstque meis.
Ite niues, & primo vere liquescite in imbres,
Soluite vobiscum corda reuincta gelu.
Ast vbi nix, durúmque gelu soluuntur in vndas,
Putrescit mixto sordida lympha luto,
Casta sitis non tam turpi satiatur ab haustu,
Sydereo extingui non nisi fonte potest.
O calor exoriens ex te, reuolubilis in te
Ipse tibi lignum solus, & ipse focus,
Ardor edax, absume niues, castúmque liquorem
Exprime, flagranti qui leuet ora siti.

Huc, Delphine, veni, lacti nix concolor albet,
Nil Plato, quàm liquidam lac docet esse niuem.
Molles terra dapes & lactea fercula spondet,
Mamma polus, nix lac, quo fouearis, erunt.
Sydereo qui mira trahit cunabula cœlo,
Vbere cœlesti, lactéque debet ali.
Nix etiam sponsi ætherei caput alba pererrat,
Et tegit intactos alba pruina pilos.
Cerne niuem, quam si temnas, cœlestia temnis,
Scilicet æthereis nix venit ista plagis.
Est niueus pueris candor, vultúsque benignus,
Ah meliore meam lumine cerne niuem.
Cerne niuem, saltem castos habet illa colores:
Ipse est virtutis dignus amore color.
Lenta senescentis tardet tibi verticis ætas,
Et videant Pylias tempora cana niues.

ELEGIA QVINTA
AD DELPHINVM.

Domus, & vmbra syluarum Canadensium.

DEt licèt vmbra thoros, sine te non apta sopori est:
Creditur esse quies, sed labor vmbra mea est.
Sedibus incertis dubióque erratica cursu,
Huc illuc comites inter oberro feras.
Et me nulla dies cernit, nulla astra sedentem,
Nullos ipsa dies cerno, nec astra sedens.
Dorsū currus, equíque pedes, mihi dextera culter,
Quolibet ebullit gesta culina loco.

Pelliceo contexta mihi centone ſupellex,
  Nudáque ſemoto limina poſte patent.
Quæq; viri domus eſt, magis eſt ſpelunca leonis,
  Quíque vir, ille viri nil niſi nomen habet.
Cōgenitū domiporta trahens vt Cochlea tectum,
  Errat, in exilio nullibi, vbique domi.
Vix terit immotis eadem veſtigia plantis:
  Stánſque nequit noctem, ſtánſque videre diem.
Vnâ ſæpe mouet bis caſtra volatica luce,
  Vincit ſolem, æquat mobilitate mare:
Quámq; domū extruxit Cynicus, verſauit eandē:
  Ipſa nouo cogor condere ſole nouam.
Nexilibus crates ſurgit compacta quaſillis,
  Virgea clauſtra domus, fiſcina clauſtra thorus.
In medio dicámne rogum, fumſimne calentem,
  Quo pars illa calet corporis, iſta riget?
Vimineis vt aues caueis, ſic mœnibus arctor,
  Si caueis aditus, ſi reditúſque patent.
Tota domus rima eſt, dom' eſt mihi tota foramē,
  Tota domus porta eſt, tota feneſtra domus.
Frondea, quem mittit fumū, domus ipſa reſorbet,
  Humida ligna, virens herba, niuéſque fouent.
Intus agit circum niger atra volumina nimbus,
  Nix flammam alternat ſoluere, flamma niuem.
Turget olorinis numquam mihi culcitra plumis,
  Arboreis ſummum eſt incubuiſſe thoris.
Membra nefas farto præbere leuanda grabato;
  Sed grauis eſſe ſibi ſarcina membra ſolent,
Et iactata nouam quærunt hinc inde quietem,
  Neſcis quémve locum quémve tenere ſitum:
Nunc ſtare incūbens, nunc ſtans incumbere nitor,
  Sed locus ex æquo diſplicet atque ſitus:
Nix vbi cœnoſam peperit reſoluta paludem,

Plus natat in stratis, quàm cubet hospes aquis.
Iam sceptri, Delphine, tui residebo sub vmbra,
Hoc, tuto vt lateam tegmine, ramus erit.
Hactenùs aëriam pro corpore prendimus vmbrã,
Brachia complexu lusa fuere suo.
Vmbra diem saltúsque rogos expectat amoris,
Hæc est materies ignibus apta tuis.
Perpetuâ nemoris, vitiique in nocte moramur,
Hanc geminam noctem, quot doluere dies!
Non habet has populus tenebras scynticúsque silentiúmve,
Hi solem absenti sole deesse vident:
Hîc densæ horrificant spissâ caligine noctes,
Nec possum noctem nocte videre meam.
Sed tu sol oreris, sempérque remetiar vno,
Téque oriente meum, téque micante diem.

ELEGIA SEXTA

AD DELPHINVM.

Incommoda, & commoda Canadensium.

NON fingam, DELPHINE, solent quæ monstra Poëtæ.
Quid portenta velim fingere? vera sumus.
Mõstra pauẽt pueri, at puero puer Hercule maior,
Indomitâ frangis monstra cruenta manu,
Lacte Medusæos cunísque virilibus angues,
Spumantésque domas vbere pastus apros.
Nec monstrum est, quod monstra nigris habitantia syluis

Francigeno flectant Hercule victa caput.
Vix putor humano de stipite surculus ortus,
Quisquiliæ terræ, res inhonora sumus.
Non similes Getula feras Massyláque gignunt,
Bina licèt monstris lustra timenda suis.
Namque senem occidit, quãdo non occidit vltro,
Matrem nata, patrem natus, ausumque nepos.
Ni reuoluta parent abscindere stamina parcæ,
Impatiente parens prolis ab ense cadit.
Cúmque cibis nolit, semel vno funere pascit,
Qui matris vixit lacte, labore patris.
O pietas, quæ sic pietatis dona rependit.
Hæc pia si soboles, impia qualis erit?
Sum lupus & tigris, leo sum, sum vipera, & vltra
Si fera quid tellus hoc grege peius habet.
Sic tigris patrem laniat, sic vipera matrem,
Sic armenta lupus, sic leo mactat ouem.
Æqualem præbent homines, & monstra timorem,
Destituórque feris præda, scopúsque viris.
Quis credat; morbus scelus est, & noxa senectus,
Sed scelus hoc fato, noxa luenda nece est.
Debilis æger vbi lentatur anhelitus oris,
Pallescítque suis purpura dempta genis.
Denique cùm tenues seruant vitalia pulsus,
Vicinámque notat vena quieta necem.
Succorum vires, lectásque Machaonis herbas
Hippocrates nullus, nullus Apollo parat.
Cedat vana procul Podaliria turba. Melampus,
Herodes, Chiron, Clinicus, Hippocrates,
Vnus adest medicus, natus, vel fidus amicus,
Morte breui longum qui leuat omne malum.
Germina nulla creant meliores sanguine succos,
Non scalpro venam natus, at ense secat.

Occisor medicus, mors est panacea dolenti,
Vicini veniunt prompta sepulcra rubi.
Qui bello viguere duces, sublimè putrescunt,
Claudere victores terra subacta timet.
Ductorum temerare manus & brachia parcit
Puluis, & augustum lædere terra caput.
Scilicet ingentes æquaret vt vrna triumphos,
Vnicus vrna capax debuit esse polus.
Terráne, quod monstris me terreat, ista vocatur?
Dicitur an cœlum quod mihi celet opes?
Argillam figulus madidâ dum molliit vnda,
Pernicémque cito mouit vt orbe rotam,
Fabricat artifici circumuaga pocula gyro,
Mater vt ipsa rota est, sic pater ipse faber:
Hydria sed primum delapsa recurrit in ortum,
Támque citò moritur, quàm citò nata fuit.
Nullus homo cunis olim melioribus ortus,
Prodiit è lutea fictile corpus humo
Est puluis, qui sponte leuem vanescit in auram,
Auráque, quæ nullo pressa sequente fugit.
Non queror, auctori nec opus conuicia iacto,
Facta tamen videor deteriore luto.
Nomina vix vitæ mihi sunt, sunt cætera mortis,
Vita minùs vitæ, quàm necis ista tenet.
Sæpe est durato potus sugendus ab amne,
Quæque nequit mandi, sæpe voranda caro est,
Sola sitim, soliúsq; famem premit vnda, pecúsq
Et fluit hinc potus, currit & inde cibus.
Non redit alternis gemitus risúsque choreis,
Prouocat aut madidos lacryma sicca iocos:
Lætitiis quoties volui componere luctus,
Lætitiis luctus obstrepuere meis.
Cælum adamante mihi, vitrea tibi fluxit ab v

Et mihi sanguineo stella colore rubet.
Sydera mœrentes rebus solantur in arctis,
Sed mihi vt Atlanti sydera pondus habent:
Luxit & infestum primis natalibus astrum,
Iret vt innubi lumine nulla dies.
Te peperit lux alma, diem quâ sydera reddunt;
Me nox, nigrescit quâ tenebrosa palus:
Illa fuit tibi vita parens, quâ numina viuunt,
Non dicenda parens vita, nouerca fuit.
Et quamuis tot cœlo oculi, quot sydera fulgent;
Sunt oculata aliis, cœca sed astra mihi.
Mille patent circum, cælorum ad aperta, fenestræ;
Ad lumen nobis rimula nulla patet.
Depluit ipsa tibi nitidis pretiosa lapillis,
Quæ mihi saxosis grandinat æthra globis.
Per iuga syluestrem, per & Acroceraunia vitam,
Durior ipsa meis quercubus hospes ago.
Súmq; Lycãthropos, pecudũq; propago virorũq;,
Eumenidum soboles, Gorgoneúmque genus.
Monstra sumus naturæ, estis miracula cæli:
Gratia vos estis Numinis, ira sumus.
Hæc rigidus poterit qui lumine cernere sicco,
Cernere nil sicco lumine dignus erit.
Vsque malum nihil est, sua sunt & cõmoda dãnis,
Nec tibi continuis sum miseranda malis.
Vltro terra dapes, aut arcus donat inemptas;
Nullos luxuries dat nocitura cibos.
Pisa fabæque meo rident, tibi spreta, palato,
Dulcis & esca mihi, quæ sit amara tibi.
Non ego diuitias tormenta benigna requiro,
Lautáque magnificos quæro venena cibos.
Sibilat vndoso vocalis sylua susurro,
Factáque de volucrum voce diserta sonat.

Vernantes texunt vmbracula frondea rami,
Muscosúsque venit, mensa superba lapis.
Quod summũ est, non sũ rutilo pretiosa metallo,
Castoreæ pelles, aurifodina mea est.
Tartarei non hîc aperis penetralia ditis,
Aurum, quo ingenita te grauitate trahat,
Nec mea maternæ violas præcordia terræ,
Nec properæ viuus mortis in antra subis.
Non vultus conchis redolet, non dextra Sabæis,
Myrrha nec infectum lenit odora caput.
Non timor, adductas ne contrahat area rugas,
Aut aret informes fœda litura genas.
Non labor, an paruo tumeat verruncula cliuo,
Aut simulata leuis vulnera musca tegat.
Quod fuit, hoc remanet, vitiũve aut gratia frõtis,
Nec fit fucata vultus ab arte nouus.
Anne supercilij pilus aptum circinet arcum,
Nec vitrum, vitreas nec speculatur aquas.
Dicitis insanas, quas cælo ducitis, arces,
Quæ propior terræ, sanior ergo casa est,
Si mihi iura silent, pura est incuria rerum,
Quæ tamen à cura curia nomen habet.
Proscripti procul hinc posuere sedilia lites,
Clamosique silent iurgia rauca fori.
Si bene, qui latuit, vixit; probus incola syluæ est
Virtuti sacras hæc facit vmbra domos.
Dura tamen tellus & barbara nomine dicor;
Fac nomen mendax, vt decet, esse meum.

ELEGIA SEPTIMA.

Religio, mores, & vitia Canadensium.

VIRGINEI, DELPHINE, tuo de stẽmate flores,
Lilia nondum isto prosiliere solo.
Venantes inter tuus haud iacet arcus, Apollo,
Nec tuus inter tot ligna, Cupido, rogus.
Virque maritatus vitiis, viduata pudore
Vxor, quid præter monstra pudenda ferent?
Luxuria est genitrix pueri, cunæque labores,
Pauperies nutrix, barbariésque cibus.
Ornantur villísque feræ, plumísque volucres,
Est arbor foliis, gramine tectus ager;
Pelle tegor, multo potiùs me corpore nudam
Sylua verecundis velat opaca comis.
Pro vinclis vestes reputo, pro carcere tectum,
Hinc fugit insolito tincta rubore Venus.
Non diuturna duos inter connubia durant,
Sed qui mane venit, serò recedit amor.
Non hîc stella Venus stat fixa; planeta sed errat:
Vt mare sic fluitat, quæ Venus orta mari est.
Non pudor ore sedet, pulchróq; modestia vultu,
Ast vbi, cùm caream fronte, sedere potest?
Multa quidem Mauors armatus prælia tentat,
Plura tamen miscet funera nuda Venus.
Mulciber ignipotens rursus tua tela, tuásque
Sentiat implicitus Mársque, Venúsque plagas.
Nulla dies sibi nomen habet, sed rite vocari
Mercurij, aut Veneris nomine quæque potest.
Dixeris aut nullos, aut festos dixeris omnes,
Namque pari veneror relligione dies.

Syluicolæ, templum ſylua eſt, ſunt concio rixæ,
Ira preces, rabies vota, libido Deus.
Quíque Deum ſibi poſſe nihil prodeſſe precanti,
Sic quoque peccanti credit obeſſe nihil.
Perpetuos ſi vita dies ducenda daretur,
Alterius vitæ vix foret vllus amor.
Sidereæ diuûm, creduntur ſomnia, ſedes:
Creditur infernus, fabula vana, rogus.
Pro doctore mihi magus eſt, pro numine dæmon,
Pro veris credi vatibus ambo ſolent.
Dicere ſed vates de rebus vera futuris,
Hi de præteritis non niſi falſa ſolent.
Vindictam præter, venerẽ, geniúmque, gulámq;
Nullum ſuſpicimus, ſuſcipimúſque Deum.
Ipſa tamen trepidant mihi crimine corda peracto,
Cui ſcelus, ante ſcelus, non niſi ludus erat.
Occinit auctori ferali carmine crimen:
Ante oculos, ſceleris larua vagatur iners.
O Deus, haud fulmen, fulgetra at ſola timetur,
Vnum illud ſæuit, dum nihil iſta nocet.
Percute corda metu, tali mens indiget ictu,
Ille mihi clypeus, quo tegar, horror erit.
Viribus haud vllis, haud tempore flectitur ira,
Nec prece, nec pretio, fraude nec arte rigor.
O Rhadamantæâ ſolium conſtantius aula,
Teſtis vbi Iudex, Cauſidicúſque reus.
Frigidus ad memorata riget ſubſellia ſanguis,
Quo, vel ſancta Themis, iudice, lite cadat.
Si dubiæ nutant trepidante cacumine laurus,
Si Libanus cedris conſita ſylua timet,
Quo dumeta gradu, virgulta, viretáque ſtabunt?
Quo myrtheta ſitu, quo ſaliceta pede?
Si metuunt altæ tectis nutantibus arces,

Rudera nónne solo, iam ruitura cadent?
Quæ secura mihi multis de millibus arbor,
Seruet vt excusso fulmine, laurus erit?
Anne viros mutare nequis, qui tempora mutas?
An sum ficta tibi deteriore manu? [regnat,
Lex mihi nulla fere est, quæque est sine vindice
Ius nullum, nisi quod iudice ab ense datur.
Lex iter est luteum stulto, via libera cauto:
Quæ culicem innodant stamina, vespa secat.
Viuit & ingenij celebratus raptor honore:
Queis locuples abiit legibus, hæret inops.
Virque graues haurit puteis vxorius vndas,
Ligna domum mulier secta virilis agit.
Hæc vir, & hic mulier verè sunt: omnia curat
Fæmina agenda foris, & vir agenda domi.
Velifera vastum nunquam mare findo carina,
Tota sed exiguo cortice, & amne mora est.
Quæque ferunt gerulas remis impello carinas,
A fuste vt geritur, quem gerit ipse, senex.
De me mira tibi, de te mihi mira feruntur,
Mirus vterque suis mos inoleuit auis.
Hos mihi si mores, hæc si miracula soluas,
Quid mea relligio, quid tua, testis ero.
Omnia causa hominũ, Deus ipsum condidit orbẽ,
Orbe quid in toto nos elementa premunt?
Vna globum tellus vnum componit & vnda:
Ista quid æternùm manat, & illa manet?
Cùm sedeat medio res abiectissima tellus,
Cur virtus medio res pretiosa sedet?
Damnatas quid quæris opes, quas patrius orcus,
Gignit, & indignas lumine terra tegit?
Cur pede stat suber, capiti cur pluma superstat,
A capite ad calcem num cupis esse leuis?

Dic quid cœcus amor, cùm naſcitur ille tuendo?
  Viſu natus amor, cœcus an eſſe poteſt?
Qui cœlum videt vnus homo, cur deſpicit vnus?
  Dic cur, quam pedibus calcat, adorat humum?
Nauita cur longos vt dirigat æquore curſus,
  Sæpius aſtra, ſemel vix ſpeculatur aquas?
Nitrea quid reuocant vetulas medicamina pelles,
  Occupat & frontis picta tabella locum?
Dic mihi defectu cur ſol & luna laborent?
  Aut cur ferali crine cometa rubet?
Vnde leues veniant venti? quis viſcera terræ
  Commouet? vnde polus fulguret, vnde tonet?
Sólque bis octogies terra cur maior habetur?
  Namque bis octogies cernitur eſſe minor.
Hęc mihi ſi ſoluas, quantum tua numina præſtent,
  Quid mea relligio, quid tua, teſtis ero.

FRANCIADOS

LIBER SECVNDVS.

Auxilium poſtulat.

LVDOVICO

SVO REGI

NOVA GALLIA.

ELEGIA PRIMA.

BELLICA bis geminis contorque fulmina dextris,
  Rege ſate, & regum iam LODOICE ſator.
Suſtinet æquales iuſto libra pondere lances,
  Nil iuſto & miti nomine maius habes.
Sis aliis iuſtus, tibi iam iuſtiſſimus ipſe es,
  Prolem æquas meritis nam, Lodoice, tuis.
Iam genitor natos numerabis, auiſque nepotes,
  Aſpicies ſupero ſeriùs axe patrem.
Iam tranſacta prior tibi ſtamina parca retexit;
  Felix ipſe tibi prole ſuperſtes eris.
Edomitâ Delphin terrâ tibi marmora ſubdit,

Ad nutus current obſequioſa tuos.
Vel facilem ſtatuent tibi ſoli flumina curſum,
Deſide vel ſegnem ſtante palude moram.
Victa vbi terra tuos cœpit ſolidare triumphos,
Iam ſtagnare ambit, ni ſuperetur aqua:
Ad nutus ſolitum renuens tranſire per alueum
Reſtagnante nouum quæret in orbe locum.
Vnda tibi tonſis, vt terra ſecatur aratris,
Tot teritur roſtris illa, quot iſta rotis.
Nobilis vt primùm fluitantia lilia claſſis
Ventoſis vidi velificata iocis,
Dixi, non generant hanc noſtra roſaria meſſem,
Non ſimili noſter gramine frondet ager:
Spes nata hinc non vana fuit; ſis neſcio, ſceptris
Dignior anne tuis, vtiliórve meis.
Me tibi deuictam non exprobret Anglus, at orbē
Ante tuos ſtupeat non cecidiſſe pedes:
Quáque ruis, pauor anteuolat, ſequitúrque ruina:
Dextera fulmineis æquiparanda globis.
Lentus at in pœnas, velox in præmia ferris,
Déque reo pœnas ſumere pœna tibi eſt.
Si quis obex generoſa tibi molimina ſiſtat,
Aut facis aut reperis marte, vel arte viam.
Si numeres, quot noſtra dabit tibi ſylua coronas,
Pluſquam millenâ fronde vireſcet apex.
Vix auget ſuperata tuos Rupella triumphos,
Gloria nos rupes vincere maior erit.
Vrbs, quæ terror erat, ſi per te ſenſit aratrum,
Sectile cur noſtrum neſcit aratra nemus?
Namq; tuū eſt; Canados feritatis mōſtra, domare,
Si iacet auſpiciis hæreſis hydra tuis.
Nos mollire, feros pluſquam eſt cicurare leones,
Eſt per ſydereum, ducere ſaxa, Iouem.

Sic homines & monstra domas, emis omnia, & omnes,
Hoc vnum, serò me cecidisse, piget.
Conditio victæ, victoris honore leuatur:
Gens celebranda minùs, ni cecidisset, erat.
Se tibi Delphinus sceptris nascentibus addit,
Qui geminata ferat sceptra, manúmque leuet.
Dignius hoc regnas, quia summo subdere regi,
Incipe bis gemina sceptra mouere manu.
Patrem non superas primæua prole, sed æquas,
Natum namque tibi das, Lodoice parem.
Ecce thori ætherei fructus sub Virgine signo
Nascitur, vt casti fructus amoris erat.
Iam steriles bis dena thoros aspexerat æstas,
Hæc te, cum grandi fœnore, prole beat.
Ne leuiora solùm, dando in Delphine, dedisset,
Prolem ipsum tribuit numen, vt æqua daret.
Qui tibi dat natum, det dignum aliquādo nepotē,
Quique dedit patris, det quoque nomen aui.
Muneribus terræ, cœlum sua munera iunxit,
Nam tibi terra nihil, quod superaddat, habet.
Ingentes animas seclis natura laborat,
Non breuis heroas procreat hora duces.
Brutorúmque inter, proles pulcherrima, fœtus
Serius à cerua parturiente venit.
Perge, nouum peragra plantis victricibus orbem:
Res noua, res multo grandior orbe nouo est.
Respice qua liquidū Phœbus lauat æquore currū,
Et cadit occiduis immoriturus aquis.
Ille tuum tulit huc, non merget in æquore nomē,
Solis in occasu gloria firma tua est.

ANNÆ AVSTRIA(

REGINÆ CHRISTIANISSIM

NOVA FRANC

ELEGIA SECVND

SALVE, ô quæ partu celebres heroidas a
Aspice quàm gremio dulce recumbat
Gloria cunctarum, matri si cesserit vni,
Gloria cunctarum quantula! quanta tua
Pone metum, fœcunda probant se viscera
Et timidos vana suspicione leuant.
Qui fuerat Gallis, timor est traductus ad h
Victorem natum qui vidit esse suum.
Vagitus compesce leues, toto orbe tonabi
Postera cùm fortem fecerit hora virum.
Sceptrum rege beas, te nato, pignore Gall
Ambrosio per te Gallia lacte fluit.
Iam facili partu soboles se mascula fundet,
Iam didicere graues prole tumere sinus.
En spirat patrium puerili in pectore robur,
Maternus tenero ludit in ore lepos.
Digna puerperio merces, nonóque labore,
Vel semel augustis basia ferre labris.
Si sua cuique, dies reliquos, præmonstrat
Omnis & à prima pendet agenda dies,
Vis dicam qualis natus, quantúsque futuru
Vnum hoc : filius est, ô Lodoice, tuus.

Vis iterum repetam quantus qualísque futurus?
Vnum hoc: & satis; est filius (Anna) tuus.
Luna erat in geminis, geminos contraxit in vno
Anna, & par natis iste duobus erit.
Anna gemit; lacrymis nascuntur lilia: cœlo
Mira venire queunt plus semel, vnde semel.
Annáque bis denis suspirans parturit annis,
Sed paritura sacro nil Samûele minus.
Te per ego natum, per quidquid amabile nati est,
Per si quid nato carius esse potest,
Vnum hoc, sed lacrymis potiùs, quã vocibus oro,
Qui tuus est natus, sit pater ille meus.

NOVA FRANCIA ad antiquam Delphinum legat.

ELEGIA TERTIA.

FRANCIGENVM gens chara polo, gens lecta Tonanti
Gallia, non gemino, quem regis, orbe minor;
Parce, tuis socios iungam si consona plausus
Appendix sceptri quantulacumque tui.
Scilicet æthereas animas, volucrésque, notósque
Miror ad insuetos prosiliisse iocos:
Exhilarata salit nutante cacumine quercus,
Antra repentinis sunt animata sonis.
Culmina subsultant, in Gallica vertice prono
Littora turritum vertere visa caput.

Mira solo: sed adhuc crescunt miracula ponto,
Vndosum Nereus tollit ab amne caput;
Aptaríque iubet celeres ad fræna quadrigas,
Tritonésque cauis insonuisse tubis,
Rumpite, ait, residis tranquilla silentia ponti,
Et mutum ad voces cogite voce pecus.
Tum sociant lætos Protheus madidúsq; Palæmō,
Naiades, & Glaucus, Nereidésque choros;
Squāmea tam ponti, quàm pennata agmina cœli,
Quidquid & æthra fouet, quidquid & vnda tegit,
Denique plaudentis respublica personat vndæ,
Respondet sociis æmula terra sonis.
Cantus erat, Delphinus Io; ter Gallia felix
Viuat Io, noua spem, Gallia, sume nouam.
Quæ lux tanta oculis retulit spectacula nostris,
Nostris lux oculis charior illa fuit,
Et prius incomptis iacui quæ fœda capillis,
Explicui virides exhilarata comas;
Inscripsi Delphina meis, Delphináque truncis,
Penna stylus, quercus pagina, sylua liber.
Restat danda salus: sed quam dabit ægra salutem?
Certa mihi tecum nascitur ipsa salus.
Officiis parebo tamen, volucrémque ministrum
Expediam, nullus quem remoretur obex.
Cærula quis cœli findet? quis cærula ponti?
Marmora piscis arat, nubila sulcat auis,
Nec cursum mihi penna dedit, nec pinna volucrē,
Rara mihi in sterili marmore cymba natat.
Pennatis vtinam possem plumescere membris
Fato, Nise, tuo, vel, Cytheræa, tuo.
Icare da volucres humeris sublimibus alas,
Sim licèt Icariis præda futura vadis.

O vos pernici felicia numina greſſu,
Membra quibus fluido ſunt ſolidata vitro!
Quid faciam? Inter aues piſcéſq; citiſſimus offert
Æquoreus, vitreo cùm grege, ductor opem.
Quíque mea Delphin Delphinum voce ſalutet
Traiicit obiectas officioſus aquas.
Sunt circũ Rhõbus, Melanurus, Purpura, Cõgrus,
Salmo, Trulla, Draco, Cænia, Scombrus, Elops.
Et muti piſces cum muto Infante loquentur,
Cor ſueuit muto fortiùs ore loqui.
Ire ego quà nequeo, facilis mihi nuntius ibit.
Et tibi, quæ fauſtum littera portet, aue.
Gallia, te matrémne mihi, dicámne ſororem?
Tu ſoror ipſa mihi, tu mihi mater eris.
Sed natam mater, ſoror ô me redde ſororem,
Redde tibi cultu, lege, deóque parem:
O ſoror: hoc toties repeto quid nomen? eadem
Si non matre licèt relligione frui.
Heu! tua quando mei venient in colla lacerti?
Quid toties ibo, quin ſemel addis, eo.
Quippe ſemel tarda penetras huc naue quotãnis:
Cùm vertente tuus vertitur orbe labor.
Tardat an hiberni vos ſæuior æquoris vnda?
An lethæa, leues vnde bibiſtis, aqua?
Aucupor ad littus ventorum & murmura famæ,
Spéſque metum alternat fallere, ſpémq; metus.
Vento vana fides, vitreo ſpes vitrea ponto;
Spem tamen, atque fidem vẽtus & vnda fouẽt:
Curſibus it iunctis oculorum & marmoris vnda,
Quò citiùs reducem geſtet adaucta ratem.
Neſcia perfidiæ veniant mihi lilia; namque
Vt Venerem, Anglorum me pupugere, roſæ.
Aduena conquirat, quæ non ſibi Gallia ſumpſit:

Si nescis, dominum gens habet ista suum.
Parce satos aliis manibus præcerpere fructus :
Sit messor frugum, qui fuit antè sator.
O soror, vna tuas expectat sylua secures,
Vt qui fronde viret, messe tegatur ager :
Vos mare nauigiis, vos vomere findite campos
Et quas terra feret, transferet vnda dapes :
Regalísque tuus quia flore superbiit hortus,
Exemplum ducent fertilitatis agri.
Plaude age quà Ligeris, quà lętat vterq; Vibiscu
Quáque rapax Rodanus, quáque Garūna ruū
Gallia nauali bis victrix marte triumphat:
Gallis, dum Delphin nascitur, vnda fauet.
Plaude age, nec venisse puta sine numine prolen
Quæ tibi, bis dena messe negata, datur.
Viue diu, nullósque timens, cunctísque timenda
Borbonij limes nominis, orbis erit.

NOVA GALLIA
Delphinum salutat.
ELEGIA QVARTA.

SALVE, Magne Puer, geminíque parēris in vi
Grande decus, Patris gloria, Matris honc
Exprime non solos vultus, sed facta parentum
Sis pectus matris, dextra capútque patris.
Subdita te poscit dignum noua Gallia regem,
Ad crines properat frondea sylua tuos.
Marte satus, meritâ Martis petit arbore cingi,

Herculeâ, satus ex Hercule, fronde tegi.
Laurea te natum, nascentem vt purpura, cinget:
Laurea victoris, purpura regis erit.
Qualis eris, proh quãtus eris! quẽ proximus astris
Ipse pater natum se super esse cupit!
Tu vastæ, Delphin, qui nasceris arbiter vndæ,
Da desideriis vela secunda meis.
Non potuere meæ statui primordia gentis,
Nobiliore die, nobiliore manu.
Vt te traiiciant toto ad nos æquore, nostra
Ligna quid in celeres non abiere rates?
Rex maris, haud fluctus lõgũve vereberis æquor,
Traiicies tuto rex tua regna vado.
Magni quippe nepos & Iusti natus, vtroque
Hæres dignus, auum laude, patrémque refers,
Támque benignus eris signo sub Virgine natus,
Quàm Iustus pater est, quã tibi Magnus auus.
Colligis heroas, quibus & superaddis honorem:
Flósque sapit fructum, prima iuuenta senem,
Virtutes natus patrias imitabere, maius
Fingere nil possum, nil tibi velle minus:
Prima Deus patri cura est, natúsque secunda:
Sit tibi prima Deus cura, secunda pater.
Cresce puer, tecum patris quoque gloria crescet,
Non æquare patrem, non superare time;
Nam vinci placet, & grata est victoria victo,
Quæque tibi veniet laurea, patris erit.
Es puer, humanis nec ficta puertia curis?
Est puer, & curis sollicitatur amor.
Es puer? hæc ætas sacro respondet amori,
Ipse sacer pingi paruulus ambit amor.
Blanda soporiferis huc te vocat aura susurris,
Huc te somniferis sylua canora sonis.

Illa tibi virides præbebit frondea cunas,
Arboreósque lares, vmbriferósque tho
Hîc erit & vigilem quæ sopiit vmbra dra
Quilibet & Morphei virgula, ramus er
Cantus auis, vox suauis erit, quâ dormit
Quælibet ex campis herba, papauer eri
Hinc Miluus, fugiēt hinc noctua, Vultur, &
Nocturnæ socia cum legione striges.
Dulce canent lectæ volucres, & in arbor
Ominis infesti nulla reponet auis.
Delphinus medico curauit vulnera tactu,
Tergáque mergendis officiosa dedit.
Heu doleo, alternos non vena reciprocat
Méque docet, pulsu præmoriente, mori
Viribus ipsa suis defecit inutilis herba,
Quæque operosa magis, nunc operata
Ni venias, Delphine, meo panacæa dolo
Obsequiis restat pompa paranda meis
O dignum superis, sed amabile sydus in im
Sydere sub tanto quid mea languet hum
Sceptra tibi natura dedit, fortuna secund
Spem poteris nostram vincere, vota n
Æquoreus patriis cùm Delphin regnat in
En mea perpetuis ora liquantur aquis,
Humida inexhaustis decurrunt lumina g
Versus & in riguas sum nouus Acis aq
Primáque siccato vix fugit lacryma vultu
Cum subit in madidas vnda secunda ge
Quid legem in verbis quæras? sunt verba
Sed quæ verba grauis non capit ipse do
Me premit æternus, nulláque leuatus in
Mane labor, gemitus vespere, nocte d
Pressa reluctanti suspiria pectore muss

Altiùs obſtructo non datur ore loqui.
Has ego per lacrymas rogo te, per amabile quid-
quid
Ingenuus candor, frons puerilis habet:
Ne primam, Delphine, feram à te prima repulſā,
In vita nil dum te renuiſſe ſcio.

EMINENTISSIMO CARDINALI DVCI DE RICHELIEV.

ELEGIA QVINTA.

SALVE, ô purpureo quem virtus murice cinxit,
Quē mare Proregem, quē nouus orbis habet.
Si dubius forſan nutauerit orbis ab omni
Cardine, vel te vno cardine firmus erit,
Gallia pone metum, non lilia demetet hoſtis,
Lilia nam tignis ſunt tria tecta tribus.
Liligeris ARMANDVS erat RICHELIVS armis,
Hoc armanda fuit Gallia conſilio.
Francia te ſecura vno vigilante quieſcit,
Téque nihil, toto quod fit in orbe, fugit.
Armatus per caſtra volas armatus in hoſtes.
ARMANDVS, tibi dum vita manebit eris.
Si, dum regna dedit ſapientia, ſæcla tuliſſent,
Vnus vtrique polo ius dare natus eras.
Ipſe precor, quando cura maiore vacabis,
(*Si tamen eſt vllo tempore cura minor.*)

Ipse precor quæras quâ sim tibi parte leuanda,
 Nam mala, nulla aliis parte leuanda, leuas.
Dúmque tuis orbem cernis pendere lacertis,
 Non fugiunt oculos inferiora tuos.
Vtilitas non nota mihi est, licèt agnitus error:
 Anceps quid fugiam nescio, quídve sequar:
Ipse vides, atque ipse potes, dubiúmque relinquis
 An sis consilio maior, an auxilio.
Quamuis centoculis radiet nox lucida stellis,
 Tu sol vnoculo lumine plura vides:
Qui tibi doctor erit, Delphinos ille natatum
 Erudiet, refluam fune ligabit aquam.
En noua præcipiti nutat mergenda profundo
 Gallia, & erectas tendit ab amne manus.
Heu succure rati, nutantibus Anchora nautis
 In minitante salus turbine prompta venit.
En gemino quassata ratis succumbit ab hoste,
 Fata ferente noto, fata ferente salo:
Nulláq; iactatã mordax tenet Anchora puppim,
 Nec tutum felix aura secundat iter:
Hanc tua præcipitem feliciter Anchora sistat,
 Aspiret studij ventus & aura tui.
Cúmque breuis vitæ nauem sors cœca gubernet,
 Attamen haud dubius te duce portus erit.
Nõ tua, cunctorum est tua dextra; priúsq; repẽdit,
 Quàm mendicus opes, quàm petat æger opem.
Quid, Plato, Socraticos ficta petis vrbe ministros,
 Doctorémque cupis regibus esse Iouem?
Si modò regales moneat Richelius aures,
 Regi non fictum constat adesse Iouem.
Quod facis, id vereor ne fabula vana putetur,
 Facta tua humanam non meruere fidem.
Fallor, in orbe deos si quondam fabula fecit,

Non alium, quàm te, finxerit illa Iouem.
Ipſa laborabit ſcriptori credere fama,
Non dabit illa fidem, ni leuiora facis.
Præſtiterit feciſſe minus, ne maxima perdas,
Humanam ſuperant maxima ſæpe fidem.
Actáque ni taceas, & ni modereris agenda,
Ne merita ſperes poſteritate frui.
Demere de cumulo, noua quàm ſuperaddere præſtat:
Præteritis tollent adiicienda fidem.
Pone modum, nocet ipſa ſibi tua gloria; certant
Ipſa ſibi factis æmula facta nouis.
Plus laudis diuiſa feret, quàm iuncta poteſtas:
Te maior, vires non capis ipſe tuas.
Altera virtutis pars ſufficit, altera ceſſet:
Vtraque nil operis, quælibet omne poteſt.
Inde pij ſurgunt alio ſub ſole labores,
Conſilióque Tridens non tibi ſorte datus,
Vtraque demiſſas flectit tibi Gallia faſces,
Purpureóque patri, purpureóque duci.
Anchora quid faciles tua non auſura per vndas,
Cui fauet in regno rex maris ipſe ſuo?

GALLIS.

ELEGIA SEXTA.

QVID quereris ſteriles ſperatis fructibus annos?
Serò quidem victa eſt India, victa tamen.
Græcia ſerò quidem, ſerò Iaponia victa eſt.

Se fugit hæc regio, vestrúmque recurrit in æuum,
Nec, quamuis iam sim barbara, semper ero.

NOVA FRANCIA PATRIBVS SOCIET. IESV.

ELEGIA SEPTIMA.

O Ignatiadæ, virtus quibus æmula cælo,
Gens cuius studiis inuia nulla plaga est:
Huc properate, quibus Deus est sola anchora, merces
Danda fides, nauis gratia, ventus amor.
Eia agite, & fortes faciendis vincite facta,
Turpe ratem medio deseruisse lacu.
Vnica vos pietas nostros dat adire penates,
Exiliúmque vagos quærere, & exitium.
Longa via est? at causa viæ facit ipsa leuamen,
Infidóque mari cogit habere fidem.
Longa via est? superâ gressus numerantur ab arce,
Fit grauis ex sese sudor, amore leuis.
Ille triumphatis sol est Xauerius Indis,
Nullúsne occiduis ambiet esse iubar?
Sit licèt in nostris nouitas, & gloria rebus,
Non tamen vt videas, aut videare, venis.
Officio exilium, cedit discrimen amori,
Et toto non sunt orsa minora Deo.

Dimi-

Diuinis ignita flagrant ſi pectora flammis,
 Inuenies flammis, vt medeare, niues.
Frondoſis diuinus amor latitare tenebris
 Fertur, & vmbroſis vſque latere plagis.
Hic habitat, greſſúſque tuos per inhoſpita ducet,
 Crura dabit ſtabili firma locare gradu:
Obice ſi ſpina tibi fallit tibia greſſum,
 Diuino labens excipiere ſinu.
Siue cadas, felix caſus te tollet in altum,
 Puluinar capiti dextra Tonantis erit.
Eſſet & optandus tali cum fœnore lapſus,
 Sæpius vt diua ſuſtineare manu.
Plus ſatis, imo plus nimis eſt ad mille labores,
 Numinis exceptum vel ſemel eſſe ſinu.
Nec vigilis timeas inſomnia tædia lecti,
 Talia pro Chriſto tædia, ſomnus erunt.
Æger es? at morbus domino ſubſeruit amori:
 Quiſquis amat, ſanus, ſi modò ſanus amor.
Inter opus, tenerum ſpera ſuccreſcere robur.
 Prodigus audendi vix malus auctor amor.
Cætera ne cures, amor eſt ſatis; affer amorem,
 Ille vel irato marmore portus erit.
Nullus odor thuri, niſi ſole vel igne liqueſcat,
 Suauius vt ſpirent balſama, ſecta iuuat.
Es rudis in lingua? ſubeunt pia munia linguæ
 Vocales oculi, dextra, capútque loquax.
Nec pudet ore viros infanti verba ſecare,
 Nec ſatis expertos dimidiare ſonos.
Si quis verba tibi, ſi cui tu verba reponas,
 Abnueris velox, annueríſve rogat.
Huc vos, non paruæ quibus ætas paruula curæ:
 Vt maiorem ætas parua requirit opem.
In quibus vna fugit Pallas connubia Pluti

Pura quibus semper virgo Minerua manet,
Si tamen inter vos nullo licet ære mereri,
Dant vbi discipulos pisa fabæque tuos.
Aures discipulus vendit, non verba magister:
Nunquam, aut hîc, venter flaccidus aure caret.
Quippe cibis auidi, solis his lusibus instant,
Sunt vnæ pueris, núxque trochúsque, dapes.
Quæso dapes, & quæso dapes, gemit ingemit in-
Vnum hoc seró vale, mane precatur aue. [fans,
Et semel aspectas æternus adambulat escas,
Téque humero blandùm subsiliente rogat.
Deseruisse fabas pueris Canadensibus vnum est;
Et Gallis pueris deseruisse nuces,
Quærite Diogenem, rabies si tanta fabarum est,
Is doctor vobis vnicus esse potest.
Firmior annoso pueris est robore ceruix,
Vix secet æratis ferrea lingua sonis.
Tótque modis toties trusum vix alpha reponit,
Prima redundanti vix nota fauce sonat.
Dic vbi Bistonius, moueat qui robora, vates?
Qui trahat auritum Thrax citharista nemus?
Perge age; rūpe moras, dum rebus idonea lux est.
Rerum, cùm rapido tempore, tempus abit.
Quíque teris tempus, tecum terit omnia tempus,
Saturnus natos deuorat ipse suos.
Rumpe moras, te clara vocat laus stirpis auitæ,
Si patriæ laudis degener esse fugis.
Inuitant tardam flauentia gramina falcem,
Spes ingens cœpit fructibus esse minor.
Nemo potest nostræ haud expertus gaudia vitæ,
Et licèt expertus dicere nemo potest.
Mille voluptates supereminet vna voluptas
Vel semel æthereis incubuisse thoris.

Rumpe moras: es rebus inops? te pascet egestas;
Hîc nihil insipidum est, dum sapit ipsa fames:
Pēsanda est hominum meritis, non tempore vita:
Quæ bona, longa satis; quæ mala, longa nimis.
Rumpe moras, celeres calcaribus incitat annos,
Currentésque ferit cursor anhelus equos.
Fata seni sensim obrepunt, iuueníque senectus.
Horà fluit, tum cùm quæritur, hora quota est?
Rumpe moras, primísque nouum superadde triumphum,
Nec laudem hanc titulis inficiare tuis.
De vita elapsum, de vita tolle futurum,
Quantillum ex reliquo tempore tempus erit?
Rumpe moras, vires peragrandis cursibus addent
Mens eques, & stimulus gratia, corpus equus.
Lingula virtutis, non clepsydra temporis annos
Censet, vísne diu viuere? viue Deo.
Rumpe moras, insana labat substructio molis,
Déque fide certa sit tibi certa fides.

NOVA GALLIA DELPHINO.

EN tibi ab vtroque sole palmæ sese tibi offerunt, DELPHINE, pollicetur ex oraculis suas Idume, suas ex officio Noua Gallia, vt intertextis vtriusque ramis surgat tibi gemini orbis corona.

Venio ad te puerum antequam adolescas, quia politioris sermonis ignaram minus pudebit coram infante loqui.

Æquoris vastitatem veniendo emensa sum, vt quantus esses, ex regno tuo colligerem; audeo dicere, maius est tibi natale imperium, quàm futurum est patrimonium, etsi ex patris victoriis nihil sit, quod non speres.

Antea fragili cortice fluuij littus legebamus Oceanum veriti; hactenus agris otium permi mus, ferendi imperiti. Nato Delphino fidem d dit & securitatem Oceanus, exemplum fertili tis duxerunt agri, tuæ maximè laudis feraces.

Quo tempore natus es, sol vndecimam diei ram in antiqua Gallia attigerat, in Nouâ e momento tecum nascebatur, nec vsqua

hîc meliori iure Gallus oriente ſole cantauit.

Eo die ſol cæli potuiſſet nobis non naſci, neque nox tamen ſolitò longiùs perduraſſet.

Sol horâ vndecimâ flagrat ardentiùs, in primo ridet benigniùs crepuſculo ; ſi ſolis radios ſequuntur oculorum tuorum ſydera, ardentiori viſus es antiquam Galliam, benigniori lumine Nouam ſalutaſſe.

Nata ſunt cum LVDOVICO duo noua ſydera, vt eius ortum pluribus oculis cælum aſpiceret. Nunquam clariùs intuitus eſt polus, quàm naſcentem Delphinum : ſol enim ad meridiem ſine nubibus properabat.

Naſcente LVDOVICO duo ſydera cælum aperuit, naſcente DELPHINO ſyderum principem in medio explicuit : naſcente Patre geminauit noctis oculos, naſcente filio ſolis mundi radios duplicauit.

Natus es exeunte æſtate, quo tempore noua Gallia primùm inuenta eſt, vt idem menſis eſſet tibi natalis, & meæ felicitati.

Natus es ineunte Septembri, cùm claſſis Gallica nouâ Galliâ de more ſolueret, vt tuo in regno primi omnium tibi ſeruiremus : viſi ſunt Tritones Delphinéſque naui adnatantes, qui noſtram tui ſalutandi felicitatem inuiderent.

Natus es eo anno, quo educandis pueris Canadenſibus ſeminarium extructum eſt ; vt coætanei liberalitatem tuam experiantur.

Natus es ea tempeſtate, qua vindemia & meſſes colliguntur, vt meæ ſterilitatis te miſereat.

Non in vrbe naſceris, quia nulli poteſtati tuæ muri, nulla mœnia ; ſed ruri, vt deſertas regio-

nes non despicias; sed prope syluam, vt syluæ incolas agnoscas; sed quâ labitur Sequana, vt suum aqua principem non longè desideraret.

Debuit nasci DELPHINVS, cùm RICHELIVS teneret anchoram.

Tu belli pacísque interpres accedis, quidquid de vtroque statueris, tota tibi sylua vel laurus, vel oliua futura est, si dubium fuit an rectores terris singulari cæli beneficio, an casu nascerentur, fecisti vt constaret.

Sol erat in virgine dum nascebaris, quia ope Virginis nascebaris, cui dicata est antiqua Gallia, vt Noua Iosepho, soror vtraque Francia vtrique coniugi.

Expectabat nostra hæc tanta calamitas aliquem, qui sub virgine signo natus benignitatem humanâ superiorem exhiberet: sed commodè si me sylua malorum vndequaque cingit, Delphini liberalitas nunquã nisi cum Oceano exarescet.

Luna maris dominatrix erat in geminis, vt gemini mundi commercium faceres: quod à nullo fieri potuit commodiùs quàm ab eo, qui intermedium mare tenet.

Inter miracula nasceris, quia perpetuum vitæ futura est miraculum.

Te viginti annis parentes genuere; quia solitò diutiùs in te desudauit natura, opus non vulgare paritura; nec vnquam tamen properauit magis, viginti enim annis præstitit, quod integri sæculi iustum opus erat.

Tardè nasceris, sed quò longius fuisti desiderium nasciturus, iam natus eò maior es amor populorum.

Magna eſt regum Galliæ in cælo poteſtas, vnde lilia duxerunt, curandorum morborum virtutem acceperunt, victorias reportant, liberos obtinent.

Timuerant Galli in ANNA ſterilitatem, ſed feliciter ille timor traductus eſt ad hoſtes, qui ſuum naſci victorem cernunt; Gallúmque, qui terreat leonem.

Age igitur paternis te exemplis applica, dum tuis nos obſequiis mancipamus.

Pater hæreſis hydram eliſit, tu crudelitatis & idololatriæ portenta edomabis, ſed quod ille expugnatis ciuitatibus, tu hîc ædificatis præſtabis.

Nec illa timeas idololatriæ portenta: monſtra quidem terrent pueros, ſed non in cunis Herculem.

Omnia fortitudini dicuntur vel benignitati cedere, HENRICVS ſua fortitudine, DELPHINVS ſua benignitate præſtabit, quod meretur intermedij LVDOVICI iuſtitia.

Pater inter principes Chriſtianos Chriſtianiſſimus effecit, vt multi non eſſent hæretici, vt hæretici rebelles eſſe non poſſint, tuum eſt ex brutis viros, ex viris Chriſtianos efficere.

Debuit ſub DELPHINI auſpiciis mare traiicere D. Petri ratis, quæ littus noſtrum nondum attigit; huic aſpiret tui benignior aura ſtudij, Borbonica faueant ſydera, iuuet RICHELII anchora.

Iuſtitiæ filia dici ſolet benignitas, non potuit eſſe iuſto filius alter, quàm benignus, hinc libræ vicina eſt virgo.

Reſpice è cunis tuis ad ſolis cubile, hîc tui nominis ſplendor & claritas æternum ſtabit, vbi ſolis lux quotidie occidit.

Niueus ille pueritiæ candor meas reſpiciat niues, quæ totâ latè terrâ ſuperfuſæ alterum tibi in terrâ regnum firmiter ſtabiliunt, cùm aquæ ſint; liquefactæ tuum in mari imperium augent.

Nudi viuimus eâ veſte, quâ puer naſcitur; tu Porphyrogenitus eos teges & proteges, qui nuditatem non niſi nemoris nocte operiunt.

Naſceris Adeodatus, vt mihi Deum des, quem ne nomine quidem cognoui.

Reſpice ſyluam, quæ tota in nauium fabricam cedere ambit, vt debita Delphino claſſis in Oceano decurrat.

Mitte ferrum & gladium, qui amica cæde hoc nemus amputet, & excindendarum vrbium rudimenta faciat.

Gallia, naſcente Delphino, nauali prælio triumphauit, iam incipiebat Delphinus vltra Oceanum victorias protendere.

Hîc tibi (quod nullibi reperias) dulceſcit mare, quia pueris placent dulcia; lacus noſter fluuij nomen habet à dulcedine, illius vaſtitas æquoris nomen meretur.

Denique regionem reſpice, cui nomen datum eſt Galliæ, dum pater populos deuincit omnes, quibus eſt lingua Gallica.

LVDOVICVS aliis quidem hactenus Iuſtus ſemper fuit, ſed nunc eſt ipſe ſibi iuſtiſſimus, quia *ſuis* meritis dignum ſibi præmium in DELPHINO *rependit*.

Crescere te vno ad felicitatis culmen poterat pater, hic vnus supererat gradus; hoc vno patre ad summam beatitudinem nasci poteras, hæc vna erat felicitatis via.

Iusti nomen habebis ex hæreditate, Benigni ex natali sydere, ex omnium votis, Magni, Victoris, Triumphantis.

Verùm quidquid fortiter, quidquid iustè feceris, nihil nisi nepotem HENRICI, LVDOVICI filium præstiteris; quorum legata exsolues, vel opera miraberis.

Fallor, ne lacrymeris, paruule Alexander, ad patris victorias, en se tibi aperit nouus orbis sub alio sole, victoriarum campus immensus.

Terras omnes ambit Oceanus, tuo regno minus esse non debes; sed paribus cum tuo mari brachiis orbem circumplecti.

Quem si totum pater non deuicit, ideo fuit, quia limites posuit potestati suæ, tibíque gloriæ campum segetémque reseruauit.

Fui hactenus semper misera, sed tum miserrima, cùm non eram tua: hanc gratiam si dissimulem, non merear; si non sentio, sim meis ipsa quercubus durior.

Iuuabit igitur cognominem sororem Galliam, nec priùs mei sortísque meæ, quàm sui nominis obliuiscetur.

Si patris exemplo venatione delectaris, en se tibi aperit mille leucarum sylua, brutis animantibus tibi depopulanda: sic nostram leuare calamitatem tibi ludus erit.

Interea viue, vt viuam; & diu, vt æternùm.

FINIS.

INDEX.

ECCLESIASTES.

DAVID POENITENS,

siue septem Psalmi qui vocantur Pœnitentiales.

HEXAEMERON.

siue Moyses de opere sex dierum.

IEREMIAS LVGENS.

INDEX.

ECCLESIASTES.

DAVID POENITENS,

sive septem Psalmi qui vocantur Pœnitentiales.

INDEX.

HEXAEMERON.

siue Moyses de opere sex dierum.

IEREMIAS LVGENS.

VESPERÆ MARIANÆ.

MVSÆ TVRONENSES

INDEX.

FRANCIADOS LIBRI DVO.

CAVTVM *est auctoritate Regis, ne ¡*
regno eius, aliisve locis eius ditioni
ctis, librum qui sic inscribitur, LAVRE
LE BRVN Nannetensis è Societate IES
clesiastes Salomonis Paraphrasi poëticâ
catus, &c. *quouis charactere, aut form*
cudere, aut alibi excusum vendere, alióv
libet modo distrahere possit intra duodeci
nos computandos à die absoluta huius
nis, præter Sebastianum Cramoisy, Re
Reginæ Architypographum, Regiæ Typog
Gubernatorem, necnon Vrbis Exconsulen
secùs fecerit, mulcta est indicta, prout
in diplomate regio continetur. Datum P
die 9. Februarij 1653. Sic signatum, De m
to Regis, CRAMOISY.

Hæc quarta editio absoluta fuit
Aprilis 1653.

10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus Societatis nostræ compositos, absque Superiorum eius permissu imprimant: permitto Sebastiano Cramoisy, Regis ac Reginæ Architypographo, Regiæ Typographiæ Gubernatori, necnon Vrbis Exconsuli, Poësim P. LAVRENTII LE BRVN è Societate IESV, *virorum doctorum eiusdem Ordinis iudicio approbatam imprimere, ac liberè diuendere possit. Datum Parisiis mense Aprili 1653.*

FRANCISCVS ANNAT.

Marcault

